

Agenda – Y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol

Lleoliad: I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch a:
Fideogynhadledd drwy Zoom Rhys Morgan
Dyddiad: Dydd Llun, 7 Mawrth 2022 Clerc y Pwyllgor
Amser: 13.30 0300 200 6565
SeneddCydraddoldeb@senedd.cymru

Rhag-gyfarfod preifat a chofrestru (13:00 – 13:30)

1 Cyflwyniadau, ymddiheuriadau, dirprwyon a datgan buddiannau (13:30)

Dogfennau atodol:

2 Tlodi tanwydd a'r Rhaglen Cartrefi Clyd: Sesiwn dystiolaeth 3 (13:30–14:30) (Tudalennau 1 – 40)

Sophie Howe, Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol

Dr Donal Brown, New Economics Foundation

Dogfennau atodol:

Papur Ymchwil

Crynodeb gweithredol: Ariannu'r broses o ddatgarboneiddio tai yng Nghymru

Egwyl (14:30 – 14:45)

3 Tlodi tanwydd a'r Rhaglen Cartrefi Clyd: Sesiwn dystiolaeth 4 (14:45 – 16:00) (Tudalennau 41 – 57)

Ben Saltmarsh, National Energy Action

Jack Wilkinson-Dicks, yr Ymddiriedolaeth Arbed Ynni

Dogfennau atodol:

Ymateb i'r ymgynghoriad gan National Energy Action

Ymateb i'r ymgynghoriad gan yr Ymddiriedolaeth Arbed Ynni

4 Papurau i'w nodi

(16:00)

Dogfennau atodol:

4.1 Gohebiaeth gan Sparkle: Ymateb i adroddiad y Pwyllgor ar ofal plant a chyflogaeth rhieni

(Tudalennau 58 – 59)

Dogfennau atodol:

Gohebiaeth gan Sparkle: Ymateb i adroddiad y Pwyllgor ar ofal plant a chyflogaeth rhieni

4.2 Gohebiaeth â'r Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol: Amcangyfrif Cyllideb Comisiynydd Plant Cymru ar gyfer 2022–23

(Tudalennau 60 – 64)

Dogfennau atodol:

Gohebiaeth gyda'r Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol ynghylch Amcangyfrif Cyllideb Comisiynydd Plant Cymru 2022–23

4.3 Gohebiaeth gan y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol a'r Dirprwy Weinidog Partneriaeth Gymdeithasol: Cyllideb Ddrafft 2022–23

(Tudalennau 65 – 68)

Dogfennau atodol:

Gohebiaeth gan y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol a'r Dirprwy Weinidog Partneriaeth Gymdeithasol: Cyllideb Ddrafft 2022–23

4.4 Gohebiaeth gan Jane Dodds: Cynllun gwaith y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol – Hawliau cymunedol

(Tudalen 69)

Dogfennau atodol:

Gohebiaeth gan Jane Dodds: Cynllun gwaith y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol – Hawliau cymunedol (Saesneg yn unig)

4.5 Gohebiaeth gan Gadeirydd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Rôl byrddau iechyd o ran diogelu menywod a phlant a allai fod yn profi cam-drin domestig

(Tudalen 70)

Dogfennau atodol:

Gohebiaeth gan Gadeirydd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Rôl byrddau iechyd o ran diogelu menywod a phlant a allai fod yn profi cam-drin domestig

4.6 Gohebiaeth â'r Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol: Y Cynllun Preswyllo'n Sefydlog i Ddinasyddion yr UE

(Tudalennau 71 – 79)

Dogfennau atodol:

Gohebiaeth â'r Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol: Y Cynllun Preswyllo'n Sefydlog i Ddinasyddion yr UE

4.7 Gohebiaeth gan Lywodraeth Cymru Bil yr Heddlu, Troseddu, Dedfrydu a'r Llysoedd

(Tudalennau 80 – 83)

Dogfennau atodol:

Gohebiaeth gan Lywodraeth Cymru Bil yr Heddlu, Troseddu, Dedfrydu a'r Llysoedd

4.8 Gohebiaeth gan y Cwnsler Cyffredinol i'r Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad: Cyllideb ddrafft 2022–23

(Tudalennau 84 – 89)

Dogfennau atodol:

Gohebiaeth gan y Cwnsler Cyffredinol i'r Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad: Cyllideb ddrafft 2022–23

4.9 Gohebiaeth gan Bwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig: Recriwtio gyrwyr cerbydau nwyddau trwm

(Tudalennau 90 – 91)

Dogfennau atodol:

Gohebiaeth gan Bwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig: Recriwtio gyrwyr cerbydau nwyddau trwm

4.10 Gohebiaeth gan Lywodraeth Cymru: Ymateb i argymhellion y Pwyllgor ynghylch y Gyllideb Ddrafft ar gyfer 2022–2023

(Tudalennau 92 – 98)

Dogfennau atodol:

Gohebiaeth gan Lywodraeth Cymru: Ymateb i argymhellion y Pwyllgor ynghylch y Gyllideb Ddrafft ar gyfer 2022–2023

5 Cynnig o dan Reol Sefydlog 17.42 (iv) ac (ix) i wahardd y cyhoedd o weddill y cyfarfod heddiw

(16:00)

Dogfennau atodol:

Egwyl (16:00 – 16:10)

6 Tlodi tanwydd a'r Rhaglen Cartrefi Clyd: trafod y dystiolaeth

(16:10–16:25)

Dogfennau atodol:

7 Blaenraglen waith: trafod papurau cwmpasu

(16:25–16:45)

(Tudalennau 99 – 109)

Dogfennau atodol:

Papur eglurhaol i'r flaenraglen waith

Papur cwmpasu: Cyfiawnder troseddol

8 Ymgynghoriad Llywodraeth y DU ar ddiwygio Deddf Hawliau Dynol 1998: y wybodaeth ddiweddaraf ar lafar

(16:45–17:00)

(Tudalennau 110 – 127)

Dogfennau atodol:

Ymateb Race Council Cymru i Ymgynghoriad Llywodraeth y DU ar gynigion i ddiwygio Deddf Hawliau Dynol 1998

Tystiolaeth gan y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol

Llythyr ar y cyd gan Lywodraethau Cymru a'r Alban at yr Arglwydd Ganghellor

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

CARTREFI ADDAS AR GYFER Y DYFODOL: YR HER ÔL-OSOD

Sut y byddwn yn ariannu datgarboneiddio cartrefi yng Nghymru i gefnogi ein huchelgeisiau sero net?

Crynodeb Gweithredol

Trosolwg

Newid hinsawdd yw un o'r heriau mwyaf sy'n wynebu cenedlaethau heddiw a'r dyfodol. Mae Cymru wedi gwneud addewidion sy'n arwain y byd er mwyn datgarboneiddio'i stoc dai yn sylweddol erbyn 2030 i gefnogi ein nod o fod yn sero net erbyn 2050.

Yn 2020 tynnais sylw at y ffaith y dylai datblygu pecyn symbylu economaidd sy'n arwain at greu swyddi ac sy'n cefnogi datgarboneiddio cartrefi fod yn flaenoriaeth i Lywodraeth Cymru fel rhan o Adferiad Gwyrdd ar ôl y pandemig.¹ Bydd cynnal cynhadledd fyd-eang ar newid hinsawdd (COP 26) gan y DU yn ddiweddarach eleni'n gyfle i Lywodraeth y DU a Chymru fel ei gilydd ymrwymo i wneud hyn yn ffaith.

Mae trechu lefelau tlodi tanwydd sy'n parhau'n ystyfnig o uchel (12%) wrth galon nodau datgarboneiddio a chyfiawnder cymdeithasol Cymru, a rhaid gweld datgarboneiddio cartref fel rhan hanfodol o adferiad gwyrdd a chyfiawn ar ôl y pandemig yng Nghymru.

Mae tai yn faes sydd dan reolaeth Llywodraeth Cymru ac felly rhaid ei flaenoriaethu os yw'r Llywodraeth o ddifri ynghylch cyflawni'i thargedau newid hinsawdd sy'n rhwym yn y gyfraith.

Mae gan Gymru rai o'r tai hynaf a lleiaf effeithlon yng Ngorllewin Ewrop, felly bydd gweithredu i wella ansawdd y stoc hwn yn hanfodol. Mae datgarboneiddio'n her, ac yn gyfle i sefydliadau a chymunedau ledled Cymru, na all oedi mwy.

Ar hyn o bryd:

daw 10% o allyriadau
nwyon tŷ gwydr
Cymru o'r sector
breswyl

155,000 o dai mewn
tloidi tanwydd

mae tai gwael yn
cyfrannu at afiechyd

O'i reoli'n dda, gallai rhaglen ôl-osod fod yn newidiwr i economi Cymru gan helpu i:

cwrdd â nodau datgarboneiddio a thlodi
tanwydd

dileu tloidi tanwydd a lleihau costau ynni
diangen, gan arbed cyfanswm o £8.3 bn
mewn costau tanwydd erbyn 2040

creu arbediad cost i'r GIG - £4.4bn erbyn 2040

creu diwydiannau, sgiliau newydd a hyd at
26,500 o swyddi newydd, yn seiliedig ar gadwyni
cyflenwi lleol

cefnogi'r economi seiliol gyda gwariant lleol a
allai fod yn y miliynau

Bydd datgarboneiddio ein stoc dai ar y raddfa angenrheidiol yn gofyn am fuddsoddi sylweddol ochr yn ochr â mwy o gydlynw ar ran pob actor yn y system.

Mae angen i Lywodraeth Cymru arwain y blaen, ond ni fydd yn gallu cyllido'r rhaglen drwy grant am 100% o'r gost. Rhaid cydbwyso her cyllido'r newid hwn ar draws Llywodraeth y DU, Llywodraeth Cymru, cymdeithasau tai, awdurdodau lleol, landlordiaid a pherchnogion tai, gyda sawl sefydliad arall hefyd yn chwarae'i ran.

Canolbwynt ein gwaith fu amcangyfrif beth fyddai cyfanswm y cyllid angenrheidiol ar gyfer datgarboneiddio cartrefi yng Nghymru, gweld ble mae'r bylchau mewn cyllid ac awgrymu dulliau o fynd i'r afael â'r bylchau hyn.

Rydyn ni wedi gweithio'n agos gyda sawl sefydliad a rhanddeiliad, gan adeiladu ar waith blaenorol gan gynnwys adroddiad 'Cartrefi Gwell, Cymru Well, Byd Gwell',² gwaith Ysgol Bensaernïaeth Cymru (WSA),³ adroddiad Altair a gomisiynwyd gan Dai Cymunedol Cymru (CHC) a Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio (ORP) Llywodraeth Cymru sy'n profi dulliau o ddatgarboneiddio cartrefi yng Nghymru.

Canfyddiadau allweddol

Rhaid gweld buddsoddiad mewn ôl-osod er mwyn optimeiddio ar draws tai Cymru yn erbyn cefnlen o fanteision sylweddol i lesiant, arbedion costau gwasanaethau a thwf economaidd lleol.

Mae buddsoddi mewn miliynau o gartrefi yn rhoi'r potensial i gynhyrchu elw economaidd mawr yn ogystal â lleihau ein hallyriadau a lefelau o tlodi tanwydd.

- Byddai rhaglen ddatgarboneiddio tai Cymru yn creu £19.32bn mewn GDP ychwanegol,⁴ £3.54bn o elw treth net a 26,500 swydd newydd yng Nghymru erbyn 2030, gan helpu i liniaru effaith economaidd y pandemig diweddar a'r swyddi a gollwyd yn ei sgil.
- Byddai'r rhaglen hefyd yn arbed £8.3bn o ran biliau ynni ac yn creu £4.4bn o fanteision iechyd ac amgylcheddol⁵ erbyn 2040 gan helpu i roi mwy o arian yn ôl i economïau lleol ledled Cymru a lleihau'r straen ar wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol, yn enwedig yn ystod y gaeaf.

Rydyn ni'n amcanu y bydd angen buddsoddiad o £14.75bn dros y ddegawd nesaf⁶ (hyd at 2030):

- **£5.5bn ar gyfer tai cymdeithasol,**
- **£4.8bn ar gyfer tai sy'n dioddef tlodi tanwydd, a**
- **£4.4bn ar gyfer cartrefi yn y sectorau a breswylir gan berchnogion ac a rentir yn breifat ('gallu talu') yn eu tro.**

Daliad / statws	Nifer o unedau	Buddsoddiad cyfartalog angenrheidiol i bob cartref*	Cyfanswm y buddsoddiad (bn)
Tai cymdeithasol	230,000 (~21,000 mewn tlodi tanwydd)	£24,000	£5.52
Tai sy'n dlawd o ran tanwydd	155,000 (~21,000 yn cael eu rhentu'n gymdeithasol)	£35,984	£4.82
Sector Rent Preifat (PRS)	180,000 (~36,000 mewn tlodi tanwydd)	£4,700	£0.67
Preswylwyr-berchnogion	924,000 (~99,000 mewn tlodi tanwydd)	£4,525	£3.73
Cyfanswm	-	-	£14.75

*Mae'r sectorau yn anelu at targedau EPC gwahanol felly mae'r buddsoddiad sydd angen ar gyfer tai cymdeithasol a tai sy'n dlawd o ran tanwydd yn uwch na'r sector rent preifat a'r preswylwyr-berchnogion.

Cyfanswm y buddsoddiad angenrheidiol gan lywodraeth yw tua £5.3bn dros 10 mlynedd.

O'r £14.75bn o fuddsoddiad fyddai'i angen i ddatgarboneiddio a gwella ansawdd cartrefi Cymru, dylai £3.6bn ddod o'r DU a £1.7bn o Lywodraeth Cymru, gyda 64% o'r holl fuddsoddiad yn dod o gyllid preifat, cwmnïau ynni neu wedi'i gyllido gan berchnogion eiddo.

Yn 2019 gwariodd cartrefi Cymru £1.02bn ar wneud gwaith adnewyddu cyffredinol, cynnal a chadw a gwelliannau (RMI), rhyw £723 i bob cartref ar gyfartaledd.⁷

Yn seiliedig ar gynlluniau buddsoddi a chynigion polisi presennol, mae bylchau mawr mewn cyllido ar gyfer tai cymdeithasol (£2.7bn) a thai sy'n dioddef tloidi tanwydd (£3.9bn) a rentir yn breifat ac a breswylir gan berchennog i gwrdd â lefel EPC 'A' erbyn 2030.

Mae cyllid yn allweddol, ond dim ond un rhan o'r bos ydyw

Ar ei ben ei hun nid yw'n gallu darparu newid ar y cyflymder a'r raddfa angenrheidiol. Er mwyn darparu rhaglen ôl-osod ar raddfa fawr a chyflawni manteision economaidd, amgylcheddol a chymdeithasol ehangach, mae'n hanfodol fod buddsoddiad hirdymor a gynlluniwyd yn cael ei uno gyda pholisi ar sgiliau, hyfforddi, rheoleiddio, safonau a'r gadwyn gyflenwi.

Sophie Howe

Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru

Bydd angen i ni symud y tu hwnt i weithio mewn corlan a sicrhau dull traws-Lywodraeth o ran cydweithio a darparu gyda chymdeithasau tai, awdurdodau lleol, darparwyr sgiliau a chyflenwyr oll yn sicrhau fod darpariaeth ar y cyd yn ganolog i'r dull hwnnw o weithredu. Mae strategaeth, ymgysylltiad, rheoleiddio, sgiliau, modelau busnes integredig a chymhellion ariannol oll yn hanfodol ar gyfer llwyddo.

Creu sgiliau a swyddi ar gyfer y dyfodol drwy fuddsoddi mewn rhaglen ôl-osod genedlaethol

Mae cyfleoedd sylweddol ar gyfer creu swyddi drwy gyfrwng rhaglen ôl-osod genedlaethol, ond rhaid cynllunio'r buddsoddiad ar gyfer y tymor hir er mwyn manteisio ar hyn.

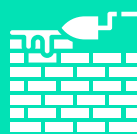
Awgryma tystiolaeth y gallai diweithdra yng Nghymru ddyblu yn 2021, gan gyrraedd uchafswm o ryw 114,000 o bobl yn 2021, ac mae angen brys i fuddsoddi mewn creu swyddi a datblygu ffrydiau sgiliau mewn meysydd allweddol a all gefnogi ein targedau datgarboneiddio.

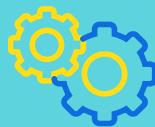
Gallai Rhaglen Ddatgarboneiddio Tai Cymru greu 26,500 o swyddi newydd yng Nghymru erbyn 2030, ond dim ond drwy warantu buddsoddiad hirdymor a gysylltir â blaenoriaethu prentisiaethau ac ail-sgilio'r gweithlu presennol, yn ogystal â gweithlu'r dyfodol, yn y crefftau angenrheidiol i fynd i'r afael â'r bwch sgiliau y gellir sicrhau'r swyddi hyn ar gyfer pobl Cymru.

Gallai buddsoddi mewn prosiectau seilwaith allweddol mewn diwydiannau gwyrdd ac adfer natur greu yn ystod y ddwy flynedd nesaf:

**45,000 o swyddi
uniongyrchol**

**60,000 o swyddi
anuniongyrchol**

O'r rhain:

**4,260 o swyddi
inswleiddio
ôl-ffitio tai**

**2,810 o swyddi
adeiladu tai
cymdeithasol**

**2,730 o swyddi
mewn aseswyr
ynni ôl-ffitio**

Fodd bynnag, mae diffygion sgiliau sylweddol mewn inswleiddio, gwresogi ac ôl-ffitio. Gyda digon o alw a chydlyn yn cael ei greu trwy fuddsoddiad, gellid hwyluso symud i'r sector ôl-ffitio yn gymharol gyflym trwy hyfforddiant yn y gwaith, gan nad yw cymwysterau o reidrwydd yn rhagofyniad. Rhaid gwarantu piblinell tymor hir o brosiectau.

Cryfhau'r cysylltiadau rhwng tlodi tanwydd a datgarboneiddio

Er bod rhai tensiynau, mae'n bwysig mynd i'r afael â gefaill-heriau datgarboneiddio cartrefi a thlodi tanwydd drwy gyfrwng dull integredig, holistig.

Mae 155,000 o gartrefi yng Nghymru mewn tlodi tanwydd⁸ ond gallai effaith y pandemig diweddar ar ddiweithdra a newidiadau mewn arferion gweithio olygu fod y ffigwr hwn eisoes yn uwch.

Yr ateb hirdymor i dlodi tanwydd, ac un sydd hefyd yn cefnogi datgarboneiddio cartrefi, yw gwella'n ddramatig effeithlonrwydd ynni cartrefi tai tlawd o ran tanwydd.

Mae'n hanfodol bwysig fod y newid drosodd i economi carbon isel ddim yn cynyddu lefelau tlodi tanwydd, drwy gynyddu costau ynni. Rhaid i'r dull o weithredu fynd i'r afael â dau brif yrrwr tlodi tanwydd: incwm isel ac aneffeithlonrwydd ynni mewn tai.

Gellir cyflawni ystod o fanteision economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol ac iechyd drwy fynd i'r afael â'r agenda hyn ar y cyd.

Gallai cynnal rhaglen ôl-osod ar draws stoc dai Cymru arwain at arbedion biliau ynni o ryw £613 i bob cartref a ôl-osodwyd i EPC "A"⁹ gan fod o fantais arbennig i dai mewn bandiau EPC isel a thlodi tanwydd. Byddai'r arbedion hyn yn dileu tlodi tanwydd i bob pwrpas yng Nghymru ac yn gwneud cyfraniad sylweddol i leihau anghydraddoldebau economaidd.

© Coastal Housing

© Coastal Housing

Blaenoriaethau allweddol ar gyfer Llywodraeth Cymru:

1. Rhaid i ddatgarboneiddio cartrefi fod yn ymdrech ar y cyd, gyda Llywodraeth Cymru'n chwarae rôl arwain a chydlynu, gan ddod â phob sector ynghyd ar gyfer cenhadaeth gyfun.

Nid lle Llywodraeth Cymru'n unig yw ysgwyddo her cyllido datgarboneiddio. Os yw Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU o ddifrif am adferiad gwyrdd, a chyflawni'u hymrwymiaid newid hinsawdd eu hunain, rhaid iddynt gydweithio i ddefnyddio pob lifer ariannol sydd ar gael iddynt i ariannu'r her ôl-osod. Dylent weld y buddsoddiad hwn fel cefnogi isadeiledd hanfodol, yn yr un modd â buddsoddi mewn isadeiledd arall fel ffyrdd, rheilffyrdd a phŵer.

Yn yr un modd, bydd angen i gymdeithasau tai, awdurdodau lleol, a thros amser, gartrefi preifat, hefyd chwarae'u rhan yn yr ymdrech gyfun hon. Dylai pob un o'r sefydliadau hyn fod yn canolbwyntio ar arloesi ar y cyd a mesur risg, gan gydweithio a dysgu bob cam o'r daith.

Dylai Llywodraeth Cymru chwarae rôl arwain a chydlynu allweddol gyda chefnogaeth a chydweithio o gyfeiriad Llywodraeth y DU, awdurdodau lleol, cymdeithasau tai ynghyd ag addysg, hyfforddiant a sectorau preifat i sicrhau fod ymdrech unedig yn digwydd ar draws tai cymdeithasol, cartrefi mewn tlodi tanwydd a phobl yn y sectorau rhentu preifat a phreswylwyr-berchnogion.

Dylai Llywodraeth Cymru:

- Arwain y blaen drwy osod ymrwymiaid a thargedau hirdymor clir ar gyfer stoc dai Cymru yn yr ail Gynllun Carbon Isel;
- Cydnabod yn llawn heriau rhyng-gysylltiedig datgarboneiddio cartrefi a thaclo tlodi tanwydd a myfyrio ar y rhain ar draws rhaglen newydd y Llywodraeth gan gynnwys cysylltu gweithredu polisi ar sgiliau, cyllid, economi seiliol ac iechyd.
- Blaenoriaethu buddsoddi yn y maes hwn a phwysleisio pwysigrwydd yr agenda hwn ar gyfer pobl Cymru, wrth drafod gyda Llywodraeth y DU am gyllid wedi'r UE, fel y Gronfa Ffyniant Gyffredin.

Dylai cymdeithasau tai ac awdurdodau lleol:

- Ystyried sut allan nhw gael mynediad i gyllid preifat i ategu cyllid grant Llywodraeth ar gyfer datgarboneiddio'u stoc dai.
- Gweld gwariant a buddsoddiad Adnewyddu cyffredinol, Cynnal a chadw a Gwelliannau (RMI) ar fesurau datgarboneiddio fel rhywbeth sy'n gysylltiedig â chyfle i integreiddio ymhellach dros amser.
- Adeiladu ar ddulliau llwyddiannus o weithio dan y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio, blaenoriaethu cydweithio a dysgu parhaus o ran y dulliau a weithredwyd i ddatgarboneiddio'u stoc dai.

Bydd gan Lywodraeth y DU rôl hanfodol mewn cefnogi buddsoddiad a rheoleiddio, a dylai awdurdodau lleol chwarae rhan fwy rhagweithiol o yrru datgarboneiddio cartrefi a lleihau tlddi tanwydd, yn enwedig o ran y Sector Rentu Breifat.

Mae 11 o'r 22 awdurdod lleol yng Nghymru wedi cadw'u stoc dai eu hunain, ac mae 16 o'r 22 wedi datgan argyfwng hinsawdd, felly rhaid iddynt bellach ddangos sut y maen nhw'n blaenoriaethu datgarboneiddio cartref drwy gyfrwng dull ar sail ardal gan ddefnyddio pob lifer sydd ar gael iddynt. I gefnogi hyn dylai'u rôl gael ei chryfhau a'i hariannu'n gywir.

Tudalen y pecyn 30

2. Mae angen cael cynllun mwy hirdymor ar gyfer cyllido.

Mae angen clir i gael llwybr mwy hirdymor at ddatgarboneiddio cartrefi, os ydyn ni'n mynd i gwrdd â'r targedau datgarboneiddio, o leiaf tan 2030. Mae angen i hwn ddangos yr ymrwymiad ar y cyd sy'n bodoli rhwng Llywodraethau, cymdeithasau tai, awdurdodau lleol a chwaraewyr eraill i ddatblygu llwybr hirdymor i ddatgarboneiddio cartrefi, gan roi sicrwydd ac eglurder ynghylch trefniadau cyllido, unrhyw greu swyddi arfaethedig, llwybrau caffael a sgiliau sydd yn yr arfaeth.

Ond i ellir cyflawni'r cynllun buddsoddi hirdymor hwn ar ein pen ein hun nac o fewn mecanweithiau presennol. Bydd angen dulliau newydd ac arloesol o wasgu am ffynonellau eraill o gyllid a buddsoddiad, ac o bosib defnyddio gallu Banc Datblygu Cymru i ddatblygu Cwmni Gwasanaeth Ynni Cymru newydd i gydlynu a chefnogi cyllido datgarboneiddio yn y sector dai cymdeithasol (fel yr amlinellir yn adran 4).

Dylai Llywodraeth Cymru a'r DU:

- Ymrwymo i glustnodi cyllid buddsoddi mewn isadeiledd ychwanegol o £2.6bn a chlustnodi £1bn o'r Gronfa Ffyniant Gyffredin sydd ei angen erbyn 2030 i daclo datgarboneiddio cartrefi incwm isel a mynd i'r afael â thlodi tanwydd yng Nghymru. Byddai'r ffynonellau hyn yn gyfwerth â rhaglenni isadeiledd eraill (e.e. heolydd, rheilffyrdd, pŵer) gan gydnabod y manteision ariannol sylweddol a ddoi yn sgil rhaglen ôl-osod i Drysorlys y DU.
- Cynyddu'i defnydd o'i Chyfalaf Trafodion Ariannol ar gyfer ôl-osod a dylai Llywodraeth y DU hwyluso mynediad i'r farchnad Bond Sofran Gwyrdd newydd, i alluogi i ryw £6.3bn o fuddsoddiad preifat ddigwydd yn stoc dai Cymru erbyn 2030.
- Gweithio gydag Awdurdod Ymddygiad Ariannol (FCA) Llywodraeth y DU i symbylu marchnad Morgais Gwyrdd £100m y flwyddyn drwy fynnu datgeliad o ran pa mor ynni-ffeithlon yw tŷ ar y cam 'penderfyniad mewn egwyddor'.

Ar gyfer y sector tai cymdeithasol a chartrefi sy'n dioddef tlodi tanwydd, dylai Llywodraeth Cymru:

- Ddyblu cyllido tlodi tanwydd i £732m erbyn 2030 a'i gefnogi â grantiau ar gyfer pobl ar incwm isel a fyddai ar gael drwy gyllid isadeiledd cenedlaethol Llywodraeth y DU, gyda'r nod o ddileu tlodi tanwydd erbyn 2030.
- Ymrwymo i Grant Datgarboneiddio Tai Cymdeithasol newydd gwerth £108m y flwyddyn, yn amodol ar berfformiad mesuredig a lleihad mewn costau.
- Gweithio gyda Llywodraeth y DU i gynnig benthyciadau llog isel £158m y flwyddyn i ddarparwyr tai drwy gyfrwng 'Cwmni Gwasanaethu Ynni Cymru' (WESCO) drwy gyfrwng cytundebau Perfformiad Arbed Ynni.

**Ar gyfer y sector rhentu preifat /
preswlydd-berchennog (sy'n gallu
talu), dylai Llywodraeth Cymru:**

- Gweithio gydag Awdurdodau Lleol i dreialu'r mecanwaith Ynni Glân A Aseswyd Fesul Eiddo (PACE), drwy gyfrwng toll ar dreth y cyngor. Mae PACE yn ddull o gyllido mesurau ôl-osod sy'n cysylltu'r ddyled â'r eiddo yn hytrach na'r unigolyn, a'i sicrhau gan fesur treth eiddo.
- Gweithio gyda Banc Datblygu Cymru i dreialu modelau rhyddhau ecwiti a benthyciadau llog isel i landlordiaid ar gyfer cyllid ôl-osod.

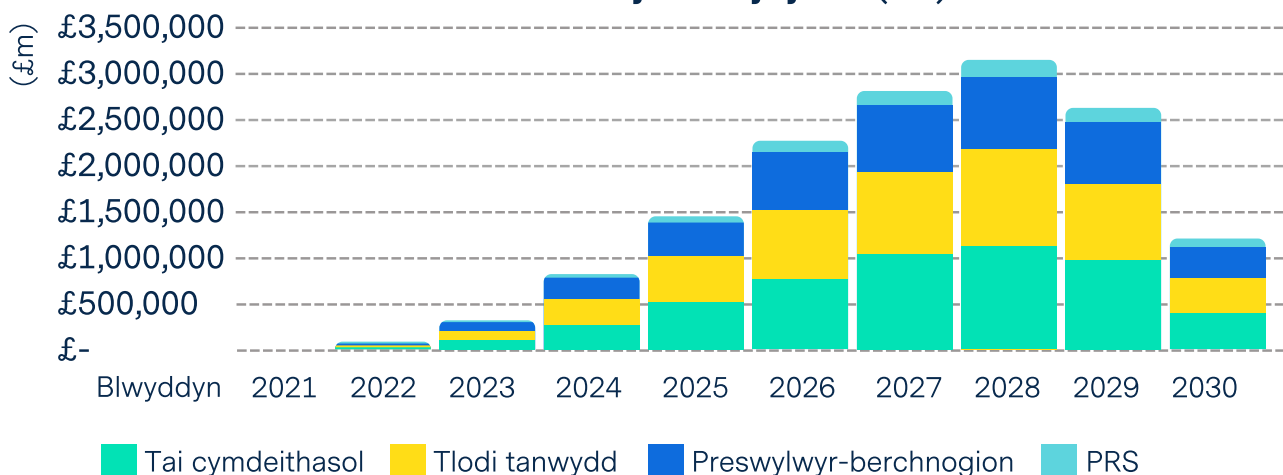
Mae ein Map Trywydd yn amlinellu pa rai sy'n benderfyniadau cyllido a gweithredoedd polisi ar unwaith a'r rhai a ddylai ddigwydd dros y 10 mlynedd nesaf.

Cyllid Ynni Glân a Aseswyd Fesul Eiddo (PACE)

Mae PACE, a ddatblygwyd yn UDA, yn galluogi cymunedau a rhanbarthau dinesig i gyllido ôl-osod drwy gysylltu'r ddyled â'r eiddo yn hytrach na'r unigolyn. Mae ariannu PACE yn talu am holl gost yr ôl-osod a chysylltir ad-daliadau â'r eiddo ei hun. Mae'n cael ei warantu gan lien (math o warant) ar fil treth yr eiddo (h.y. treth y cyngor). Gall hyn ddileu'r rhaniad cymhellol rhwng landlordiaid a thenantiaid, neu bobl sy'n ceisio gwerthu'u cartref.

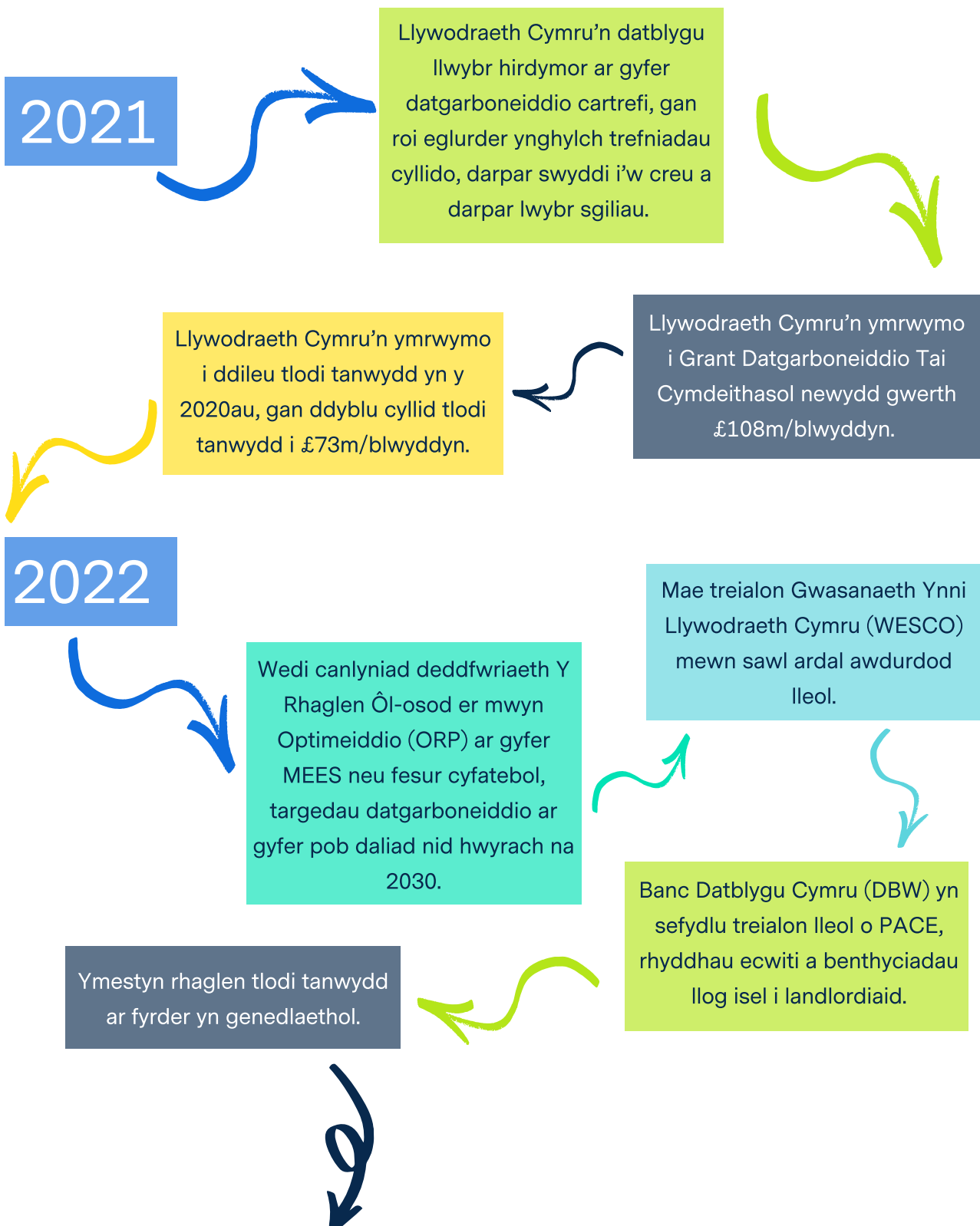
Mae ein modelu'n tybio y bydd buddsoddiad yn digwydd ar ffurf cromlin-S gam wrth gam dros y 2020au, gan ddod i uchafswm yn 2028,¹⁰ gan arwain at gyfanswm buddsoddiad cyfalaf o £14.75bn erbyn 2030.

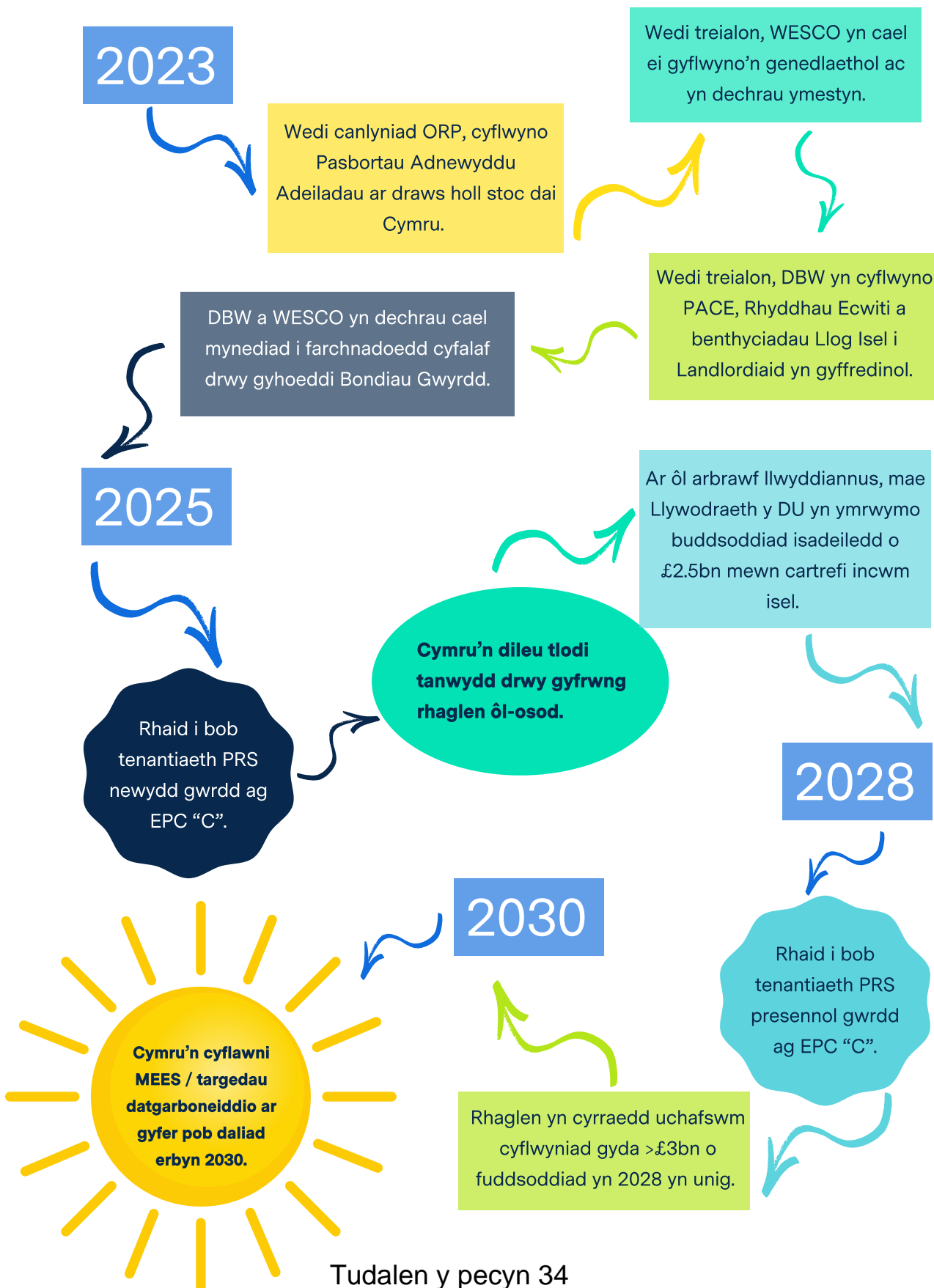
Buddsoddiad Cyfalaf Blynnyddol (£m)

Ffig 1: Bydd angen cyfanswm cyllid Llywodraeth Cymru o £1.7bn hyd at 2030 - £1,080m drwy'r Grant Datgarboneiddio Tai Cymdeithasol newydd a £732 drwy'r rhaglen Tai Cynnes - gan gyrraedd pegwn rhwng 2026-2029.

Map Trywydd hyd at 2030

3. Rhaid cryfhau ein huchelgais i ddatgarboneiddio

Ar hyn o bryd mae Llywodraeth Cymru'n annog y sector dai cymdeithasol i weithio tuag at y targedau datgarboneiddio a osodwyd yn adroddiad 'Tai Gwell, Cymru Well, Byd Gwell'. Ond mae 1.1 miliwn (neu 70%) o stoc dai Cymru'n dod dan y sectorau rhentu preifat neu breswlydd-berchennog sy'n amddifad o dargedau (neu dan amodau targed gwan iawn) ynghyd â'r lefelau addas o fuddsoddi neu gymhelliad ariannol.

O ystyried her enfawr datgarboneiddio cartrefi, a'r darpar fudd i gael rhaglen hirdymor ledled Cymru, mae angen i ni sicrhau fod hyn yn cael ei gyflawni'n gyflym ac yn llawn.

Os yw gweithredu ar y cyd ar draws sectorau'n mynd i gyflawni'r targedau hyn rhaid iddynt fod yn statudol ac yn cael eu gorfodi drwy gyfrwng safonau effeithlonrwydd ynni lleiafsymiol (MEES) ar draws yr holl stoc.

Mae ein gwaith yn dilyn argymhellion yn adroddiad 'Tai Gwell, Cymru Well, Byd Gwell' sy'n argymhell:

- Y dylai pob cartref yng Nghymru ddod i EPC "A" erbyn 2050. Dylid dod â'r targed hwn ymlaen ar gyfer pob tŷ cymdeithasol a phob cartref mewn tlogi tanwydd erbyn 2030.

- Rydym ni hefyd yn cynnig gosod targed dros dro o EPC "C" (neu gyfatebol) ar gyfer pob cartref yng Nghymru erbyn 2030. Fel lleiafrif, dylai pob cartref sy'n dlawd o ran tanwydd waeth beth fo'u daliad allu cwrdd ag EPC "C" erbyn 2030 er mwyn i Lywodraeth Cymru o leiaf gyrraedd yr un uchelgais a osodwyd gan Lywodraeth y DU ar gyfer cartrefi tlawd o ran tanwydd yn Lloegr.
- Yn ogystal, rydym ni'n cynnig gosod gwaharddiad ar wresogi tanwydd ffosil newydd ar gyfer pob cartref nid hwyrach na 2030.

Dylai Llywodraeth Cymru:

- Benderfynu ar Safon Effeithlonrwydd Ynni Isafsymiol (MEES) neu darged datgarboneiddio uchelgeisiol ar gyfer y sector dai cymdeithasol, yn seiliedig ar yr hyn a ddysgwyd gan y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio, wedyn dylai baratoi amserlen i ddeddfu ar gyfer y targed hwn os oes angen.

© Ruth Edwards

Dylai Llywodraeth Cymru:

- Gweithio gyda Llywodraeth y DU i ddeddfu ar gyfer Safon Effeithlonrwydd Ynni Isafsymiol (MEES) o darged datgarboneiddio EPC “C” neu gyfatebol ar gyfer pob cartref yn y sector rhentu preifat, a gwahardd gosod gwresogi tanwydd ffosil newydd ar gyfer pob cartref, nid hwyrach na 2030. Bydd hyn yn gofyn am orfodi gan awdurdodau lleol ar gyfer MEES arfaethedig neu gyfredol a ddylai gael eu cryfhau a'u cyllido'n gywir.
- Adeiladu ar waith y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio i ddatblygu model cost a 'phasbortau adnewyddu adeiladau' ar gyfer holl stoc dai Cymru. Bydd angen gwella eiddo, cyhyd â phosib, gan ystyried atebion presennol sydd ar gael a chostau tybiedig y gwaith. Bydd pasbortau adnewyddu adeiladau'n darparu dealltwriaeth fwy manwl o gostau perthnasol a maint y gwaith fydd ei angen ar gyfer mathau gwahanol o dai.

I gefnogi hyn dylai Llywodraeth y DU:

- Sicrhau fod holl rymoedd Rheoliadau Adeiladu'n cael eu datganoli'n llawn i Gymru;
- Torri TAW ar bob mesur sy'n gysylltiedig ag ôl-osod i 5%.

4. Mae maint yr her yn golygu fod angen sefydliadau newydd a bydd rolau newydd ar gyfer sefydliadau sy'n bodoli eisoes.

Wrth i faint yr heriau a'r cyfleoedd ar gyfer datgarboneiddio cartrefi ddod i'r amlwg, bydd angen creu rolau a dulliau gweithredu newydd.

Er enghraifft, awgrymwn roi rôl allweddol i Fanc Datblygu Cymru (DBW) wrth gydlynu cyllid ar gyfer y sectorau rhentu preifat a phreswylwyr-berchnogion, a datblygu Cwmni Gwasanaethu Ynni Cymru (WESCO) i reoli ariannu cytundebau perfformiad ynni ar gyfer y sector dai cymdeithasol.

Dylai Llywodraeth Cymru:

- Sefydlu rôl ganolog ar gyfer Banc Datblygu Cymru (DBW) neu ffigur cydlynol arall i hwyluso benthycia tua 1bn/blwyddyn. Byddai angen paru hyn gyda gwasanaeth caffael ac ôl-osod addas, yn seiliedig ar ardaloedd, i gynnig 'siop-un-lle' i gartrefi.
- Archwilio sefydlu Cwmni Gwasanaethu Ynni Cymru (WESCO) i gydlynu a chefnogi datgarboneiddio yn y sector dai cymdeithasol. Byddai WESCO yn cyfuno benthyciadau a grantiau yn un cytundeb perfformio. Byddai'n cyllido gwelliannau i gartrefi gyda phob arbediad a warrantir yn cael ei ad-dalu ar y bil ynni, gan sicrhau cyllid-dyled ar fantolen ar ran cymdeithasau tai.

Beth yw Cwmni Gwasanaethu Ynni (ESCO)?

Maen nhw'n datblygu, cynllunio, adeiladu a threfnu cyllid ar gyfer prosiectau sy'n arbed ynni, yn lleihau costau ynni ac yn lleihau costau gweithredu a chynnal a chadw. Maen nhw'n gweithredu fel datblygwyr prosiectau ar gyfer ystod o fesurau arbed ynni ac yn ysgwyddo'r peryglon technegol a pherfformiad a gysylltir â phrosiect. Maen nhw'n wahanol i sefydliadau eraill sy'n cynnig gwelliannau effeithlonrwydd ynni yn y ffaith eu bod yn defnyddio methodoleg gytundebu ar sail perfformiad. Mae hyn yn golygu bod y cyllid a gynhyrchir yn cael ei gysylltu'n uniongyrchol â'r arbedion cost ynni gwirioneddol.

Bydd angen i Lywodraeth Cymru hefyd fynd i'r afael â'r bwch sgiliau, o ran rhifau ac amrywiaeth, sy'n bodoli ar gyfer swyddi ôl-osod.

Ar hyn o bryd mae perygl y bydd Cymru'n colli manteision creu swyddi am nad oes digon o bobl sy'n gymwys i ymgymryd â gwaith ôl-osod. Mae angen mynd i'r afael

â hyn ar fyrder os ydyn ni'n mynd i wneud yn fawr o'r manteision lluosog a ddaw yn sgil buddsoddi mewn datgarboneiddio tai.

Dylai Llywodraeth Cymru:

- **Ddatblygu llif sgiliau ar gyfer gweithlu Ôl-osod yng Nghymru ar fyrder.**

Bydd buddsoddi mewn, a datblygu llwybr hirdymor, i ddatgarboneiddio holl gartrefi Cymru'n darparu ymrwymiad a sicrwydd hirdymor i alluogi datblygu llwybrau sgiliau a rhaglenni cyflogadwyedd sy'n cefnogi swyddi newydd a allu gael eu creu yn ein heconomi seiliol. Gan adeiladu ar y momentwm a buddsoddi yn y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio, dylid cefnogi a mwyhau cynigion fel Academi Ôl-osod Cymru ledled Cymru.

- **Mabwysiadu agwedd Ôl-osod Plws – gan ehangu'r rhaglen ôl-osod i gefnogi ymwneud cymunedol ac adfywiad cymdogaeth.**

Dylai buddsoddi ar raddfa fawr yng nghartrefi Cymru edrych y tu hwnt i foeleri newydd ac i gyfeiriad atebion arloesol i wella cymunedau o fewn uchelgais ehangach Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, Dylid ceisio cyfleoedd i ymestyn y rhaglenni datgarboneiddio drwy lasu cymunedau, creu lle i natur, tyfu bwyd lleol a diwylliant.

5. Dylai Cymru dargedu'r cartrefi gwaethaf yn gyntaf er mwyn gwneud y gorau o'r manteision o leihau tlodi tanwydd a mynd i'r afael â datgarboneiddio.

Mae llawer o gartrefi yng Nghymru sy'n dal mewn cyflwr sobor, ac mae miloedd o gartrefi'n byw mewn 'tlodi tanwydd difrifol' sy'n galw am dros 20% o'u hincwm i gynnal trefn wresogi foddhaol.

Er bod rhaglenni Safon Ansawdd Tai Cymru, Arbed a Nest wedi gwneud cynnydd sylweddol i'w leihau, erys 155,000 (12%) o gartrefi Cymru mewn tlodi tanwydd; mae 20% o'r Sector Rhent Preifat, 11% o breswylwyr-berchnogion a 9% o denantiaid tai cymdeithasol yn byw mewn tlodi tanwydd. Rhaid i unrhyw raglen ddatgarboneiddio dargedu'r tai hyn sy'n perfformio waethaf yn gyntaf fel mater o frys.

Dylai Llywodraeth Cymru:

- Sicrhau fod eu llwybr hirdymor yn adlewyrchu'r dull cam wrth gam sydd ei angen i flaenoriaethu cyllid a chefnogaeth ar gyfer datgarboneiddio tai cymdeithasol a thai sydd mewn tlodi tanwydd yn gyntaf, gan ystyried pa reoleiddio pellach allai fod ei angen ar gyfer cartrefi yn y sectorau rhentu preifat a phreswylwyr-berchnogion.

Casgliad

Mae'r gwaith hwn wedi dangos y lefel o fuddsoddi mewn isadeiledd sydd ei angen i wella a datgarboneiddio (ôl-osod) cartrefi yng Nghymru – bydd hyn nid yn unig yn mynd i'r afael â'n hargyfwng hinsawdd ond bydd hefyd yn lleihau tlodi tanwydd, yn gwella deilliannau iechyd, yn creu miloedd o swyddi newydd ac yn cefnogi datblygu cadwyni cyflenwi lleol i gefnogi'r economi seiliol. Dylai rhaglen genedlaethol fod yn flaenoriaeth frys i'r Llywodraeth newydd er mwyn cefnogi adferiad gwyrdd, cydradd a theg.

Dangosodd ymchwil dwfn yn union faint o gyllid sydd ei angen hyd at 2030, darpar ffynonellau'r cyllid hwnnw ar gyfer sectorau gwahanol yn ogystal â modelau cyflawni. Dengys argymhellion ar gyfer Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru yn ogystal â ffigurau allweddol eraill y gellir cyflawni hyn gydag ymrwymiad hirdymor a gefnogir gan raglen hirdymor a ddylid ei rhoi ar waith ar fyrder.

Mae gan Gymru'r uchelgais, a'r weledigaeth, mae'n rhaid i'n ffocws nawr fod ar weithredu.

Cydnabyddiaethau

Datblygwyd y gwaith hwn gan Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru mewn partneriaeth â New Economics Foundation.

Mae'r adroddiad llawn a'r crynodeb technegol wedi'u drafftio gan Dr Donal Brown o'r Sustainable Design Collective, gyda chefnogaeth gan:

- Christian Jaccarini a Chaitanya Kumar (New Economics Foundation)
- Cathy Madge ac Eurgain Powell (Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru)

Diolch i'r holl randdeiliaid sydd wedi mynychu gweithdai ac wedi gwneud sylwadau ar ddrafftiau o'r gwaith hwn.

© Coastal Housing

Cyfeiriadau a throednodiadau

- [1] https://www.futuregenerations.wales/cy/resources_posts/rhaid-i-gyllideb-llywodraeth-cymru-nodi-newid-cyfeiriad-i-ailosod-ein-heconomi/
- [2] <https://llyw.cymru/sites/default/files/publications/2019-07/adolygiad-annibynnol-ar-ddatgarboneiddio-cartrefi-yng-nghymru-adroddiad.pdf>
- [3] <https://llyw.cymru/sites/default/files/publications/2019-07/decarbonising-welsh-homes-stage-2-report.pdf>
- [4] Yn seiliedig ar adolygiad o luosyddion GDP ar gyfer ôl-ffitio a ddatblygwyd gan Cambridge Econometrics a Phrifysgol Leeds.
- [5] Er mwyn cyflawni'r buddion hyn bydd angen rheoliadau safonau effeithlonrwydd ynni gofynnol (MEES) / Tystysgrif Perfformiad Ynni (EPC) ar draws pob math deiliadaeth a lefel incwm.
- [6] Gan adeiladu ar ddata o Ysgol Pensaernïaeth Cymru, i gyflawni EPC A ar gyfer tai cymdeithasol a chartrefi tlawd tanwydd, ac EPC C ar gyfer pob cartref arall.
- [7] <https://www.ons.gov.uk/businessindustryandtrade/constructionindustry/datasets/outputintheconstructionindustrysubnationalandsubsector>
- [8] <https://llyw.cymru/amcangyfrifon-tlodi-tanwydd-ar-gyfer-cymru-prif-ganlyniadau-2018>
- [9] D. Brown, H. Wheatley, C. Kumar, J. Marshall, 'A Green Stimulus For Housing: The Macroeconomic Impacts of a UK Whole House Retrofit Programme', 2020.
www.neweconomics.org
- [10] Gan dybio y bydd rhaglenni yn y dyfodol ar gyfer datgarboneiddio'r stoc ehangach, gallem ddisgwyl i'r swyddi a'r swyddi barhau trwy'r 2030au.

Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol
Ymgynghoriad: Tlodi tanwydd a'r Rhaglen Cartrefi Clyd
Gan: National Energy Action (NEA) Cymru

1. Cyflwyniad

- 1.1 Mae National Energy Action (NEA) yn elusen tlodi tanwydd genedlaethol sy'n dymuno sicrhau y gall pawb yng Nghymru fforddio cadw eu cartrefi'n gynnes ac yn ddiogel.¹ Rydym yn croesawu'r cyfle hwn i helpu cyfeirio ymchwiliad y Pwyllgor i dlodi tanwydd a'r Rhaglen Cartrefi Clyd.
- 1.2 Mae hwn yn gyfnod hollbwysig. Amcangyfrifir yr oedd 155,000 o aelwydydd yn byw mewn tlodi tanwydd yng Nghymru yn 2018, gyda 145,000 o aelwydydd pellach mewn perygl o fod mewn tlodi tanwydd.² Ers hynny, rydym wedi dioddef pandemig COVID-19 sydd wedi gwaethygu anghydraddoldebau presennol ac yn awr rydym yn wynebu 'argyfwng prisiau ynni' sydd wedi gweld cynnydd digynsail mewn biliau ynni aelwydydd, rhywbeth a fydd yn parhau.
- 1.3 Erbyn mis Ebrill 2022, mae NEA yn amcangyfrif y bydd cost gwresogi'r cartref cyfartalog wedi dyblu dros y 18 mis diwethaf.³ Os yw'r cap ar brisiau'n codi £400-£600 pellach i gymryd yr ymchwydd mewn prisiau nwy cyfanwerthol i ystyriaeth, amcangyfrifwn y gallai'r nifer cyffredinol o aelwydydd mewn tlodi tanwydd gynyddu 50% neu fwy, o'i gymharu ag amcangyfrifon 2018. Bydd hyn yn gweld niferoedd annerbyniol o bobl yn wynebu dewisiadau enbydus a llawn cywilydd rhwng gwresogi, bwyta, neu dalu costau hanfodol eraill.
- 1.4 Mae angen i'r deng mlynedd nesaf fod yn ddegawd o gyflwyno. Yn ogystal â'r angen am ymateb yn y tymor byr i raddfa'r argyfwng,⁴ bydd angen iddo weld ffocws angenrheidiol ar ddatgarboneiddio gwres mewn cartrefi a darparu dull pontio teg, fforddiadwy a chyfiawn ar gyfer cenedlaethau'r presennol a'r dyfodol.
- 1.5 Er eu bod i'w croesawu, nid yw'r cynlluniau presennol yn ddigonol i fynd i'r afael â graddfa tlodi tanwydd yng Nghymru, heb sôn am ddatgarboneiddio cartrefi. Gyda Llywodraeth Cymru wrthi'n ymgynghori ar y fersiwn nesaf o'i Rhaglen Cartrefi Clyd, mae nawr yn foment hanfodol i ystyried pa mor bell y mae'r Rhaglen bresennol wedi mynd â ni, ac wrth symud ymlaen i fanteisio ar y cyfle i ddarparu cymorth a warentir ar gyfer y 'gwaethaf yn gyntaf' – h.y. y rhai ar yr incwm isaf yn y cartrefi lleiaf effeithlon – gwella bywydau aelwydydd mewn tlodi tanwydd wrth i ni ddatgarboneiddio ac uwchraddio effeithlonrwydd ynni eu cartrefi.

2. Pam mae effeithlonrwydd ynni domestig yn bwysig?

- 2.1 Mae ein cartrefi'n chwarae rôl hanfodol yn ein bywydau bob dydd. Cymru sydd â'r stoc adeiladau hynaf a lleiaf effeithlon o safbwynt thermol o'i chymharu â gwledydd eraill y DU a gwledydd gogledd Ewrop. Fel y disgwylir, mae gan anheddau hŷn yng Nghymru berfformiad ynni gwael a thymheredd dan do is o'i gymharu â'r rhai a godwyd yn fwy diweddar.⁵ Mae hyn yn effeithio'n anghymesur ar yr aelwydydd tlotach yng Nghymru; y mae llawer ohonynt wedi'u dal yn y cartrefi mwyaf aneffeithlon, er anfantais i'w hiechyd a'u llesiant.
- 2.2 Mae effeithlonrwydd ynni gwael yn sbardun allweddol i dlodi tanwydd ac mae mwy nag 80% o aelwydydd sy'n dlawd o ran tanwydd yng Nghymru yn byw mewn cartrefi aneffeithlon⁶; yn uwch nag mewn unrhyw wlad arall yn y DU. Mae'r gorgyffwrdd hwn wedi gadael llawer o aelwydydd

tlotaf Cymru yn fwy agored i'r cynnydd anferth mewn prisiau ynni. Heb fynd i'r afael â gwastraff ynni diangen yn ein cartrefi, byddwn yn parhau i wastraffu miliynau o bunnoedd bob blwyddyn wrth i wres ddianc drwy waliau, toeon, lloriau a nenfydau heb eu hinswleiddio.

2.3 Mae effaith ddeilliannol tai o ansawdd gwael ar wasanaethau iechyd yn ddifrifol, gan gostio tua £95m i'r GIG yng Nghymru bob blwyddyn. I'r gwrthwyneb, mae lechyd Cyhoeddus Cymru yn amcangyfrif bod hyn yn arwain at £4 o fuddion iechyd am bob £1 a wariwyd ar wella cynhesrwydd mewn cartrefi sy'n agored i niwed, a gallai fod bron i 40% yn llai o dderbyniadau i'r ysbty ar gyfer rhai afiechydon sy'n gysylltiedig ag oerfel ymhlith y rhai y mae eu cartrefi wedi'u huwchraddio.⁷ Gallai'r arbediad blynyddol cyfartalog ar gyfer dod â chartref at lefel resymol o effeithlonrwydd ynni newid bywydau, gan dorri biliau dros £300 bob blwyddyn a thros £1,000 i'r aelwydydd tlotaf yn y cartrefi lleiaf effeithlon. Trwy ganolbwyntio ymdrechion cynnar ar y 'gwaethaf yn gyntaf' mae'r arbedion sylweddol hyn (sy'n cynyddu wrth i brisiau ynni godi) yn cronni dros gyfnod hwy, ar yr un pryd â chymryd camau cynnar i ostwng allyriadau carbon yn sylweddol, creu swyddi, a thwf economaidd.

2.4 I'r perwyl hwn, rydym yn croesawu'r cyfleoedd presennol i denantiaid tai cymdeithasol o dan y Rhaglen Ôl-osod wedi'i Optimeiddio (ORP) a'r fersiwn newydd o Safon Ansawdd Tai Cymru (SATC). Fodd bynnag, rhentwyr preifat a pherchen-feddianwyr yw'r mwyafrif helaeth (87%) o'r boblogaeth sy'n wynebu tlodi tanwydd yng Nghymru.⁸ Y prawf litmws go iawn ar eu cyfer o ran symud ymlaen tuag at ein targedau tlodi tanwydd a newid yn yr hinsawdd fydd y fersiwn sydd ar ddod o Raglen Cartrefi Clyd Llywodraeth Cymru, a chredwn fod nifer o wersi y gellir eu dysgu o'r cynlluniau presennol.

3. Beth yw'r prif wersi a ddysgwyd o Raglen Cartrefi Clyd bresennol Llywodraeth Cymru a sut gall y gwersi hyn helpu i siapio'r fersiwn nesaf er mwyn sicrhau ei bod yn cefnogi'r rhai sydd mewn risg o dlodi tanwydd, neu sy'n byw ynddo, yn well?

3.1 Mae NEA wedi hyrwyddo a chefnogi'r Rhaglen Cartrefi Clyd (y Rhaglen) yn gyson). Hyd yma, mae Nyth ac Arbed wedi gwneud rhai gwelliannau sydd i'w croesawu'n frwd i fywydau aelwydydd mewn tlodi tanwydd yng Nghymru. Er hynny, yn seiliedig ar dystiolaeth gan randdeiliaid amrywiol – gan gynnwys yr hyn a ddarparwyd drwy ymchwiliad Pwyllgor Newid yn yr Hinsawdd, Yr Amgylchedd a Materion Gwledig (CCERA) y Pumed Senedd i dlodi tanwydd yn 2019, tystiolaeth ddiweddar gan Archwilio Cymru, ac adborth anecdotaidd gan ein partneriaid – mae nifer o wersi y dylid ymdrin â nhw yn fersiwn nesaf y Rhaglen. Rydym yn grwpio'r rhain o dan chwe thema allweddol: sef, Graddfa, Targedu a Chymhwystra, Mesurau, Hygyrchedd, Mecanweithiau Cyflwyno, a Monitro ac Adrodd.

Graddfa

3.2 Ers lansio'r Rhaglen yn 2009, buddsoddwyd mwy na £394m, gan wella effeithlonrwydd ynni mwy na 67,100 o aelwydydd perchen-feddianwyr ac yn y sector rhentu preifat.⁹ Yn 2018, pan gyhoeddodd Llywodraeth Cymru ei hamcangyfrifon tlodi tanwydd diweddaraf, credydwyd gwelliannau mewn effeithlonrwydd ynni gan iddynt ostwng lefelau amcangyfrifedig o dlodi tanwydd yng Nghymru, gan helpu i orbwyso prisiau tanwydd uwch ochr yn ochr â chynnydd mewn incwm.¹⁰

- 3.3 Fodd bynnag, cydnabuwyd yn gyffredinol ers hynny – gan gynnwys gan Lywodraeth Cymru – na fu buddsoddiad a graddfa'r Rhaglen yn ddigonol i ddiwallu anghenion neu gwrdd â thargedau.
- 3.4 Yn 2019, dywedodd Sefydliad Bevan "i ddileu tlodi tanwydd mewn deng mlynedd, mae angen i Lywodraeth Cymru gynorthwyo tua 33,000 o aelwydydd y flwyddyn i ddod allan o dlodi tanwydd. Rhwng 2010 a 2019 cafodd cyfanswm o 55,056 o aelwydydd – h.y. cyfwerth â 6,000 o aelwydydd y flwyddyn – welliannau effeithlonrwydd ynni cartref drwy Nyth ac Arbed... Nid yw hyn ond yn 20 y cant o'r nifer sydd ei angen."¹¹
- 3.5 Yn anffodus, mae lefel yr angen yn uwch o lawer erbyn hyn; yn anad dim gan fod y ddwy her o brisiau ynni tra uchel a gostyngiadau mewn incwm wedi gwaethygu'n ddifrifol. Os yw Llywodraeth Cymru am gyrraedd ei thargedau ar gyfer 2035, sef gostwng tlodi tanwydd yn sylweddol a dileu tlodi tanwydd difrifol cyn belled ag y bo'n rhesymol ymarferol¹², mae'n rhaid iddi fod yn barod i ehangu graddfa ei Rhaglen Cartrefi Clyd yn y dyfodol a chynyddu buddsoddiad.
- 3.6 Bydd graddfa debygol tlodi tanwydd yn 2022 yn gofyn am godi nifer ehangach o lawer o aelwydydd allan o dlodi tanwydd bob blwyddyn o'i gymharu â'r hyn y mae'r Rhaglen bresennol wedi'i gyflawni. Hyd yn oed yn ôl amcangyfrifon 2018, dywedodd y cyn-Weinidog y bydd angen i fwy na dwbl y nifer o gartrefi elwa o fuddsoddiad.¹³
- 3.7 O ystyried hyn, mae NEA yn cefnogi cais diweddar Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru i Lywodraeth Cymru am ddyblu cyllid tlodi tanwydd i £732m erbyn 2030, a'i ategu â grantiau ar gyfer pobl ar incwm isel a fyddai ar gael o gyllid seilwaith cenedlaethol Llywodraeth y DU.¹⁴
- 3.8 Galwodd NEA a rhanddeiliaid allweddol eraill, gan gynnwys Cynghrair Tlodi Tanwydd Cymru, ar Lywodraeth Cymru hefyd i gyflwyno targedau tlodi tanwydd dros dro yn seiliedig ar effeithlonrwydd ynni cartrefi sydd mewn tlodi tanwydd. Yn anffodus, ni fabwysiadwyd y rhain nac unrhyw dargedau dros dro eraill pan gyflwynodd Llywodraeth Cymru ei *Chynllun Trechu Tlodi Tanwydd* yn ddiweddar. Mae hyn er gwaethaf dyletswydd gyfreithiol ar Lywodraeth Cymru i roi'r cerrig milltir allweddol hyn ar waith tuag at amcanion 2035 (yn unol â pharagraff 3.5 uchod).

Targedu a Chymhwystra

- 3.9 Mae NEA yn cefnogi bwriad y Rhaglen Cartrefi Clyd i helpu'r 'gwaethaf yn gyntaf' – h.y. y rhai ar yr incwm isaf, sy'n byw yn y cartrefi lleiaf effeithlon. Roeddem yn falch o weld yr egwyddor hon yn cael ei nodi'n echblyg yng Nghynllun Tlodi Tanwydd diweddaraf Llywodraeth Cymru a'i phwysleisio yng Nghynllun Cymru Sero Net.
- 3.10 I'r perwyl hwn, rydym yn croesawu ehangu meini prawf cymhwystra Nyth y tu hwnt i'r rhai sy'n cael budd-daliadau prawf modd yn unig, i dargedu cymorth hefyd at y rhai sydd ar incwm cymharol isel y maent yn dioddef gyda chyflyrau iechyd a waethygir gan oerfel o dan beilot Cyflyrau Iechyd y Cynllun Nyth. Yn unol â'r amcangyfrifon diweddaraf, nid oedd y mwyafrif (69%) o'r rhai mewn tlodi tanwydd yng Nghymru yn 2018 yn derbyn budd-daliadau prawf modd.¹⁵
- 3.11 Fodd bynnag, ceir barn gymysg am effaith Nyth ac Arbed ar leihau tlodi tanwydd ac mae cwestiynau difrifol wedi'u codi ynghylch pa mor effeithiol fu'r cynlluniau o ran targedu'r rhai sy'n byw mewn tlodi tanwydd y mae ganddynt yr angen mwyaf am gymorth.

- 3.12 Fel y nodwyd yn ymchwiliad Pwyllgor CCERA¹⁶, mae'r cynlluniau'n ddi-os wedi arwain at welliannau mewn effeithlonrwydd ynni cartrefi, a dylai hyn wneud aelwydydd yn llai tebygol o fod mewn tlodi tanwydd. Fodd bynnag, mae'n anodd bod yn sicr ynghylch union effaith y cynlluniau. Yn y gorffennol, ymddengys nad oedd y naill cynllun na'r llall yn gwirio'n rheolaidd a oedd aelwydydd mewn tlodi tanwydd cyn neu ar ôl yr ymyriad.¹⁷
- 3.13 Er bod Nyth bellach yn gwneud hynny, mae'r ffordd y mae wedi esblygu dros y blynyddoedd diwethaf yn awgrymu bod arian yn cael ei flaenoriaethu i bobl efallai nad ydynt mewn tlodi tanwydd.¹⁸ Gellid dadlau hefyd bod canfyddiadau diweddar Archwilio Cymru yn bwrw amheuaeth ar ddibynadwyedd rhai o'r canlyniadau a adroddwyd gan Nyth, gan gynnwys ffigurau sy'n cyfrif y rhai a gymerwyd allan o dlodi tanwydd, enillion effeithlonrwydd ynni 'cyn ac ar ôl' blaenorol, a thargedu.
- 3.14 Dros y blynyddoedd diwethaf, nid oedd y rhan fwyaf o aelwydydd a dderbyniodd becyn effeithlonrwydd ynni drwy Nyth yn byw mewn tlodi tanwydd: 57% yn 2018-19, 63.7% yn 2019-20, a 49.6% yn 2020-21.¹⁹ At hynny, nododd Archwilio Cymru y gellid dadlau bod y cynllun wedi symud o'i ddiben gwreiddiol o daclo tlodi tanwydd yn ei gyfanrwydd, gan fynd yn fwy o gynllun cyfnewid boeleri. Mae'r ffordd y penderfynodd Llywodraeth Cymru y dylai'r Rheolwr Cynllun asesu a dehongli effeithlonrwydd ynni cartref wedi israddio EPC yn artiffisial a galluogi mwy o bobl i fod yn gymwys am gymorth, gan gynnwys llawer nad oeddent o bosib yn byw mewn tlodi tanwydd. Golygodd hyn hefyd i enillion effeithlonrwydd ynni 'cyn ac ar ôl' a gostwng carbon o ganlyniad i'r ymyriad gael eu "gorbwysleisio'n sylweddol".²⁰
- 3.15 O ran Arbed, nid yw'n glir pa effaith y mae'r cynllun wedi'i chael o ran codi cartrefi allan o dlodi tanwydd, yn seiliedig ar wybodaeth a dadansoddiadau sydd ar gael yn gyhoeddus. Nid yw'n ymddangos bod adroddiad blynyddol diweddaraf Arbed yn nodi faint o aelwydydd a gefnogwyd oedd mewn tlodi tanwydd cyn neu ar ôl yr ymyriad.²¹
- 3.16 Yn fersiwn nesaf y Rhaglen, cred NEA ei fod yn hanfodol i Lywodraeth Cymru ffocysu'r cynlluniau ar godi aelwydydd allan o dlodi tanwydd, gan gefnogi'r 'gwaethaf yn gyntaf' – h.y. y rhai ar yr incwm isaf, yn y cartrefi lleiaf effeithlon. Dylid dylunio'r Rhaglen i gynnwys aelwydydd incwm isel sy'n byw mewn tlodi tanwydd, neu sydd mewn perygl o hynny, hyd yn oed os nad ydynt yn derbyn budd-daliadau prawf modd.
- 3.17 At hynny, bydd yn bwysig i fersiwn nesaf y rhaglen gydweddu â cham nesaf y Rhwymedigaeth Cwmnïau Ynni (ECO), sydd i fod mewn grym rhwng mis Ebrill 2022 a mis Mawrth 2026. Bwriedir i hyn hefyd ganolbwyntio ar wella'r cartrefi lleiaf effeithlon a feddiannir gan aelwydydd incwm isel ac agored i niwed (gan wneud gwelliannau ehangach a mwy cyflawn iddynt) ac mae NEA yn croesawu hyn.

Mesurau

- 3.18 Yn anffodus, mae esblygiad y Rhaglen Cartrefi Clyd hefyd yn golygu ei fod wedi methu fwyfwy â chyflawni ei hymagwedd 'tŷ cyfan' gwreiddiol. Cyfnewid boeleri fu'r mwyafrif helaeth o fesurau effeithlonrwydd ynni a osodwyd o dan Nyth. Yn 2019-20, roedd 93.8% o'r mesurau a osodwyd yn foeleri newydd a gosodiadau gwres canolog; dim ond 6.2% oedd inswleiddio safonol. Yn 2020-21, cododd y ffigur hwn i 94.4% ar gyfer gosod boeleri newydd a gosodiadau gwres canolog; gyda dim ond 5.6% ar gyfer inswleiddio safonol, gan gynnwys 5.5% inswleiddio loffydd a 0.1% atal drafftiau.²²

- 3.19 Yn amlwg, mae hyn ar draul uwchraddiadau pwrpasol eraill i ffabrig yr adeilad, gan gynnwys, er enghraifft, inswleiddio waliau ceudod neu solet, a fyddai'n darparu manteision hirdymor ac ateb parhaol o ran biliau is drwy fesurau effeithlonrwydd ynni sy'n gostwng y galw am ynni. mae hyn yn peri pryder i ni ac awgryma ymateb Rheolwr y Cynllun i ymchwiliad Pwyllgor CCERA fod mesurau inswleiddio yn cael eu hystyried yn "ychwanegol" ac "eilaid", sydd wedi'u cyfyngu gan y trothwyon a bennwyd gan Lywodraeth Cymru.²³
- 3.20 Er bod set ehangach o fesurau wedi'u gosod o dan Arbed o'i gymharu â Nyth, mae'n ymddangos bod inswleiddio yn y lleiafrif o hyd. Rhwng mis Hydref 2018 a mis Mawrth 2021, gosododd Arbed fesurau mewn 3,108 o gartrefi, y derbyniodd 2,095 (67%) ohonynt system wresogi newydd, gyda 1,777 (57%) o gartrefi yn derbyn paneli solar a 415 (13%) yn derbyn inswleiddio i'r atig.²⁴
- 3.21 Er i'r Rhaglen gwmpasu pob ardal ddaearyddol yng Nghymru, mae'n bryder bod y diffyg mesurau ffabrig hefyd yn golygu i'r cynlluniau fethu ag ymdrin â'r heriau penodol sy'n gysylltiedig â thaclo tlodi tanwydd gwledig. Mae gan Gymru gyfran fawr o aelwydydd gwledig a chyfran fawr o gartrefi aneffeithlon â waliau solet, gyda niferoedd uwch mewn ardaloedd gwledig.
- 3.22 Mae gan Nyth ac Arbed gapiau gwario o ran y swm sy'n cael ei wario ar eiddo unigol. Er bod y capiau hyn wedi'u gosod yn uwch ar gyfer eiddo heb gyflenwad nwy, sy'n fwy cyffredin mewn ardaloedd gwledig, noda tystiolaeth anecdotaidd gan bartneriaid, gan gynnwys Cyngor ar Bopeth, fod aelwydydd anghenus mewn cartrefi heb gyflenwad nwy gyda waliau solet yn aml wedi methu â chael yr inswleiddio y mae ei angen ar eu heiddo oherwydd y costau cysylltiedig.
- 3.23 Yn 2019-20, dim ond 0.5% o'r mesurau a osodwyd drwy Nyth ar gyfer eiddo heb gyflenwad nwy oedd ar gyfer inswleiddio, gan awgrymu y gallai llai na 10 o aelwydydd heb gyflenwad nwy fod wedi derbyn inswleiddio waliau solet, er gwaetha'r ffaith mai 65,000 yw nifer yr aelwydydd â waliau solet heb eu hinswleiddio mewn tlodi tanwydd yn 2018 (h.y. 21%, y gyfradd uchaf o dlodi tanwydd ymhlith pob math o wal ac inswleiddio).²⁵ Un ffordd o sicrhau bod eiddo gwledig â waliau solet yn cael y sylw sydd ei angen arnynt drwy'r Rhaglen yw cael lleiafswm wal solet, yn debyg i'r hyn sydd gan gynllun ECO Prydain Fawr. Mae'n bosib y bydd angen capiau cost mwy hael ar gyfer grantiau hefyd. Er enghraifft, mae cynllun Grant Uwchraddio Cartref Lloegr (HUG) yn caniatáu grantiau o hyd at £25,000 i uwchraddio'r eiddo gwledig lleiaf effeithlon.
- 3.24 Yn ein barn ni, mae'n hanfodol bod fersiwn nesaf y Rhaglen yn mabwysiadu ymagwedd aml-fesur, 'ffabrig yn gyntaf', yn unol â nodau polisi trosgynnol y Cynllun Tlodi Tanwydd a Chynllun Sero Net Cymru. Bydd hyn yn golygu'n anochel y bydd angen codi trothwyon y cap ariannol i alluogi mesurau nad oeddent wedi'u cynnwys yn flaenorol neu eu gosod yn aml.
- 3.25 Fel yr argymhellwyd gan y Pwyllgor CCERA blaenorol, dylai'r fersiwn nesaf hefyd gynnwys rhaglen gymorth wedi'i theilwra gyda'r nod o ymdrin â'r heriau penodol a wynebir mewn ardaloedd gwledig, gyda lefelau priodol o gyllid sy'n cymryd y mesurau mwy cymhleth a chostus y mae eu hangen i ymdrin â thlodi tanwydd gwledig i ystyriaeth.²⁶

Hygyrchedd

- 3.26 Mae hefyd yn hanfodol bod y Rhaglen yn y dyfodol yn hygyrch i bawb sydd angen ei chefnogaeth.

3.27 Bydd hyn yn golygu sicrhau bod mesurau'n cael eu cyllido'n llawn ac na fyddant yn gofyn am unrhyw gyfraniadau ariannol gan aelwydydd mewn tloedi tanwydd. Yn unol â'r argymhelliad, dylai'r Rhaglen hefyd dalu costau gwaith ategol a galluogol sydd fel arall wedi atal aelwydydd rhag derbyn gwelliannau effeithlonrwydd ynni fel mater o drefn hyd yma²⁷. Dylai'r rhain gynnwys:

- Adnewyddu'r gosodiad trydanol – Er mwyn gwneud newidiadau i gartref, weithiau mae'n rhaid adnewyddu'r gosodiad trydanol am resymau diogelwch. Gall hyn gostio miloedd o bunnoedd.
- Gwasanaethu a chynnal a chadw – Nid yw'r cyllid grant a ddarperir drwy lawer o gynlluniau sydd ar gael yn talu am gostau gwasanaethu a chynnal a chadw blynyddol. Os na all yr aelwyd dalu'r costau hyn, mae mwy o risg y bydd problemau'n datblygu gyda'r system wresogi.
- Uwchraddio'r rhwydwaith trydan – Mewn rhai achosion, pan fydd deiliad tŷ yn penderfynu gosod pwmp gwres fel eu prif ffynhonnell wresogi, efallai na fydd eu cysylltiad â'r grid trydan yn ddigonol i gefnogi'r fath offer. Mae NEA yn ymwybodol o rai achlysuron lle mae'r rhwydwaith wedi mynnu i'r aelwyd gyfrannu'n ariannol tuag at gost y gwaith uwchraddio, a all fod yn afresymol, cyn iddo ddigwydd.
- Ailaddurno a gwaith paentio. Bydd rhai gosodiadau'n golygu y bydd angen ailaddurno cartref i'w adfer i'w gyflwr blaenorol.

3.28 At hynny, dylid hybu a darparu mesurau ochr yn ochr â chyngor a chymorth annibynnol a chyfannol, gan ddarparu cyngor a chymorth uniongyrchol i aelwydydd agored i niwed mewn tloedi tanwydd, neu mewn perygl o hynny, ar wella effeithlonrwydd ynni yn y cartref, mwyafu incwm, a rheoli/gostwng costau ynni, a chael mynediad i'r cymorth ehangach sydd ar gael yn y farchnad ynni, megis y Gostyngiad Cartrefi Cynnes.

Mecanweithiau Cyflwyno

3.29 Mae NEA eisoes wedi hyrwyddo rhinweddau cynllun seiliedig ar ardaloedd sy'n targedu clystyrau o gartrefi aneffeithlon mewn ardaloedd difreintiedig, ochr yn ochr â chynllun sy'n seiliedig ar alw. Rydym yn ymwybodol bod Arbed bellach wedi cau a chyn hynny, wedi profi oedi sylweddol a phroblemau o ran tangyflawni, sy'n golygu y derbyniodd nifer sylweddol llai o aelwydydd gymorth na'r hyn a fwriadwyd.²⁸

3.30 Er hynny, dylai fod teilyngdod sylweddol i ymagwedd barhaus sy'n seiliedig ar ardaloedd ar gyfer rhan o'r Rhaglen, gan gynnwys:

- Darbodion maint – Gan fod targedu'n gweithio ar sail yr ardal, gall gosodwyr lleol weithio fesul stryd, yn hytrach nag ar wasgar ar draws ardaloedd. Mae hyn yn lleihau costau ac yn sicrhau bod yr arian yn mynd ymhellach.
- Effaith ar gymdogaethau – Gall targedu ar sail ardaloedd gynyddu nifer yr aelwydydd sydd â diddordeb mewn gwneud gwelliannau. Mae aelwydydd yn fwy tebygol o fanteisio ar y cynnig o welliannau effeithlonrwydd ynni os gallant weld bod eu cymdogion hefyd yn manteisio ar y cynnig.
- Manteision economaidd – Gallai crynhoi'r arbedion ynni mewn ardal benodol arwain at fuddion economaidd lleol mwy sylweddol. Wrth i gostau ynni ostwng, mae pŵer gwario yn cynyddu, sy'n golygu hwb posib i economïau lleol na ellir eu cyflawni os mai dim ond nifer fach o gartrefi sy'n cael eu gwella o fewn ardal leol.

3.31 Mae NEA ar ddeall bod Llywodraeth Cymru wedi comisiynu gwerthusiad cyffredinol o Arbed, sydd i'w gynnal yn gynnar yn 2022. Mae'n bwysig bod gwersi'n cael eu dysgu, a bod Llywodraeth Cymru yn cyflwyno'r fath dystiolaeth fel rhan o'i hymgyngoriad ar gyfer fersiwn nesaf y Rhaglen.

Monitro ac Adrodd

3.32 Yn olaf, yn fwy cyffredinol, amlygodd ymchwiliad Pwyllgor CCERA bryderon difrifol ynghylch diffyg fframwaith monitro a gwerthuso cadarn.²⁹ Heb hyn, mae'n amhosib gwerthuso a yw'r cynlluniau'n effeithiol wrth leihau tlodi tanwydd, sy'n hanfodol o ystyried mai dull cyflwyno allweddol Llywodraeth Cymru o fynd i'r afael â thlodi tanwydd yng Nghymru yw'r Rhaglen.

3.33 Ers hynny, nodwn fod Archwilio Cymru wedi adrodd am bryderon sylweddol ynghylch trefniadau monitro a chontractio Llywodraeth Cymru, gan ddod i'r casgliad y bydd angen tynhau contractau a chryfhau goruchwyliaeth yn y fersiwn nesaf.³⁰ Byddai NEA hefyd yn disgwyl i'r materion hyn gael sylw mewn unrhyw fersiwn o'r Rhaglen yn y dyfodol ac mae'n argymhell bod trefniadau cryfion, ffurfiol hefyd yn cael eu rhoi ar waith ar gyfer rheoli unrhyw faterion gwneud iawn pan fyddant yn codi a sut y cânt eu datrys ar gyfer aelwydydd.

4. Sut y gellir annog landlordiaid sector preifat i daclo tlodi tanwydd ymhlith tenantiaid?

4.1 Yr isafswm safon gyfer effeithlonrwydd ynni a bennir ar gyfer eiddo rhentu preifat yng Nghymru a Lloegr ar hyn o bryd yw EPC E. Mae Llywodraeth y DU wedi ymgynghori ar godi'r isafswm safon hon i EPC C erbyn 2028, gyda landlordiaid yn gorfod gwario lleiafswm nad yw wedi'i bennu eto er mwyn cyrraedd y safon. Byddai'r fath newid mewn safonau'n gam cadarnhaol ymlaen o ran sicrhau bod y sector rhentu preifat yn taclo tlodi tanwydd yn ddigonol.

4.2 Er hynny, dim ond rhan o'r darlun yw rheoliadau. Mae'n rhaid gorfodi rheoliadau ac mae'r ddyletswydd o dan MEES i wneud hynny wedi'i gosod ar awdurdodau lleol. Dylai fod gan awdurdodau lleol gynlluniau yn eu lle, fel rhan o'u strategaethau tlodi tanwydd a sero net eu hunain, o ran sut y byddant yn plismona'r rheoliadau pwysig hyn yn ddigonol.

4.3 At hynny, mae'n gymesur i ganiatáu i landlordiaid preifat gael mynediad i rywfaint o'r cyllid sydd ar gael, ochr yn ochr â chyflawni eu rhwymedigaethau rheoleiddio, er mwyn sicrhau eu bod yn uwchraddio eu heiddo cyn belled ag y bo modd. Yn Lloegr, er enghraifft, mae'r cynllun HUG yn caniatáu cymhorthdal o £5,000 i landlordiaid preifat ar yr amod eu bod hefyd yn cyfrannu 50% arall o'r cymhorthdal. Byddai'r fath lwfansau ariannu yn fersiwn nesaf y Rhaglen Cartrefi Clyd yn arwain at lefel briodol o anogaeth, ar yr amod bod rheoliadau ymestyn newydd wedi'u rhoi ar waith gan Lywodraeth y DU er mwyn i eiddo rhentu preifat gyrraedd EPC C erbyn 2028. Dyma ymrwymiad a wnaed gyntaf o fewn Strategaeth Twf Glân 2017 ond nid yw wedi'i weithredu gan Lywodraeth y DU eto.

5. Sut gall Llywodraeth Cymru sicrhau bod fersiwn nesaf y Rhaglen Cartrefi Clyd yn cydweddu'n well â'i hymdrechion i ddatgarboneiddio tai Cymru?

5.1 Cydnabyddir y gall a bod angen i gartrefi cynnes a diogel fod wrth wraidd pontio teg a fforddiadwy i sero net. Heb raglenni i drawsnewid cartrefi'r rhai sydd ar yr incwm isaf ac yn byw

yn yr eiddo lleiaf effeithlon, ac i ddarparu technolegau gwresogi glân, byddwn yn methu yn y ddau beth. Fel y nodwyd yn gynharach yn yr ymateb hwn, dylai'r Rhaglen nesaf fabwysiadu dull **'gwaethaf yn gyntaf'**. Trwy wneud hynny, bydd aelwydydd mewn tlodi tanwydd yn gweld biliau ac allyriadau carbon gostyngol, gan wneud cyfraniad sylweddol at ymdrechion i ddatgarboneiddio tai Cymru.

- 5.2 Ymchwiliodd NEA a Monitor Tlodi Tanwydd Yr Alban 2021/22³¹ i'r materion hyn yn helaeth, gan nodi bod angen cyflawni nifer o bethau er mwyn datgarboneiddio gwres aelwydydd mewn tlodi tanwydd yn effeithiol.
- 5.3 Mae'n rhaid bod **cyllid digonol** ar gael i ateb y broblem. Yn unol â galwadau diweddar Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru, mae NEA yn argymhell ymrwymo £325m hyd at 2025 i uwchraddio effeithlonrwydd ynni cartrefi mewn tlodi tanwydd.
- 5.4 Yn unol â Chynllun Tlodi Tanwydd Llywodraeth Cymru a Chynllun Sero Net Cymru, mae NEA yn argymhell y dylid gwario'r cyllid hwn ar sail **'ffabrig yn gyntaf'**, gan weithio ar effeithlonrwydd ynni'r amgylchedd adeiledig i gael cartrefi 'parod am Sero Net' cyn, neu ar yr un pryd â gwneud newidiadau i'r system wresogi mewn cartref. Bydd hyn yn sicrhau, beth bynnag fo'r math o wres, y gall yr aelwyd wneud arbedion. Er mwyn gwneud hyn yn effeithiol, mae'n rhaid i gapiau cost fod yn ddigonol i wneud gwaith uwchraddio materol, gan gynnwys caniatáu gosodiadau inswleiddio waliau solet lle bo hynny'n briodol. Dylid darparu cymorth ychwanegol ar gyfer aelwydydd gwledig, sy'n gymesur â'r rhwystrau ychwanegol y maent yn eu hwynebu o ran datgarboneiddio.
- 5.5 Mae'n rhaid cyflwyno'r Rhaglen gan ddarparu **digon o gyngor a chynyddu ymwybyddiaeth**. Dylai cyngor fod ar gael i'r rhai na allant gael mynediad i'r rhyngwrwyd (trwy wasanaeth dros y ffôn neu wyneb yn wyneb) ac mae'n debygol y bydd angen gwella cyngor wedi'i deilwra ar ddatgarboneiddio cartrefi yn sylweddol. Rydym yn argymhell i Lywodraeth Cymru ymchwilio i ffyrdd o wella a chynnwys cyngor penodol ar gyfer datgarboneiddio cartrefi mewn mentrau sgiliau cenedlaethol.
- 5.6 Mae'n rhaid hefyd ennyn ffydd gan aelwydydd y bydd y newidiadau a wneir i'w cartrefi o **ansawdd da, ac wedi'u hategu gan fynediad at dulliau gwneud iawn digonol**. Gellir cyflawni hyn trwy ddefnyddio Safon PAS 2035 o fewn fersiwn nesaf y Rhaglen, sydd â gofyniad i wneud iawn i aelwydydd os a phan nad yw gosodiadau'n bodloni'r safonau gofynnol.
- 5.7 Yn olaf, er mwyn sicrhau hyder, mae'n rhaid bod cynlluniau'r llywodraeth yn **dryloyw**. Rydym yn argymhell bod yn rhaid adrodd yn rheolaidd ar sut mae polisïau'n effeithio ar filiau defnyddwyr ac i Lywodraeth Cymru ymrwymo i gynnal asesiadau effaith ar gyfer pob penderfyniad polisi ar lefel fwy gronynnol, er mwyn deall yn well effeithiau dosbarthiadol newid polisïau.

DIWEDD

¹ Mae National Energy Action (NEA) Cymru yn eirioli dros wneud cartrefi cynnes yn flaenoriaeth genedlaethol, yn darparu llwyfannau i sefydliadau cymunedol ddod ynghyd i rannu barn ac arfer gorau, ac yn gweithio gyda phartneriaid i ddarparu hyfforddiant a chymwysterau cenedlaethol gysylltiedig â thlodi tanwydd, dyled tanwydd, cynhesrwydd fforddiadwy a chynghor ymarferol ar ynni i staff sy'n wynebu'r gymuned, ac i gefnogi aelwydydd incwm isel ac agored i niwed anghenus yn uniongyrchol. Gweler www.nea.org.uk.

-
- ² Gweler *Amcangyfrifon tlogi tanwydd ar gyfer Cymru, 2018: diwygiedig*, Llywodraeth Cymru, yn <https://llyw.cymru/sites/default/files/statistics-and-research/2019-12/amcangyfrifon-tlogi-tanwydd-ar-gyfer-cymru-2018.pdf> Noder: Disgwylir y bydd Llywodraeth Cymru'n cyhoeddi 'rhagamcaniadau tlogi tanwydd' wedi'u diweddarau yng ngwanwyn 2022.
- ³ Gweler <https://www.nea.org.uk/energy-crisis>
- ⁴ Gweler https://www.nea.org.uk/wp-content/uploads/2022/01/NEA-policy-briefing-supporting-vulnerable-energy-customers-this-winter-updated-110122_final_MC.pdf
- ⁵ Gweler Arolwg Amodau Tai Cymru, 2018: <https://llyw.cymru/sites/default/files/pdf-versions/2021/5/2/1621952011/arolwg-cyflwr-tai-cymru-ebriill-2017-i-fawrth-2018-crynodeb-cynllun-yr-arolwg.pdf>.
- ⁶ Gweler <https://llyw.cymru/sites/default/files/statistics-and-research/2019-12/amcangyfrifon-tlogi-tanwydd-ar-gyfer-cymru-2018.pdf>.
- ⁷ Gweler *Gwneud Gwahaniaeth Tai ac Iechyd: Yr Achos dros Fuddsoddi*, Iechyd Cyhoeddus Cymru, yn <https://icc.gig.cymru/newyddion/cyhoeddiadau/gwneud-gwahaniaeth-tai-ac-iechyd/icc-gwneud-gwahaniaeth-tai-ac-iechyd-yr-achos-dros-fuddsoddi-pdf> Noder: Mae adroddiad Iechyd Cyhoeddus Cymru hefyd yn amlygu bod pob £1 sy'n cael ei gwario ar addasiadau cyn rhyddhau o'r ysbty yn cynhyrchu gwerth £7.50 o arbedion i wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol.
- ⁸ Gweler *Amcangyfrifon tlogi tanwydd ar gyfer Cymru, 2018: diwygiedig*, Llywodraeth Cymru, yn <https://llyw.cymru/sites/default/files/statistics-and-research/2019-12/amcangyfrifon-tlogi-tanwydd-ar-gyfer-cymru-2018.pdf>
- ⁹ Gweler *Cynigion ar gyfer fersiwn nesaf y Rhaglen Cartrefi Clyd* yn <https://llyw.cymru/cynigion-ar-gyfer-fersiwn-nesaf-y-rhaglen-cartrefi-cynnes>
- ¹⁰ Gweler <https://llyw.cymru/amcangyfrifon-tlogi-tanwydd-ar-gyfer-cymru-prif-ganlyniadau-2018>
- ¹¹ Gweler *Tlogi Tanwydd yng Nghymru*, Pwyllgor Newid yn yr Hinsawdd, Yr Amgylchedd a Materion Gwledig (2020) yn <https://senedd.cymru/laid%20documents/cr-ld13147/cr-ld13147-w.pdf>
- ¹² O dan ei *Chynllun Trechu Tlogi Tanwydd 2021–2035*, mae Llywodraeth Cymru wedi gosod tri tharged, sef: Ni amcangyfrifir bod unrhyw aelwyd yn byw mewn tlogi tanwydd difrifol neu barhaus cyn belled ag y bo'n rhesymol ymarferol; Amcangyfrifir nad oes mwy na 5% o aelwydydd yn byw mewn tlogi tanwydd ar unrhyw un adeg cyn belled ag y bo'n rhesymol ymarferol; a Bydd nifer yr holl aelwydydd sydd 'mewn perygl' o syrthio i dlogi tanwydd yn cael ei haneru a mwy ar sail amcangyfrif 2018. Gweler <https://llyw.cymru/trechu-tlogi-tanwydd-2021-i-2035-html#section-64048>
- ¹³ Gweler *Tlogi Tanwydd yng Nghymru*, Pwyllgor Newid yn yr Hinsawdd, Yr Amgylchedd a Materion Gwledig (2020) yn <https://senedd.cymru/laid%20documents/cr-ld13147/cr-ld13147-w.pdf>
- ¹⁴ Gweler *Cartrefi addas ar gyfer y Dyfodol: Yr Her Ôl-osod*, Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru mewn partneriaeth â New Economics Foundation. Mae'r adroddiad yn tynnu sylw at y ffaith y byddai mesurau ôl-osod yn dileu tlogi tanwydd ac yn lleihau costau ynni diangen, gan arbed £418 y flwyddyn ar gyfartaledd i drigolion Cymru ar eu biliau ynni (cyfanswm o £8.3bn erbyn 2040); heb sôn am y manteision amgylcheddol ac iechyd sylweddol, gan gynnwys arbediad costau o £4.4bn i'r GIG erbyn 2040. Mae'r Comisiynydd yn galw ar Lywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU i gydweithio i ariannu'r her ôl-osod gan ddefnyddio'r holl ysgogiadau ariannol sydd ar gael iddynt. Mae'r cynigion yn cynnwys Llywodraeth Cymru yn dyblu cyllid tlogi tanwydd i £732m erbyn 2030 ac yn ei ategu â grantiau i bobl ar incwm isel a fyddai ar gael o gyllid seilwaith cenedlaethol Llywodraeth y DU (£2.6bn, ynghyd â dyraniad o £1bn o'r Gronfa Ffyniant a Rennir). Crynhoir canfyddiadau'r adroddiad mewn Crynodeb Gweithredol (<https://www.futuregenerations.wales/wp-content/uploads/2021/07/CYM-Exec-Summary-CYM-Financing-the-decarbonisation-of-housing-in-Wales.pdf>), a ategir gan Grynodeb Technegol (<https://www.futuregenerations.wales/wp-content/uploads/2021/07/CYM-Tech-Summary-CYM-Financing-the-decarbonisation-of-housing-in-Wales.pdf>) ac adroddiad manwl (<https://neweconomics.org/uploads/files/Financing-Wales-Housing-Decarbonisation.pdf>)
- ¹⁵ Gweler *Amcangyfrifon tlogi tanwydd ar gyfer Cymru, 2018: diwygiedig*, Llywodraeth Cymru, yn <https://llyw.cymru/sites/default/files/statistics-and-research/2019-12/amcangyfrifon-tlogi-tanwydd-ar-gyfer-cymru-2018.pdf>
- ¹⁶ Gweler *Tlogi Tanwydd yng Nghymru*, Pwyllgor Newid yn yr Hinsawdd, Yr Amgylchedd a Materion Gwledig (2020) yn <https://senedd.cymru/laid%20documents/cr-ld13147/cr-ld13147-w.pdf>
- ¹⁷ Gweler *Tlogi Tanwydd*, Swyddfa Archwilio Cymru (2019) yn <https://audit.wales/cy/publication/tlogi-tanwydd>
- ¹⁸ Gweler *Rhaglen Cartrefi Clyd Llywodraeth Cymru*, Archwilio Cymru (2021) yn <https://audit.wales/cy/publication/rhaglen-cartrefi-clyd-llywodraeth-cymru>
- ¹⁹ Gweler adroddiadau blynyddol y cynllun Nyth, sydd ar gael yn <https://nyth.llyw.cymru/cy/about-nest/>
- ²⁰ Gweler *Rhaglen Cartrefi Clyd Llywodraeth Cymru*, Archwilio Cymru (2021) yn <https://audit.wales/cy/publication/rhaglen-cartrefi-clyd-llywodraeth-cymru>
- ²¹ Gweler *Adroddiad blynyddol Arbed 2019-20* yn <https://www.arbedambyth.wales/adroddiad-blynyddol-2019-20.pdf>
- ²² Gweler adroddiadau blynyddol y cynllun Nyth, sydd ar gael yn <https://nyth.llyw.cymru/cy/about-nest/>
- ²³ Ibid

²⁴ Gweler *Rhaglen Cartrefi Clyd Llywodraeth Cymru*, Archwilio Cymru (2021) yn

<https://audit.wales/cy/publication/rhaglen-cartrefi-clyd-lywodraeth-cymru>

²⁵ Gweler Tabl 4.4.1 yn *Amcangyfrifon tlodi tanwydd ar gyfer Cymru, 4.4.1: diwygiedig*, Llywodraeth Cymru, yn

<https://llyw.cymru/sites/default/files/statistics-and-research/2019-12/amcangyfrifon-tlodi-tanwydd-ar-gyfer-cymru-2018.pdf>

²⁶ Gweler Argymhelliad 18 yn *Tlodi Tanwydd yng Nghymru*, Pwyllgor Newid yn yr Hinsawdd, Yr Amgylchedd a Materion Gwledig (18) yn <https://senedd.cymru/laid%20documents/cr-ld13147/cr-ld13147-w.pdf>

²⁷ Gweler *Tlodi Tanwydd yng Nghymru*, Pwyllgor Newid yn yr Hinsawdd, Yr Amgylchedd a Materion Gwledig (2020) yn

<https://senedd.cymru/laid%20documents/cr-ld13147/cr-ld13147-w.pdf>

²⁸ Dogfennir y materion hyn mewn cryn fanylder yn *Rhaglen Cartrefi Clyd Llywodraeth Cymru*, Archwilio Cymru (2021) yn

<https://audit.wales/cy/publication/rhaglen-cartrefi-clyd-lywodraeth-cymru>. Mae'r adroddiad yn amlygu'r ffaith bod

Arbed 3 wedi parhau i wynebu problemau arwyddocaol y tu hwnt i'w flwyddyn gyflwyno gyntaf yn 2018-19 (pan oedd ei thanwariant yn sylweddol) a bod Llywodraeth Cymru wedi gwneud newidiadau sylweddol i'r contract i geisio cyflymu'r broses gyflwyno, ailbroffilio a gostwng targedau o ran nifer y cartrefi sydd i'w cefnogi yn ogystal â gwanhau lefel yr uchelgais o ran gwelliannau i sgoriau EPC.

²⁹ Gweler *Tlodi Tanwydd yng Nghymru*, Pwyllgor Newid yn yr Hinsawdd, Yr Amgylchedd a Materion Gwledig (2020) yn

<https://senedd.cymru/laid%20documents/cr-ld13147/cr-ld13147-w.pdf>

³⁰ Gweler *Rhaglen Cartrefi Clyd Llywodraeth Cymru*, Archwilio Cymru (2021) yn

<https://audit.wales/cy/publication/rhaglen-cartrefi-clyd-lywodraeth-cymru>. Ymysg y problemau sydd i'w gweld mae gwahaniaethau mawr yn yr hyn y mae Llywodraeth Cymru yn ei dalu i'r ddau Reolwr Cynllun i gyflenwi a gosod yr un mesurau effeithlonrwydd ynni mewn mathau o eiddo a ddiffiniwyd ymlaen llaw, materion cytundebol sydd wedi galluogi Rheolwyr Cynllun i hawlio taliad llawn am fesurau goleuo a dŵr lle mae is-gontractwyr yn gosod dim ond un neu ddau o fylbiau golau neu awryddion dŵr, a diffyg gwybodaeth reoli a ddylai fod ar gael yn rhwydd.

³¹ Gweler *Fuel Poverty Monitor 2020/21*, NEA (2021) at https://www.nea.org.uk/wp-content/uploads/2021/11/0000_NEA_Fuel-Poverty-Report-and-Exec-Summary_v2.pdf

Energy Saving Trust response to the Senedd Equality and Social Justice Committee consultation 'Fuel poverty and the Warm Homes Programme

Energy Saving Trust is an independent organisation dedicated to promoting energy efficiency, low carbon transport and sustainable energy use. We aim to address the climate emergency and deliver the wider benefits of clean energy as the UK transitions to net zero. We empower householders to make better choices, deliver transformative programmes for governments and support businesses with strategy, research and assurance – enabling everyone to play their part in building a sustainable future.

We have provided the central coordination point for the Welsh Government’s Nest Scheme element of the Warm Homes Programme since 2011, providing energy efficiency and affordable warmth advice and support to households, building referral pathways with partners across Wales to reach the most vulnerable households and promoting the scheme.

We were also half owners of the 50:50 joint venture, Arbed am Byth which delivered the Arbed scheme until November 2021.

What are the main lessons learned from the Welsh Government’s current Warm Homes Programme?

Both the Nest and Arbed elements of the Warm Homes Programme have been effective in terms of supporting some of the most vulnerable households in Wales to reduce their energy bills, improve the comfort and quality of their homes and reduce carbon emissions. One of the most significant lessons from our perspective delivering the Nest phone service has been the value of this advice line. While not everyone who contacts the Nest advice line will be eligible for free energy efficiency measures all callers were supported with energy saving advice and could benefit from referrals into partners for benefit entitlement checks and debt advice. Future iterations of the Warm Homes Programme should continue to offer free and impartial advice.

In terms of delivery, a great strength of the Warm Homes Programme has been the focus on local skills and supply chains and the training of apprentices. Ensuring that tradespeople in Wales have the skills required to deliver high quality retrofit will be essential for meeting both fuel poverty and decarbonisation targets. This approach should be carried forward into the next iteration of the Warm Homes Programme.

There have been challenges involved in delivering aspects of the Warm Homes Programme, especially as priorities have rightly expanded to include decarbonisation alongside fuel poverty alleviation, a dual focus that we strongly support. The need for flexibility in the design and focus of the Warm Homes Programme to allow for new technologies, approaches and priorities is recognised as a key lesson moving forward.

How can these lessons help shape the next iteration of the Warm Homes Programme to ensure that it better supports those living in, or at risk of, fuel poverty?

As discussed above we should retain and strengthen the elements of the existing programme which work well.

The importance of impartial and expert advice cannot be overstated, especially as we look to decarbonise our housing stock alongside alleviating fuel poverty. Nest advisors are already being contacted by customers who are asking about low carbon heating options and saying that they don't want replacement gas boilers. Advisors should be able to support consumers on these topics so that as well as advising on energy efficiency measures advice can be given on low carbon heating, maximising benefits, accessing Warm Homes Discount, switching supplier, and potentially on smart technologies, low carbon transport or renewable energy. Advice should continue to be available to anyone who feels they are struggling to heat their home affordably so that anyone who gets in touch is offered some form of support – even if they don't qualify for a package of funded improvements. Future iterations of the Warm Homes Programme should look to offer more in-depth tailored and personalised advice using smart meter data and in-home advice for some households. Throughout, the customer journey must be made as smooth as possible with the process made clear and excellent customer service offered.

The use of partner referral pathways with local and national organisations has allowed some of the most vulnerable and disengaged households to access support. This work has been aided by the promotion of schemes through a number of channels. We know that promotions that are supported by local authorities that target benefit recipients using local authority data work well to reach eligible households. This should be a central feature of future schemes.

The use of companies based in Wales to deliver the Warm Homes Programme has been a welcome success, as have the apprenticeships that have been offered through the programme. Moving forward an even greater focus on increasing skills across the country and strengthening local supply chains would be welcome. We know from our experiences helping to deliver similar programmes in Scotland that SMEs and trainees can benefit greatly from these government programmes (see 'Our Sub-Contractors' in the latest WarmWorks annual report¹).

In particular:

what should the eligibility criteria for home energy efficiency measures be,

While the eligibility criteria will ultimately be under the Welsh Government's discretion and at least partly dictated by the scope of the future Warm Homes Programme we have some general views on eligibility criteria.

We agree that a primary focus of the Warm Homes Programme should be supporting vulnerable households to move out of fuel poverty and be left with more comfortable homes and more manageable bills. This is particularly important in the context of the current high energy prices and expected rises to come later in 2022. To help achieve these aims eligibility should be based on a combination of income and energy efficiency with consideration given to those more likely to be in or at risk of fuel poverty.

Any eligibility criteria should be easy to assess and as closely aligned with fuel poverty as possible. In practice this means assessing eligibility using workable proxies, as a full assessment of household income

¹ <https://www.warmworks.co.uk/download/4870/>

Document Number:		Revision:		Page 1 of 7
Tudalen y pecyn 52				
Uncontrolled document if copied or printed.				

and outgoings and the energy efficiency of a property is both financially and administratively costly. For income and energy efficiency proxies to be effective they must align relatively well with the reality of those who are in fuel poverty, this means having good data on the characteristics of fuel poor households.

Being in receipt of means-tested benefits is no longer a useful proxy for being in fuel poverty. In 2018 around 70% of people in fuel poverty were not in receipt of any means-tested benefits. These figures are from 2018 and so do not take account of the impacts of either Covid-19 or the current energy crisis. In practical terms this means that eligibility based solely on receipt of means-tested benefits is unlikely to be suitable, receipt of other benefits (e.g. disability living allowance, personal independence payments etc.) should feature, as well as a robust, clear and evidenced income assessment. The future scheme should consider discounting benefit payments from income assessments to allow more vulnerable households to be supported. Welsh Government should also consider raising the income threshold to support more people impacted by the energy price increases. Self-reporting of typical costs and comfort in the home, while lacking the statistical rigour favoured for reporting purposes, can be an effective means of triaging households that engage with the service in the first instance. Assessing whether a household is spending 8%, 10% or 20% of their income on energy bills is a relatively easy way of determining what support might be available to a household.

In terms of the energy efficiency of the home as an eligibility criteria, many people don't know what their EPC rating is (or may not have one for their home), or if they do this may be out of date. The future Warm Homes Programme could meet the cost of undertaking an EPC assessment on a property to overcome this initial barrier. There are many valid criticisms of EPCs but our view is that they remain a useful tool. Our view is that the current EPC criteria for Nest (EPC E to EPC G with some EPC D households also able to be supported with free energy efficiency measures if they meet other criteria) is worthwhile retaining but with the understanding that some households living in homes with higher EPC ratings can still experience fuel poverty if their incomes are especially low or their energy needs higher than average. To help address these households the future iteration of the Warm Homes Programme could build on the success of the Health Conditions Pilot to take account of additional medical conditions such as cancer and arthritis which form part of the eligibility for ECO, as well as other factors that can place households at greater risk of fuel poverty including property type, single parent households, number of dependents etc. (see [recent research into fuel poverty risk factors](#)). Taking this more nuanced approach has proven successful in terms of supporting those with underlying health issues through the Health Conditions Pilot. The pilot was introduced in September 2017 and updated in July 2019 to reach households living with a health condition made worse by cold or damp housing and living in fuel poverty or at risk of fuel poverty. The current criteria include those with a chronic respiratory, circulatory or mental health condition. From July 2019 to June 2021 6,000 of those referred met the health criteria and were referred for an income assessment. A total of 3,486 households passed the income assessment, therefore meeting all the criteria (2,146 of these households had measures installed).

should the area-based approach to tackling fuel poverty (Arbed) continue,

We think there is value in an area-based approach to tackling fuel poverty and retrofitting homes alongside a national programme that householders who are struggling can access at any time rather than having to wait until an area-based scheme comes to their area. The previous Arbed scheme had many successes, including the installation of more varied measures. We know from our experiences in delivering Home Energy Scotland that an area-based approach can be effective alongside a national programme. There may be value

in combining the area-based and centrally administered elements of the current Warm Homes Programme in future iterations.

Area based schemes enable insulation improvements to be made in flats and terraces of houses that would either not be possible or much more difficult at individual property level. Mass external insulation to properties across an area can improve the appearance of the area and community members report what a significant impact this has. From a delivery perspective it makes more sense to deliver external wall insulation on an area basis with this likely to be more cost effective due to economies of scale and householders more likely to agree to the insulation when it is being done *en masse* in the area.

Local Area Energy Plans, which build on Regional Energy Strategies, are now being developed in Wales with these due to be completed by the end of the 2023/24 financial year. This work could look to incorporate an area-based approach to retrofit. The Optimised Retrofit Programme is also moving towards a more area-based approach with local authority-led bids looking to improve private homes adjacent to council stock. Area-based schemes could look to combine ECO funding alongside Welsh Government, private and social landlord funding to improve outcomes for communities and trial new approaches. This approach has proven effective in Scotland where Scottish Government and local councils have delivered energy efficiency improvements to over 100,000 households through an area-based approach since 2013.

what specific support should be made available to meet the challenges associated with rural fuel poverty?

Rural households face particular challenges when it comes to heating their homes and affording energy, with rural areas experiencing higher rates of fuel poverty than urban areas. Rural properties tend to be older with poorer insulation and a higher proportion of off-gas heating while average incomes in rural areas are lower than those in urban areas.

A relatively simple form of support could be to increase the grant cap for rural properties. Alternatively, larger grants could be made available for detached properties, those off the gas grid or older homes. The current Warm Homes Programme already sets a higher grant cap for homes off the gas grid.

A significant proportion of the additional costs for rural property retrofit is because supply chains in rural areas tend to be weaker with fewer suitably skilled tradespeople. At a fundamental level it would be welcome to see the focus on upskilling and training of the current programme continue with a particular focus on developing local supply chains and training apprentices in rural areas.

Future schemes should be sufficiently flexible to accommodate rural property specifics with those giving advice and support aware of the challenges rural households face in improving the efficiency and heating of their homes. This could mean in-home advice being made available to hard to treat and rural homes, something that we would support provided there was sufficient funding to enable this. ‘Energy coaching’, including aspects of behaviour change, has been shown to achieve significant bill savings in rural

Document Number:		Revision:		Page 3 of 7
Tudalen y pecyn 54				
Uncontrolled document if copied or printed.				

communities and would be a valuable addition to a future scheme². We look forward to seeing the outcomes of the ongoing in-home advice pilot which is due to report in Spring 2022.

One issue with the current programme which disproportionately impacts rural areas is that properties listed as business premises are ineligible for support through Nest. Even if a self-employed person who works seasonally and has a very low income only lists their home as a business premises to receive tax returns they become ineligible for support. In many rural counties a fifth of the population is self-employed, in Powys 26% of people are self-employed, double the figure for Wales as a whole³. A future programme could look to address this issue by increasing the flexibility of the scheme.

Rural off-gas properties offer an opportunity to install heat pumps alongside energy efficiency measures as a low-regrets priority area given the very high fuel costs associated with oil and LPG heating. Prioritising the installation of heat pumps in these properties could be an effective way of introducing these measures into the programme while benefiting consumers.

how can private sector landlords be encouraged to tackle fuel poverty amongst tenants?

Addressing fuel poverty in the private sector must be a priority given that this is the worst-performing sector in terms of energy efficiency and private renters are disproportionately represented in fuel poverty statistics. We recognise that this is arguably the most challenging sector given the limited powers Welsh Government has over it. It is welcome that recent annual statistics from Nest show that a high proportion of private renters are being supported.

The Minimum Energy Efficiency Standards (MEES) set by UK Government which apply in Wales are designed to offer a strong incentive to landlords to improve the efficiency of their properties over time. It is essential that these legal requirements are properly enforced. Rent Smart Wales is well positioned to oversee this ratcheting of standards alongside local authorities but must be supported to do so. We understand that three local authorities in Wales have been given funding from BEIS to set up teams tasked with enforcing MEES but that elsewhere enforcement teams are less well-funded and are taking different approaches from one another. Targeted outreach to landlords from central and local government should also be undertaken. We understand that in one of the local authorities benefiting from having a dedicated MEES team prominent advertising has been published signalling the MEES changes and the team intend to send a series of letters to private landlords informing them of the changes and offering assistance.

In Scotland interest-free loans of up to £38,500 are available to private sector landlords for a combination of energy efficiency (up to £15,000), renewable generation (up to £17,500) and energy storage (up to £8,000). To qualify, properties and landlords must be registered and properties cannot be second homes or holiday

² Page 3. http://www.nea.org.uk/wp-content/uploads/2016/07/Relationship-experts_final-report.pdf

³ <https://statswales.gov.wales/Catalogue/Business-Economy-and-Labour-Market/People-and-Work/Employment/Persons-Employed/StatusOfEmployedPersons-by-WelshLocalAuthority-Measure>

Document Number:		Revision:		Page 4 of 7
Tudalen y pecyn 55				
Uncontrolled document if copied or printed.				

homes and must be currently or soon to be occupied by tenants. If the landlord has five properties or fewer the loan is interest free. If they have six or more properties in their portfolio, the loan is subject to interest at 3.5% APR. The repayment period can be up to a maximum of 8 years. Central to the scheme is the delivery of impartial advice. Applicants must contact Home Energy Scotland personally to get impartial advice about their home and engage in a decision-making process about how best to improve it. An EPC assessment must also be produced recommending the chosen measures.

We noted the Minister for Climate Change referred to concerns around the MEES uplift in the private rented sector when announcing the Private Sector Leasing Scheme, explicitly linking the funding available to private landlords to upgrade their properties through the leasing proposal to the EPC MEES uplift, the reduction of fuel poverty and tackling climate change ([Plenary 30/11/2021](#) para. 153). While at an early stage this approach could be an effective means of improving the energy efficiency of rented homes and reducing the rates of fuel poverty of tenants.

how can any successor scheme(s) better advance equality and social justice considerations?

As previously discussed, the eligibility criteria and targeting can be designed to support those who are most vulnerable. Bespoke impartial and expert advice further supports vulnerable groups. There a lessons learned from the Nest advice line which should be carried over to the next iteration. In particular the benefits of partnership working cannot be overstated. The Partnership Development Managers have been able to build trusted referral pathways which allow more households to access support. As well as energy advice those accessing Nest are helped to access funded benefit entitlement checks and tariff switching services – an integral part of the programme.

How can the Welsh Government ensure that the next iteration of the Warm Homes Programme better aligns with its efforts to decarbonise Welsh housing?

It is important to highlight that decarbonisation and alleviation of fuel poverty do not have to be competing interests, both can be achieved simultaneously. The current Nest scheme is usually only able to fund the installation of insulation OR heating. This is most likely an issue with the grant cap (the cap is set at £5,000 for EPC E homes on-gas and £8,000 for EPC F and G homes on-gas, the cap is higher for off-gas properties). This, coupled with the fact that households can only access funded Nest support once means that householders tend to opt for new heating systems, most often new gas boilers. The future scheme should adopt a strong fabric first approach and ideally set a grant cap that allows for both insulation and heating to be installed. Allowing households to access Warm Homes Programme support more than once could also improve uptake and see more fabric measures installed which would reduce emissions and lower bills.

Projected carbon savings as well as fuel bills savings could be used to identify potential packages of support for households with a commitment to never offering a package of measures that either increases running costs or increases emissions.

The installation of heat pumps as part of the future Warm Homes Programme should become commonplace. If installed correctly in homes that are suitably insulated heat pumps can heat homes at reasonable cost. These costs are likely to be reduced as levies on electricity shift either onto gas or general taxation as committed to in the UK Government’s Heat and Buildings Strategy. Moving to electric heating will not only support decarbonisation but, as an increasing share of electricity is supplied through renewable sources, it

will reduce the exposure of fuel-poor households who receive a heat pump to global gas markets and so help protect them from future price shocks. For the installation of heat pumps to be successful as part of the future Warm Homes Programme households will have to be supported at each stage of the process. It will have to be made clear that heat pumps operate differently to traditional gas boilers and so households' behaviour may have to adapt. To ensure a smooth transition to clean heat, the role of an independent advice and support service from a trusted source will be important in helping consumers have confidence in the choices they need to make around low carbon heat as well as additional energy efficiency measures which will help lower costs.

An impartial advice service can:

- Proactively engage people with the benefits of decarbonising their homes and moving to low carbon heat
- Provide user-friendly, practical advice available through multiple channels which is responsive to people's needs
- Provide tailored and specific advice to address the unique issues that people face as a result of their personal circumstances and property characteristics and help them understand the options that are available
- Help people to recognise how taking action will benefit them personally
- Provide reassurance and support throughout the process and advise and help people making changes to their homes
- Help people to understand what support is available at all stages of the process and how to access this, for instance grants and funding schemes.
- Provide advice on what happens if anything goes wrong and how they can get redress.

Eitem 4.1

Dear Ms Jenny Rathbone,
Chair of the Equality and Social Justice Committee.
The Senedd,
Pierhead Street,
Cardiff.
CF99 1SN

We are writing in relation to the January publication of 'Minding the Future, the childcare barrier facing working parents', following an inquiry by the Equality and Social Justice committee.

As a charity which provides many play facilities and clubs for disabled children across three centres in Gwent, Sparkle trustees particularly welcomed the report's focus on this area.

Dealing with the families of children with complex needs on a daily basis, we are only too aware of the lack of available, suitable childcare and the barriers this situation creates.

And while we could not step in to provide all of that childcare across Wales we could provide invaluable information to you and the committee members to help inform the decisions about what parents need, where the problems lie and how best solutions could be created.

As well as providing services out of Nevill Hall hospital and the children's centre in Caerphilly, Sparkle is also the charity partner of the Serennu Children's centre in Newport.

Serennu is unique in that it provides clinics and therapies for children and young people with complex needs from Newport and the wider Gwent areas. But, more than that, Sparkle uses the facilities at the centre to provide a wide range of after school clubs, play clubs, Saturday and holiday clubs, week in and week out. The after school and holiday provision is offered to between 150 to 200 children and young people with complex needs.

We deliver services in partnership with Aneurin Bevan Health Board, such as a continuing care club and a siblings support group. Further, we also work closely with social services, delivering Families First activities for Newport City Council. Our unique Family Liaison Service supports carers directly, with no referral needed and no waiting lists. This reduces a significant burden for the local health board and the social services departments of the five local authorities we serve. This Family Liaison Service offers support to more than 1,000 families a year who experience at first hand the difficulties in finding suitable childcare.

We also know that there is a significant level of unmet demand, illustrated by the growing waiting lists for access to our clubs and the distance some families travel just in order for their children to be able to take part.

Our whole ethos is about ensuring disabled children, or those with developmental difficulties, and their families, have the same access to opportunities as able bodied children. We work to make sure they are able to participate in valued childhood experiences, with access to the same range of opportunities, life experiences, activities and community services as any other child and their family.

We believe we have the expertise and experience necessary, built up over many years, to at the very least help be part of the solution to tackling the access problems your report identifies.

Apologies for this long e mail, which has just given you a taste of the work we do. We would welcome the opportunity to be able to meet you and/or other committee members at the Senedd to discuss the issues around childcare for disabled children and young people with complex needs.

In addition, we would invite you and/or other members of the committee to visit our purpose-built base Serennu, in Rogerstone, Newport, to show what can be achieved in terms of the provision of quality services and facilities for disabled children and their families.

We firmly believe Serennu is an example of best practice in this field which could be mirrored, or which could inspire others, across Wales and which would go at least part of the way to tackling the lack of childcare, after school clubs and wraparound care for disabled children, the shortage of which your inquiry so clearly highlighted.

We would also welcome the opportunity to be part of the consultation process in any future investigations into services which have a direct impact on equality issues for disabled children.

We urge you to visit www.sparkleappeal.org to get a flavour of what we do.

We have also attached our latest family feedback which highlights the many clubs and support we provide across Gwent.

We are currently carrying out a feasibility study into the possibility of creating another purpose built facility in north Gwent to ensure children in communities of Blaenau Gwent and surrounding area can access the same level of support as we currently provide in the south of the county.

Yours sincerely,

Sparkle chairwoman Dr Sabine Maguire
Trustee, Nicole Garnon

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Jenny Rathbone AS
Cadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol

Jayne Bryant AS
Cadeirydd y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

17 Chwefror 2022

Annwyl Jenny a Jayne,

Diolch am ysgrifennu ataf yn nodi'r pryderon sydd gan y Comisiynydd Plant mewn perthynas â'i setliad cyllideb ar gyfer blwyddyn ariannol 2022-23.

Hoffwn eich sicrhau nad oedd yr amcangyfrif ar gyfer y gyllideb wedi'i wrthod. Ystyriais hwnnw fel rhan o'r setliad ar gyfer y gyllideb ddrafft gan ddyfarnu dyraniad dangosol ar gyfer 2022-23 o £1,580,000. Gallaf eich sicrhau hefyd ein bod, fel llywodraeth, wedi ymrwymo i ddeall effeithiau ein penderfyniadau gwario drwy Asesiad Effaith Integredig Strategol o'r gyllideb ddrafft, ac mae hawliau plant yn rhan o hynny.

Gan bod y setliad ar gyfer 2022-23 yn dynn, rhoddwyd blaenoriaeth i ymrwymadau'r Rhaglen Lywodraethu ac fe gytunais i gynnal cyllideb sylfaenol ar gyfer Comisiynydd Plant Cymru a phob Comisiynydd arall yn fy mhortffolio. Er hynny, rwyf wedi sylwi ar y ffordd y mae'r Comisiynydd Plant wedi lleihau ei harian wrth gefn dro ar ôl tro, gan gynnal lefelau perfformiad uchel.

Mae fy swyddogion wedi trafod â swyddfa Comisiynydd Plant Cymru ers y cyhoeddiad gwreiddiol. Rwy'n falch o roi gwybod i chi fy mod wedi ysgrifennu at y Comisiynydd Plant ar 26 Ionawr yn cadarnhau bod £115k wedi'i ddyrannu ar gyfer y flwyddyn ariannol 2022-23. Bydd Swyddfa'r Comisiynydd Plant felly'n cael cyllideb referniw o £1,695,000 yn 2022-23.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Jane.Hutt@llyw.cymru
Correspondence.Jane.Hutt@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 60
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Bydd y cyllid hwn yn cael ei adolygu cyn cytuno ar ddyraniadau'r gyllideb ar gyfer blynyddoedd dau (2023-24) a thri (2024-25). Bydd hyn yn rhoi cyfle i'r Comisiynydd Plant newydd, Rocio Cifuentes, sy'n dechrau yn y swydd ym mis Ebrill 2022, ystyried ei gofynion ar gyfer y dyfodol.

Yn gywir

A handwritten signature in black ink that reads "Jane Hutt". The signature is written in a cursive style with a horizontal line above the first few letters.

Jane Hutt AS/MS

Y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol
Minister for Social Justice

Y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol
Jane Hutt AS

Cc: Comisiynydd Plant Cymru
Sally Holland

31 Ionawr 2022

Amcangyfrif Cyllideb Comisiynydd Plant Cymru ar gyfer 2022-23

Annwyl Jane,

Mae Comisiynydd Plant Cymru ("y Comisiynydd") wedi ysgrifennu at y ddwy ohonom yn nodi ei phryderon ynghylch setliad cyllidebol ei swyddfa ar gyfer blwyddyn ariannol 2022-23, a'r setliad a ragwelir ar gyfer y ddwy flynedd ddilynol. Roedd y Comisiynydd wedi atodi i'w llythyr yr amcangyfrif statudol ar gyfer y gyllideb a gyflwynwyd gan ei swyddfa i Lywodraeth Cymru ym mis Hydref 2021.

Mae'r llythyr yn nodi bod y Comisiynydd wedi gofyn am gyfanswm o £1,695,765 o ran y gyllideb adnoddau ar gyfer blwyddyn ariannol 2022-23, cyfanswm o £1,652,444 ar gyfer 2023-24, a chyfanswm o £1,662,001 ar gyfer 2024-25. Fodd bynnag, gwrthododd Llywodraeth Cymru yr amcangyfrif hwnnw, gyda chyllideb adnoddau o £1,580,000 yn cael ei chynnig ar gyfer 2022-23, "a 'chyllideb wastad' yn cael ei chynnig ar gyfer y ddwy flynedd ddilynol yn ogystal." Mae'r Comisiynydd yn nodi ei phryderon ynghylch cyllideb arfaethedig Llywodraeth Cymru, gan ychwanegu ei bod wedi "gofyn i'r Llywodraeth am ymateb terfynol ynghylch sut gwnaed y penderfyniad i barhau i ddarparu'r un setliad ag mewn blynyddoedd blaenorol yn ystod cyfnod pan fo costau tu allan i reolaeth y swyddog cyfrifyddu yn codi."

Nid yw'n briodol inni wneud sylwadau am yr union lefelau o gyllid y mae Comisiynydd Plant Cymru yn eu cael gan Lywodraeth Cymru. Nid yw'n briodol ychwaith inni gymryd camau ar ran unrhyw gomisiynydd, oni bai ein bod yn dymuno gwneud hynny.

Fodd bynnag, rydym yn pryderu am oblygiadau posibl setliad cyllidebol y Comisiynydd mewn perthynas â phlant a hawliau plant. Yn benodol, mae'r Comisiynydd yn honni y bydd y setliad arfaethedig:

- yn cyfyngu ar allu'r Comisiynydd i bennu rhaglen waith annibynnol sy'n cwmpasu'r holl feysydd sy'n bwysig i blant a phobl ifanc yng Nghymru heddiw, a chyflawni cylch gorchwyl cyfreithiol y swydd;
- yn amharu ar allu swyddfa'r Comisiynydd i roi cyngor i Lywodraeth Cymru ar ran plant, gyda'r nod o hyrwyddo hawliau plant, yn enwedig os yw, yng ngeiriau'r Comisiynydd, yr "arbenigedd o fewn y Llywodraeth i gyflawni rôl arbenigol o'r fath yn gyfyngedig"; ac
- yn cael effaith negyddol ar y modd y mae Llywodraeth Cymru yn cyflawni ei Rhaglen Lywodraethu i'r graddau y mae'n ymwneud â phlant a phobl ifanc.

Byddem yn ddiolchgar pe gallech:

1. egluro pam y gwrthododd Llywodraeth Cymru amcangyfrif y Comisiynydd ar gyfer y gyllideb;
2. rhannu gyda'r Pwyllgor yr Asesiad o'r Effaith ar Hawliau Plant a gynhaliwyd mewn perthynas â'ch penderfyniad; a
3. rhoi sicrwydd inni, mewn perthynas â phob un o'r tri phwynt bwled uchod, na fydd eich setliad arfaethedig ar gyfer y gyllideb yn cael effaith andwyol ar allu'r Comisiynydd Plant newydd i gyflawni ei rôl statudol a'i rolau eirioli a chynghori ehangach.

Byddem yn ddiolchgar pe gallech anfon eich ymateb atom erbyn dydd Llun 28 Chwefror fan bellaf.

Rwyf wedi anfon copi o'r llythyr hwn at Gomisiynydd Plant Cymru.

Yn gywir,

Jayne Bryant AS

Jenny Rathbone AS

Cadeirydd y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac
Addysg

Cadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb a
Chyfiawnder Cymdeithasol

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu Saesneg.

We welcome correspondence in Welsh or English.

Jane Hutt AS/MS
Y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol
Minister for Social Justice

Hannah Blythyn AS/MS
Y Dirprwy Weinidog Partneriaeth Gymdeithasol
Deputy Minister for Social Partnership

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Jenny Rathbone AS
Cadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

17 Chwefror 2022

Annwyl Jenny,

Yn dilyn ein hymddangosiad gerbron y Pwyllgor ar 24 Ionawr lle y craffwyd ar gyllideb ddrafft 2022-23, gwnaethoch ofyn am rywfaint o wybodaeth ddilynol, ac rydym yn falch o'i darparu yma.

Yn gyntaf, gofynnwyd i ni sut y mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu monitro cynnydd o ran rhoi'r cyflog byw gwirioneddol ar waith i weithwyr gofal cymdeithasol. Yn dilyn cyngor gan y Fforwm Gwaith Teg Gofal Cymdeithasol ar weithredu'r Cyflog Byw Gwirioneddol, roedd Llywodraeth Cymru yn falch o gyhoeddi cyllid ar gyfer yr ymrwymiad hwn fel rhan o'r Gyllideb Ddrafft ym mis Rhagfyr. Mae'r cynnydd wedi'i anelu at weithwyr cofrestredig mewn cartrefi gofal a gofal yn y cartref (mewn gwasanaethau oedolion a phlant), yn ogystal â Chynorthwywyr Personol a delir drwy Daliad Uniongyrchol.

Mae'r ymrwymiad yn gymhleth o ran ei gynllunio, ei weithredu a chyfrifo'i gost. Mae Llywodraeth Cymru yn mynd ati yn awr i weithio gyda rhanddeiliaid i ddatblygu canllawiau ar gyfer gweithredu. Rydym yn cydnabod bod angen monitro hyn yn ofalus wrth ei rhoi ar waith ac felly mae gwaith wedi dechrau i ddatblygu proses werthuso ddeinamig. Bydd y gwaith gwerthuso arfaethedig yn ystyried pethau fel effeithiolrwydd y broses o gyflwyno'r Cyflog Byw Gwirioneddol, ei lwyddiant o ran cynyddu'r arian ym mhocedi gweithwyr ynghyd ag edrych ar amcangyfrifon cost yr ymyriad gyda'r nod o sicrhau cynllunio ar ei gyfer yn y gyllideb yn y dyfodol. Bydd y camau cyntaf tebygol yn cynnwys comisiynu asesiad o werthusadwyedd i lywio amserlen y gwerthusiad, sicrhau y bydd y canlyniadau'n ddibynadwy a chredadwy, ac ystyried y costau cychwynnol a'r data a gesglir. Dilynir hyn wedyn gan gyfnod o waith trosiannol gyda phartneriaid a sefydliadau perthnasol i sicrhau y bydd y broses o roi'r cynllun cyfan ar waith yn gywir. Drwy gydol y broses hon, bydd y gwerthusiad yn cael ei gydgyhyrchu gyda rhanddeiliaid allweddol mewn cydweithrediad agos â'r Grŵp Lywio Gweithredu'r Cyflog Byw Gwirioneddol.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Jane.Hutt@llyw.cymru
Correspondence.Jane.Hutt@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Gofynnwyd i ni hefyd am danwariant posibl o fewn cyllideb Grant Cyfalaf Sipsiwn yn y flwyddyn ariannol hon. Rydym wedi gwneud ymrwymadau eleni o £2.3m yn erbyn ein cyllideb o £3.5m gyda £0.3m arall ar y gweill yr ydym yn disgwyl ei gymeradwyo cyn diwedd y flwyddyn. Felly, rydym yn disgwyl alldro terfynol o £2.6m yn erbyn y gyllideb hon erbyn diwedd y flwyddyn. Oherwydd y tanwariant disgwyliedig yn erbyn y gyllideb hon, rydym wedi gallu ailddyrrannu'r gyllideb sy'n weddill i flaenoriaethau eraill o fewn y Prif Grŵp Gwariant fel bod disgwyl i'n cyllidebau cyfalaf cyffredinol o fewn y Prif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol gael eu gwario'n gyfan gwbl erbyn diwedd y flwyddyn.

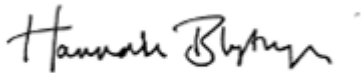
Yn dilyn eich cais i weld copi o'r llythyr a anfonwyd at Adran Gwaith a Phensiynau Llywodraeth y DU ar godi budd-daliadau, rydym hefyd yn amgáu copi o'r llythyr hwnnw. Gobeithiwn y bydd yr wybodaeth hon yn ddefnyddiol i chi.

Yn gywir

Jane Hutt AS/MS

Y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol
Minister for Social Justice

Hannah Blythyn

Y Dirprwy Weinidog Partneriaeth Gymdeithasol
Deputy Minister for Social Partnership

Jane Hutt AS/MS
Y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol
Minister for Social Justice

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref
Ein cyf/Our ref

The Rt Hon Thérèse Coffey MP
SOS Department of Work and Pensions,
Caxton House
Tothill Street
LONDON
SW1H 9DA

secretaryofstate@dwp.gov.uk

14 January 2022

Dear Thérèse,

I am writing to you to call upon you to consider taking urgent action in light of the cost of living crisis that is erupting across the UK. This winter millions of people are facing an untenable combination of increases to the costs of food and energy, rising inflation and an imminent hike in National Insurance contributions.

Against this backdrop, and despite opposition from over 50 Tory MPs, including six former DWP secretaries of state, your government chose to cut off a crucial lifeline for many when the UK Government ended the £20pw uplift for those claiming Universal Credit and Working Tax Credit. This shameful decision has left thousands of families across Wales heading towards a financial cliff edge. I urge the UK Government to reverse its decision, which resulted in biggest overnight cut to a social security payment rate since the modern welfare state began and reinstate the £20pw Universal Credit and Working Tax Credit uplift payment and extend the payment to people claiming a legacy benefit.

A report by the Institute of Financial Studies published on the 12 January noted "in April, welfare benefit payments including jobseekers' allowance and disability benefits are due to rise by 3.1% - in line with the inflation rate recorded last September." However, we know the cost of living has surged since then and the consumer price rise measure is expected to hit 6% by the spring, largely thanks to soaring energy bills.

I therefore call upon you to uprate welfare benefit payments this April by 6%. The Institute of Financial Studies calculate this would cost an extra £3bn, but it would save our lowest income households from facing a £290 real terms year-on-year fall in benefit income, helping to slightly ease the cost of crisis living they are facing.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Jane.Hutt@llyw.cymru
Correspondence.Jane.Hutt@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Tudalen y pecyn 67

In previous letters I have outlined how in Wales we do all we can to put money into the pockets of the most vulnerable families and we are delivering excellent results with our welfare benefit take-up projects. However, maximising the take-up of welfare benefits must be a priority for all those involved, not just the Welsh Government. In November 2020, a joint letter, signed by Ministers from Wales, Scotland and Northern Ireland, called upon you and your Department to lead the development of a UK wide welfare benefit take-up strategy. I make this call once again given it is more critical than ever that people understand and are helped to access all the financial support that is available to them.

Yours,

A handwritten signature in black ink that reads "Jane". The signature is written in a cursive style with a long horizontal line above the first letter.

Jane Hutt AS/MS

Y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol
Minister for Social Justice

Copied to:

Internal:

Rebecca Evans MS, Minister for Finance and Local Government

External:

Shona Robinson MSP, Minister for Social Justice Housing and Local Government
Deidre Hargey MLA, Minister for Communities

Jane Dodds

Aelod o'r Senedd dros
Canolbarth a Gorllewin Cymru

Member of the Senedd for
Mid and West Wales

Haslemere
Park Crescent
Llandrindod Wells
Powys
LD1 6AB

Item 4.4

Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1SN
Jane.Dodds@senedd.cymru

Welsh Parliament

Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1SN
Jane.Dodds@senedd.wales

0300 200 6565

@janedoddsdwd

@DoddsJane

/JaneDoddsWLD

Dyddiad | Date: 17th February 2022

Pwnc | Subject: ESJ Committee workplan - Community rights

Annwyl Jenny,

I am writing to you in your capacity as chair of the Equality and Social Justice Committee. I met recently with the Community Buildings Trust to hear about their vision for how long-term flexible funding for communities in Wales can be improved and community rights to own and manage buildings and land can be enhanced.

Their proposals for a Community Wealth Fund for Wales and new legislation to enhance community rights are a unique opportunity for us in Wales, especially in light of the community level mobilisation we all saw in our communities during the pandemic.

I wonder whether this would be something we could consider as a topic for a committee enquiry as part of the committee's forward work plan?

Yn gywir,

Health and Social Care
Committee

Jenny Rathbone AS

Cadeirydd, y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol

18 Chwefror 2022

Annwyl Jenny,

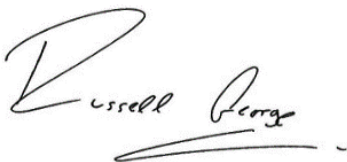
Rôl byrddau iechyd o ran diogelu menywod a phlant a allai fod yn dioddef cam-drin domestig

Yn ystod trafodaeth ar ein blaenraglen waith ar 13 Ionawr, cododd un Aelod fater pwysig, sef rôl byrddau iechyd o ran diogelu menywod a phlant a allai fod yn wynebu neu mewn perygl o gam-drin domestig.

Rydym yn ymwybodol bod Llywodraeth Cymru wedi bod yn ymgynghori ar y strategaeth genedlaethol nesaf ar gyfer trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol ar gyfer 2022-26, a bod eich Pwyllgor yn ystyried cynnal ymchwiliad i drais domestig, diogelwch menywod, a thrais ar sail rhywedd. Deallwn y byddwch yn cynnal trafodaeth bord gron gyda rhanddeiliaid ar 14 Mawrth i ddiffinio ffocws eich ymchwiliad, a byddem yn ddiolchgar pe gallech godi rôl byrddau iechyd yn hyn o beth gyda rhanddeiliaid yn ystod eich trafodaethau.

Edrychaf ymlaen at glywed gennych.

Yn gywir

Russell George AS

Cadeirydd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol

Croesewir gohebiaeth yn y Gymraeg neu Saesneg We welcome correspondence in Welsh or English

Jenny Rathbone AS
Cadeirydd, y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

SeneddCydraddoldeb@senedd.cymru

22 Chwefror 2022

Annwyl Jenny,

Diolch ichi am eich llythyr dyddiedig 1 Chwefror.

Fel y cytunwyd yn yr ohebiaeth, yn ogystal â chan aelodau Grŵp Cydgysylltu y Cynllun Preswyllo'n Sefydlog i Ddinasyddion yr UE, rwy'n amgáu cofnodion cyfarfod diweddaraf y grŵp hwnnw. Gobeithiaf eu bod yn rhoi diweddariad manwl ichi ynghlŷn â gwaith y sefydliadau sy'n cefnogi. Fel y gwelir yn y cofnodion, mae nifer mawr o weithgareddau cydweithio yn parhau i ddigwydd drwy'r grŵp hwn. Mae cefnogi dinasyddion yr UE, yr Ardal Economaidd Ewropeaidd (AEE) a'r Swistir sy'n dymuno aros yng Nghymru, gan wneud hynny mewn modd mor rhagweithiol â phosibl, yn parhau i fod yn flaenoriaeth i Lywodraeth Cymru, sefydliadau'r trydydd sector a phartneriaid a ariennir.

Fel y nodwyd gennych, mae cwmni cyfreithiol Newfields, Cyngor ar Bopeth Cymru a Settled, sefydliad y trydydd sector, yn cael eu cyllido ar hyn o bryd i roi gwasanaethau cynghori ar fewnfudo tan 31 Mawrth 2022. Fodd bynnag, mae swyddogion Llywodraeth Cymru yn cynnal adolygiad ar hyn o bryd o'r galw parhaus am wasanaethau cymorth. Gobeithiaf y byddaf mewn sefyllfa i gyhoeddi pecyn o gefnogaeth i'r dyfodol yn fuan iawn. Ochr yn ochr â hyn, ar 4 Chwefror, lansiodd Llywodraeth Cymru Ymgyrch Ymwybyddiaeth

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Jane.Hutt@llyw.cymru
Correspondence.Jane.Hutt@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Ddigidol bellach ar gyfer y Cynllun Preswyllo'n Sefydlog i Ddinasyddion yr UE. Bydd yr ymgyrch hon yn cael ei chynnal tan 31 Mawrth.

Nod y cam presennol o'r ymgyrch yw cyfeirio dinasyddion yr UE, yr Ardal Economaidd Ewropeaidd (AEE) a'r Swistir at wasanaethau cymorth sydd ar gael, lle bo'n berthnasol. Ceir tri amcan sydd fel a ganlyn:

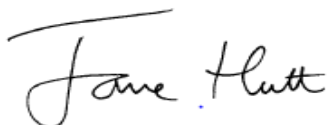
1. Targedu'r rhai hynny sydd eto i wneud cais, neu'r rhai hynny sydd efallai angen cyflwyno cais ar ran aelod o deulu neu rywun y maent yn gofalu amdano.
2. Sicrhau bod dinasyddion yr UE, dinasyddion yr AEE a dinasyddion y Swistir sydd â Statws Preswilydd Cyn-sefydlog neu Statws Preswilydd Sefydlog yn ymwybodol o'u hawliau.
3. Sicrhau bod Dinasyddion yr UE yn ymwybodol o'u rhwymedigaethau i ddiweddarau eu statws mewnfudo ar-lein.

O ran y nifer o ddinasyddion yr UE yng Nghymru sydd â Statws Preswilydd Cyn-sefydlog ar hyn o bryd, ac sydd angen gwneud cais am Statws Sefydlog pan ddaw eu statws presennol i ben, mae'r Swyddfa Gartref yn cyhoeddi ystadegau manwl bob chwarter ynghylch ceisiadau a wneir i'r Cynllun Preswyllo'n Sefydlog i Ddinasyddion yr UE o bob rhan o'r DU. Mae'r [ystadegau chwarterol diweddaraf ynghylch y Cynllun Preswyllo'n Sefydlog i Ddinasyddion yr UE, Medi 2021 – GOV.UK \(www.gov.uk\)](#) yn dangos bod cyfanswm o 96,620 o geisiadau wedi'u gwneud gan ddinasyddion yng Nghymru i'r cynllun rhwng 28 Awst 2018 a 30 Medi 2021. Rhoddwyd Statws Cyn-Sefydlog i 36,200 (37%) ohonynt.

Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod yr angen i sicrhau bod gan ddinasyddion sydd â Statws Cyn-sefydlog y gefnogaeth sydd ei hangen arnynt i wneud cais am Statws Sefydlog, yn ogystal â'r unigolion hynny sydd angen gwneud cais cychwynol neu sydd angen rhywun i wneud cais ar eu rhan. Bydd yr holl senarios hyn yn cael eu hystyried yn yr adolygiad presennol o gyllid parhaus.

Mae Grŵp Cydgysylltu y Cynllun Preswyllo'n Sefydlog i Ddinasyddion yr UE wedi cytuno i barhau i gyfarfod yn unol ag unrhyw benderfyniadau cyllido a wneir yn y dyfodol. Gellir rhannu cofnodion y cyfarfodydd hynny cyhyd â bod y grŵp yn parhau i gyfarfod.

Yr eiddoch,

Jane Hutt AS/MS

Y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol
Minister for Social Justice

Meeting Note

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Minister for Social Justice meeting with:	EUSS Co-ordination Group Wales
Date / Time:	13/01/22 10:30 – 12:00

Attendance

Welsh Government – Minister for Social Justice (MfSJ), WG Officials, Settled, Citizens Advice Cymru, TGP Cymru, Home Office, Newport Mind, DWP, WLGA, Charles Whitmore,

Welcome and introductions

MfSJ welcomed the group to the meeting.

Actions from November meeting

- Four actions from the last meeting
- Three complete, one outstanding for Kayleigh Sweet (WG) – liaise internally regarding birth registrations of EU citizens.

Address from the Minister for Social Justice

- MfSJ thanked the members for attending the meeting and for the excellent collaborative work taking place across Wales
- MfSJ informed the group that, as of 30 September, 102,170 applications had been submitted to the EUSS from EU citizens in Wales.
- MfSJ was pleased that funding had been extended for Newfields Law, Citizens Advice Cymru and Settled but acknowledged that it was clear, from feedback received from members of the group in the autumn, that citizens who are still without status will need further support and WG officials are currently looking at how this can be done post March 2022.
- MfSJ notified the group of the new digital communications campaign that is being launched on 28 January 2022
- MfSJ stated that she was not aware of any EU citizens in Wales that had had their benefits terminated but continues to raise concerns in meetings with UKG regarding EU citizens who are at risk.

Home Office update

- Home Office communications – remained quiet from media point of view
- Case studies that have been raised in the press are being looked at by the Home Office. If any partners have concerns about a particular case, they can feed this back to the Home Office and they will escalate them with UKG colleagues
- Stakeholder engagement work is ongoing and the Home Office remains committed to wide ranging engagement across the UK.

- The Home Office will continue to supply relevant communications materials to partners/organisations via Brandworkz
- New assets have been produced and are available to download
- Communications strategy for this year has several priorities and keen to ensure vulnerable people continue to have the scheme flagged to them
- Will continue to keep those with Pre-settled Status updated with what they can and can't do and to remind them to apply for Settled Status

Question (raised by Newfields Law): Is there going to be outreach to those whose family permit applications were made by 31 Dec 20 and would have been successful but for the rule change?

Action – John Ambilino (JA), Home Office, will provide a response to Newfields Law regarding this matter

Question (raised by Settled): Can members of the group come to Home Office Comms colleagues to try and get cases escalated if no resolution from Home Office?

JA – yes, if there are cases members are concerned about, HO Communications will then flag with relevant colleagues. But, for vulnerability cases, liaise with vulnerability team directly.

Question (raised by WG): How long will the EUSS monthly and quarterly stats continue to be produced?

JA – Currently being reviewed. Will update the group if any changes are due to be made.

Round table updates since November meeting - All

Kayleigh Sweet – WG Migration

- Digital campaign being launched 28 January targeting Pre-settled to Settled Status, families and reminding citizens to update status. Links to campaign assets will be shared when the campaign launches
- Tripartite letter sent to Kevin Foster MP regarding physical proof of status. No response yet.
- EU citizens' rights factsheets on Preparing Wales have now been updated and reflect the outcome of the Fratila case.
- The migration team have now started the review of ongoing support post March 2022. Thank you to those that provided information. Hope to have an outcome by the end of the month.
- Welsh Government policy officials have continued to participate in the Cross Government task force on EUSS where we're able to feed back / raise any concerns that are raised in this forum.

Action: Migration officials to circulate link for updated EU citizens rights factsheets to members

Settled

- Main issues clients are facing: refusal decisions, joining family members, late applications, proof of digital status.
- Number of queries are growing – Settled have been running sessions in different languages for clients
- Engaging with clients through Facebook, engagement rate is high
- Launched a client survey in December – 200 responses so far
- The top issue identified from the survey responses already received is being able to prove status. Client's second worry is fear of leaving the UK and not being able to get back into the country on return
- Survey also launched for Settled volunteers, 120 volunteers in total at present
- New office opening in Newport
- Dedicated Roma helpline set up
- Anticipate lots of future work will focus on pre-settled to settled status

Citizens Advice Bureau

- Seeing issues with citizens' rights
- Needing to chase applications who have not been awarded a status
- More cases of dealing with applications for joining family members
- Providing more support on wider issues than status such as access to benefits and healthcare
- Local offices still reporting that recourse to public funds is an issue
- Continue to see trends in clients who didn't realise they needed to apply
- Working on complex cases for homeless and vulnerable applicants
- Several cases for modern slavery/trafficking
- Client demand for support is ongoing and the complexity of problems is increasing
- Also a number of success stories too, EU citizens working with CAB and being integrated into society to use their skills.

Newfields

- Number of appeals ongoing. Paper based appeals are being slowed down while waiting for a response from Home Office
- Might be interesting to have some from Tribunals service to attend this meeting to give information to the group
- Experiencing delays in getting evidence for submission of documents for file requests for appeals
- Refusals – sometimes a decision is not necessary appealable. There will be situations where people are refused and the best option would be submitting a fresh application. People will lose rights as they fall out of the system. Some people don't want to put in an appeal
- We are seeing people who have been refused and are being told by the HO to make a new application rather than challenge the original decision - but there are implications for their rights with this approach.

- Starting to see outcomes of Fratilla case - seeing disputes over rights, benefits etc
- Going to see more benefits advisors being asked to argue fundamental rights
- Systemic problems adding to overtaxed system.

TGP

- Share a lot of experiences of others
- Lots of outreach work being done in communities and other services
- Being able to identify and meet new clients through homelessness teams
- Still a number of people who didn't realise they needed to apply
- Steady stream of new applications
- Pre-application work is taking up a lot of resources
- Working with significant number of people who are still awaiting an outcome
- Meeting groups of people where language support is a struggle
- Funding makes it difficult to access high level translation that the team don't speak
- Meeting people from diff countries in Roma communities
- Working a lot with front line services who approach TGP for support
- Continuing to provide advocacy support for clients on housing etc homeless, children services, people needing support domestic violence
- A lot of the work for EUSS now has increasing wider needs
- Continuing to do a mix of formal appointment sessions in Cardiff and Newport and also some in west Wales as well as 1-2-1 visits, virtual meetings and telephone conversations. Being agile to meet client needs.
- Emergency situations will arise where people will require quick applications or quick appeals

Action: KS to make contact with internal colleagues regarding outreach work with communities ie Roma affected by modern slavery /trafficking and of which will have citizens without status

Newport mind

- Drop in sessions have been held in Cardiff, Wrexham, Newport and Aberystwyth
- Seeing issues around converting from pre-settled to settled - people don't understand the timings and think they have to wait for 5 years before applying
- Seeing issues around travel, people are not travelling as they fear they will have issues returning to the UK
- Concerns regarding applications still stuck in the system that haven't had an outcome
- Dealing with 3 clients that can no longer claim benefits because no response from HO. One gentleman is now homeless, 1 family is temporary accommodation now facing homelessness because of no response from HO. Possibility of 1 other person becoming homeless as he has no evidence of journey into the country
- Want to know what happens when the service Newport Mind currently provides comes to an end? Who will support these people in the future?

- Undertaking an audit of all clients. This will feed into internal plans to how Newport Mind might be able to continue to provide and fund a service for clients post March

Action: KS asked TF to send an email outlining the details of the 3 homeless cases

Charles Whitmore

- Great to hear about the ongoing work and new campaign. Happy to share campaign materials with network once launched
- Continuing to work with organisations to raise awareness of the Independent Monitoring Authority
- Currently working Disability Wales. Happy to disseminate information from the group via Disability Wales to reach the right communities

DWP

- First time attending the meeting for Darran
- Happy to act as group contact for specific issues, happy to forward on to the right colleagues
- Interested in the discussion on protection for welfare benefits. Will take up with policy colleagues to see if there is anything that can be done
- Will share any updates with the group going forward

Action: DWP colleagues to discuss appeals and access to benefits, internally, and feed back to group.

WLGA

- Limited operational role in EUSS applications although WLGA continue keep frontline staff in local authorities updated with various assets and information
- LAs have had funding from WG for last 3 years for EU Transition coordinators – funding now coming to an end
- WLGA will continue to contact and update people on the frontline and act as a conduit for this group

Planned outreach activities and support over coming months – All

Cancelled item due to time

The homeless and access to support – Kayleigh Sweet

- Housing eligibility -Sian previously raised eligibility for homelessness report, Local Authority decision differing from DWP decision. KS asked if there are there any other organisations facing same issues?
- SP – it is a question of where the evidential burden is being placed. And in terms of how the LA have been approaching the request for evidence.
- KS asked NR, WLGA, if he knew how LAs were assessing eligibility?

Action: NR will speak with housing policy officers and get back to group.

EUSS Statistics – Natalie Jones (UPDATE SHARED BY EMAIL)

- The most recent stats were published by the Home Office on 25 November
- As of 30 September 2021, 102,170 applications have been submitted to the EU settlement scheme by EU citizens' in Wales
- Of the 102,170 Welsh applications made up until 30 September 2021, 96,620 applications have been concluded. (55,220 granted Settled Status, 36,200 granted Pre-settled Status, 2100 applications were refused)
- The highest percentage of applications made from EU citizens resident in Wales have been made by Polish and Romanian nationals (30,960 and 15,420 respectively).
- Since August 2018, the largest proportion of concluded applications made by EU citizens in Wales have been from applicants aged between 18-64 (78,090 applications in total, 42,640 granted Settled Status and 31,060 granted Pre-Settled Status).
- 2340 late applications were submitted by EU citizens' in Wales between 1 July – 30 September 2021

Future of the EUSS Co-ordination Group – Kayleigh Sweet

Cancelled item due to time

Update on Independent Monitoring Authority and EU Citizens Rights- Kayleigh Sweet

Cancelled item due to time

Any Other Business

N/A

Jane Hutt AS

Y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol

1 Chwefror 2022

Annwyl Jane

Y Cynllun Preswyllo'n Sefydlog i Ddinasyddion yr UE

Diolch am eich ymateb ar 26 Tachwedd i ohebiaeth y Pwyllgor. Rydym yn cytuno â'ch awgrym y dylai'r Pwyllgor dderbyn cofnodion Grŵp Cydgysylltu y Cynllun Preswyllo'n Sefydlog i Ddinasyddion yr UE ac aros am gadarnhad o'r hyn a ddigwyddodd yn ei gyfarfod ar 22 Ionawr.

Yn ein cyfarfod ar 24 Ionawr buom yn ystyried diweddariad ar y Cynllun Preswyllo'n Sefydlog, gan gynnwys ystadegau ar gyfer y cyfnod rhwng mis Gorffennaf a mis Medi 2021, yn syth ar ôl dyddiad cau ceisiadau y Cynllun.

Nodasom nad oes dim diweddariad pellach wedi bod ers eich datganiad ar 20 Hydref 2021, pan wnaethoch gadarnhau y byddai Llywodraeth Cymru yn parhau i ddarparu gwasanaethau cyngor a chymorth am ddim "tan o leiaf 31 Mawrth 2022" i ddinasyddion Ewropeaidd sy'n gwneud cais i'r Cynllun Preswyllo'n Sefydlog. Rydym yn pryderu am y canlyniadau i'r rheini sydd â statws preswyllydd cyn-sefydlog y bydd angen iddynt lenwi ail gais o fewn 5 mlynedd i aros yng Nghymru pe bai'r gwasanaethau cymorth hyn yn dod i ben. A allech egluro eich bwriad ar gyfer ariannu'r gwasanaethau cymorth hyn, ac a yw Llywodraeth Cymru wedi ystyried ei ymestyn y tu hwnt i ddiwedd mis Mawrth?

Byddem hefyd yn ddiolchgar pe gallech gadarnhau a oes gan Lywodraeth Cymru unrhyw wybodaeth ychwanegol sy'n ymwneud â nifer y ceisiadau gan ddinasyddion sydd â statws preswyllydd cyn-sefydlog yng Nghymru sy'n ceisio trosi eu statws i statws sefydlog, sef mwy o wybodaeth na'r hyn sydd ar gael i'r cyhoedd. Os nad oes, a allech gadarnhau a ydych yn ymwybodol a fydd y ffigur hwn yn cael ei ddarparu mewn ystadegau chwarterol yn y dyfodol a gyhoeddir gan Lywodraeth y DU?

Yn gywir

Jenny Rathbone AS

Cadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Elin Jones AS
Y Llywydd
Senedd Cymru
Caerdydd
CF99 1SN

Llywydd@senedd.wales

28 Chwefror 2022

Annwyl Elin,

Rwy'n ysgrifennu atoch ynghylch Bil y DU, sef Bil yr Heddlu, Troseddu, Dedfrydu a'r Llysoedd (y Bil) a'n cynnig i geisio cynnal dadl ar gynnig cydsyniad deddfwriaethol ddydd Mawrth 1 Mawrth.

Cyflwynwyd y Bil yn Nhŷ'r Cyffredin ar 9 Mawrth 2021 a chafodd ei drosglwyddo ymlaen i'r sesiwn Seneddol bresennol. Gosodwyd memorandwm cydsyniad deddfwriaethol gennym ar 28 Mai 2021 a thri memorandwm atodol (Memoranda Rhifau 2-4) cyn y ddadl ar gydsyniad deddfwriaethol a gynhaliwyd ar 18 Ionawr 2022 pan bleidleisiodd y Senedd i gydsynio i un cynnig ond gwrthod y cynnig arall.

Cyflwynodd Llywodraeth y DU ei gwelliannau terfynol i'r Bil ar 21 Chwefror ac mae'r Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol heddiw wedi gosod memorandwm atodol (Memorandwm Rhif 5). Bydd y Bil yn dychwelyd i Dŷ'r Cyffredin ar gyfer cyfnod ystyried y gwelliannau terfynol ("Ping Pong") heddiw. Gan fod y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol wedi ymrwmo i wneud hynny yn ystod y ddadl ar gydsyniad deddfwriaethol a gynhaliwyd ar 18 Ionawr, mae Memorandwm Rhif 5 hefyd yn ymdrin â gwelliannau perthnasol y cytunwyd arnynt yn ystod cyfnod Adrodd Tŷ'r Arglwyddi ar 17 Ionawr.

Rydym yn awyddus i roi'r cyfle i'r Senedd drafod a phleidleisio ar gydsynio i gynnwys y gwelliannau hyn yn y Bil mewn dadl arall yn y Senedd y cynigiwn ei chynnal ddydd Mawrth 1 Mawrth.

Fel y nodir yn y memorandwm atodol (Memorandwm Rhif 5) ar y Bil hwn a osodwyd heddiw, er ein bod yn argymhell bod y Senedd yn rhoi ei chydsyniad i rai darpariaethau yn y Bil sy'n gwneud darpariaeth o fewn materion datganoledig, ni allwn argymhell bod y Senedd yn rhoi ei chydsyniad i rai darpariaethau eraill. Felly, fel yn ystod y ddadl flaenorol ar 18 Ionawr, cynigiwn fod y Senedd yn cael cyfle i bleidleisio ar ddau Gynnig Cydsyniad Deddfwriaethol ar wahân.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Lesley.Griffiths@llyw.cymru
Correspondence.Lesley.Griffiths@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 80
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Yn unol â'r Rheolau Sefydlog, bydd y ddau gynnis yn gofyn i'r Senedd gymeradwyo'r cymalau perthnasol i'w hystyried gan Senedd y DU. Fodd bynnag, bydd un cynnis yn cynnwys y cymalau yr ydym yn argymhell bod y Senedd yn rhoi cydsyniad iddynt drwy gytuno ar y cynnis a bydd y cynnis arall yn cynnwys y cymalau yr ydym yn argymhell bod y Senedd yn atal cydsyniad iddynt drwy bleidleisio yn erbyn y cynnis.

Mae'r Bil bellach yn y cyfnod 'Ping Pong', felly, o ystyried hynt y Bil ac amseriad cyflwyno'r gwelliannau, bydd angen inni gyflwyno cynnis sy'n ceisio atal y Rheolau Sefydlog er mwyn cynnal y ddadl yfory. Ni allwn osod y cynnis i atal y rheolau sefydlog a gosod y cynigion cydsyniad deddfwriaethol eu hunain nes bod canlyniad y pleidleisiau ar y gwelliannau yn Nhŷ'r Cyffredin heddiw yn hysbys. Felly, mae'n bosibl y bydd angen cyflwyno'r cynigion yfory ar y diwrnod y cynigiwn fod y ddadl yn cael ei chynnal. O ganlyniad, yn unol â Rheol Sefydlog 33.8, rydym yn gofyn am eich cytundeb, ymlaen llaw, i'r posibilrwydd o gyflwyno'r cynigion yfory, a fyddai'n llai na'r un diwrnod gwaith angenrheidiol cyn y ddadl arfaethedig. Byddem bob amser, lle bo hynny'n bosibl, yn ceisio rhoi cymaint o rybudd ffurfiol â phosibl i'r Senedd a byddem am osgoi atal y Rheolau Sefydlog. Fodd bynnag, yn achos y Bil hwn, rydym o'r farn ei bod yn bwysig bod y Senedd yn cael dweud ei dweud o ystyried effaith sylweddol y darpariaethau ar Gymru.

Rwy'n anfon copi o'r llythyr hwn at Huw Irranca-Davies AS, Cadeirydd y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad, Jenny Rathbone AS, Cadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol a holl Aelodau'r Senedd.

Cofion,

Lesley Griffiths AS/MS
Y Gweinidog Materion Gwledig a Gogledd Cymru, a'r Trefnydd
Minister for Rural Affairs and North Wales, and Trefnydd

Jane Hutt AS/MS
Y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol
Minister for Social Justice

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Huw Irranca-Davies MS
Chair
Legislation, Justice and Constitution Committee
And Members of the Senedd
Senedd Cymru

SeneddLJC@senedd.wales

24 February 2022

Dear Huw,

I am writing to inform you the UK Government tabled its final amendments on 22 February 2022 regarding the Policing, Crime, Sentencing and Courts Bill (the Bill). The Bill will return to the House of Commons for consideration of final amendments stage on 28 February.

Some of the amendments tabled will require a Supplementary Legislative Consent Memorandum (Memorandum No 5) (SLCM) which I will lay on or before 28 February subject to full analysis of the provisions. The SLCM will also address any relevant amendments agreed by the House of Lords on 17 January.

I will be seeking to hold a further Senedd debate on 1 March, which will once again ask the Senedd to debate and vote on legislative consent in respect of the Bill. If the debate is scheduled, I will again be recommending consent be given to some amendments and the withholding of consent to others. Therefore I intend to lay two motions for debate once the SLCM has been laid.

Given the timing of the amendments and the stage at which the Bill is at, which are outside of our direct control, it is not possible to provide the Senedd with sufficient time for scrutiny. However, it is important for the Senedd to have the opportunity to have a final say on what continues to be a long and complex piece of legislation with significant impacts for Wales.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Jane.Hutt@llyw.cymru
Correspondence.Jane.Hutt@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 82
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

My officials will continue to liaise with the UK Government regarding the Bill, and I will keep you updated as appropriate.

This letter is being copied to Jenny Rathbone MS, Chair of the Equality and Social Justice Committee.

Yours sincerely,

A handwritten signature in black ink that reads "Jane Hutt". The signature is written in a cursive style with a long horizontal stroke above the first letter "J".

Jane Hutt AS/MS

Y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol
Minister for Social Justice

Huw Irranca-Davies AS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r
Cyfansoddiad
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd CF99 1SN

SeneddDCC@senedd.cymru

28 Chwefror 2022

Annwyl Huw,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 28 Ionawr ataf fi a'r Prif Weinidog yn amlinellu canlyniadau gwaith craffu'r Pwyllgor ar gyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru ar gyfer 2022-23, o ran y modd y mae'n ymwneud â chyfiawnder a gweithgareddau deddfwriaethol. Rwy'n ymateb ar ran y ddau ohonom.

I ddechrau, hoffwn ddiolch i'r Pwyllgor am ei ddi-ddordeb parhaus yn y ffordd yr ydym yn darparu adnoddau ar gyfer gweithgarwch sy'n ymwneud â chyfiawnder a deddfwriaeth. Mae'r Prif Weinidog a minnau wedi rhoi gwybodaeth am y mater i'r Pwyllgor drwy lythyrau dyddiedig 10 a 17 Ionawr a 22 Chwefror. Ymddangosais gerbron y Pwyllgor ar 17 Ionawr ac rwy'n edrych ymlaen at wneud hynny eto ar 28 Chwefror wrth i'r Pwyllgor barhau â'i waith.

Gan droi at yr argymhellion a'r cwestiynau a nodir yn eich llythyr, gallaf ateb fel a ganlyn:

Argymhelliad 1. Dylai Llywodraeth Cymru egluro sut y bydd yn monitro ac yn gwerthuso effeithiolrwydd y cyllid a ddyrennir o fewn llinellau gwariant y Comisiwn Cyfiawnder yng Nghymru.

Argymhelliad 2. Byddem yn croesawu mwy o eglurder a manylion o ran pa waith a gaiff ei gyflawni i ddatblygu a chyhoeddi rhaglen waith ar gyfiawnder o'r tu mewn i linell gwariant y Comisiwn Cyfiawnder yng Nghymru yn 2022-23.

Argymhelliad 6: Dylai'r Cwnsler Cyffredinol ymrwymo i adroddiad blynyddol sy'n tynnu sylw at y cynnydd o ran cyflawni'r rhaglen waith yn ymwneud â chyfiawnder a gwerthuso canlyniadau yn erbyn gwariant mewn perthynas â phob cydran unigol, gan dynnu sylw hefyd at gyfraniadau sefydliadau perthnasol fel rhan o'r broses hon.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Mick.Antoniw@llyw.cymru
Correspondence.Mick.Antoniw@gov.Wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 84
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding

Sefydlwyd Is-bwyllgor y Cabinet ar Gyfiawnder i:

- ddarparu arweinyddiaeth strategol ar swyddogaethau cyfiawnder sydd wedi'u datganoli i Gymru ar hyn o bryd;
- cyfarwyddo'r holl weithgarwch llywodraethol mewn ymateb i adroddiad y Comisiwn ar Gyfiawnder yng Nghymru;
- sicrhau synergedd ar draws portffolios i sicrhau dull cydgysylltiedig o ymdrin â materion cyfiawnder;
- cytuno ar safbwyntiau Llywodraeth Cymru ar fentrau cyfiawnder sy'n deillio o Lywodraeth y DU;
- arwain trafodaethau â Llywodraeth y DU ar ddatganoli cyfiawnder.

Mae Is-adran Polisi Cyfiawnder Llywodraeth Cymru yn cefnogi Is-bwyllgor y Cabinet ym mhob un o'r swyddogaethau hyn, gan ganiatáu i'r Is-bwyllgor oruchwylio gweithgarwch ar draws Llywodraeth Cymru. O fewn yr adran, mae'r rhan fwyaf o'r staff yn gweithio ar weithgarwch sy'n cyfrannu'n uniongyrchol at ymrwymiad y Rhaglen Lywodraethu i fynd ar drywydd yr achos dros ddatganoli plismona a chyfiawnder. Y gwaith hwn – sy'n ddilyniant i waith y Comisiwn ar Gyfiawnder yng Nghymru – sy'n cael ei ariannu drwy linell wariant y Comisiwn ar Gyfiawnder yng Nghymru.

Mae'r gwaith hwn yn cynnwys creu a monitro'r rhaglen waith gyffredinol, a hefyd arwain ar gyflawni elfennau penodol o'r rhaglen. Er enghraifft, mae llawer o weithgarwch Llywodraeth Cymru o ran ceisio cryfhau sector cyfreithiol Cymru yn cael ei arwain gan y staff a ariennir drwy'r llinell wariant hon, megis y gwaith i sefydlu Cyngor Cyfraith Cymru a gwaith sy'n cael ei wneud i ystyried yr achos dros brentisiaethau cyfreithwyr; ond mae'r camau hyn a chamau eraill i gryfhau'r sector hefyd yn gofyn am weithio'n agos gyda rhannau eraill o Lywodraeth Cymru sy'n gyfrifol am feysydd fel datblygu busnes, addysg bellach ac uwch, caffael gwasanaethau cyfreithiol, a mwy.

Fel y nodwyd yn fy ymddangosiad gerbron y Pwyllgor, mae'r llinell wariant hon hefyd yn cynnwys y staff sy'n gweithio ar gynigion i ddiwygio'r tribiwnlysoedd, yn dilyn adroddiad Comisiwn y Gyfraith. Unwaith eto, mae hyn yn rhan bwysig o'n hymateb i'r Comisiwn ar Gyfiawnder yng Nghymru a'n hymdrechion i fynd ar drywydd yr achos dros ddatganoli cyfiawnder – sydd, fel y dywedais wrth y Pwyllgor, nid yn unig yn cael ei wneud drwy sôn am ddatganoli, ond hefyd drwy ddangos ein dull gweithredu a'n gwerthoedd drwy'r camau yr ydym yn eu cymryd.

O ran monitro a gwerthuso, bydd y cyhoeddiad yn y gwanwyn yn nodi ein rhaglen o weithgarwch sy'n gysylltiedig â chyfiawnder, gan adeiladu ar y rhaglen waith gychwynnol y mae'r Pwyllgor wedi'i gweld o'r blaen. Bydd hyn yn darparu sail ar gyfer monitro cynnydd yn fewnol ac yn allanol. Is-bwyllgor y Cabinet fydd yn goruchwylio'r gwaith o fonitro cynnydd yn fewnol, gyda chefnogaeth yr Is-adran Polisi Cyfiawnder. Bydd gweinidogion unigol a'u swyddogion, wrth gwrs, yn gyfrifol am fonitro a llywio cynnydd ar elfennau unigol o'r rhaglen waith gyffredinol, a bydd gan y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol rôl arbennig o bwysig gan fod rhan helaeth o'r gweithgarwch yn perthyn i'w phortffolio neu â chysylltiad agos ag ef.

Mae gwerthusiad ar y gweill o elfennau unigol y rhaglen gyffredinol, ar y pwyntiau priodol – er enghraifft, mae cynlluniau ar waith i werthuso cynllun peilot y Llys Teulu Cyffuriau ac Alcohol. Byddwn yn gwerthuso effeithiolrwydd y cyllid penodol yn llinell wariant y Comisiwn Cyfiawnder wrth inni fonitro cynnydd yn erbyn yr ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu. Fodd bynnag, o ran caniatáu ar gyfer monitro cynnydd yn allanol, rwyf yn hapus i wneud yr ymrwymiad y byddwn yn cyflwyno adroddiad blynyddol sy'n nodi'r cynnydd yn erbyn yr amcanion yn y rhaglen o weithgarwch yr ydym yn bwriadu ei chyflwyno yn ein cyhoeddiad yn y gwanwyn.

Argymhelliad 3. Dylai Llywodraeth Cymru roi mwy o fanylion am sut y defnyddir y £4.2 miliwn hwn ar gyfer y gwaith hwnnw o weinyddu a chefnogi. Yn benodol, byddem yn croesawu gwybodaeth am faint o arian sy'n cael ei ddyrannu neu ei neilltuo ar gyfer gwella mynediad o bell i ddinasyddion, buddsoddi mewn technoleg newydd a chynnal a gwella seilwaith ffisegol ac adeiledig.

Yn y flwyddyn ariannol gyfredol, mae'r gyllideb o £4.2 miliwn ar gyfer Tribiwnlysoedd Cymru wedi'i dyrannu rhwng costau rhedeg y tribiwnlysoedd, gan gynnwys y costau sy'n gysylltiedig â gwrandawiadau (£2.9 miliwn), a chyflogau staff sy'n rhoi cefnogaeth weinyddol i chwe Thribiwnlys Cymru (£1.2 miliwn). Nid yw dyraniad y gyllideb yn gwneud darpariaeth benodol ar gyfer gwella mynediad o bell i ddinasyddion a'r seilwaith ffisegol ac adeiledig.

Mae Llywydd Tribiwnlysoedd Cymru, yn ei Adroddiad Blynyddol ar gyfer 2020-21 ac mewn tystiolaeth i'r Pwyllgor ar 1 Tachwedd 2021, wedi adrodd bod Tribiwnlysoedd Cymru wedi gallu gweithredu o bell, a gwneud hynny'n llwyddiannus, wrth ymateb i'r pandemig. Mae'n glod i'r Llywydd, arweinwyr barnwrol, aelodau'r tribiwnlys a staff Uned Tribiwnlysoedd Cymru eu bod wedi gallu defnyddio technoleg i sicrhau bod achosion wedi gallu symud ymlaen yn wyneb amgylchiadau anodd.

Un o flaenoriaethau'r Llywydd, a nodir yn ei Adroddiad Blynyddol, yw ystyried y ffordd y dylai Tribiwnlysoedd Cymru weithredu wrth symud ymlaen a'r cydbwysedd o ran sut y dylent wneud hynny gan weithio o bell ac wyneb yn wyneb.

Argymhelliad 4: Dylai Llywodraeth Cymru weithio tuag at ddadgyfuno gwariant ar gyfiawnder mewn cyllidebau yn y dyfodol. Ar gyfer pob llinell wariant a nodir yn llythyr y Prif Weinidog ar 10 Ionawr, dylai Llywodraeth Cymru ganfod cyllid perthnasol wedi'i dargedu at waith sy'n ymwneud â chyfiawnder. Credwn y byddai hyn o fudd, nid yn unig o ran craffu, tryloywder ac atebolrwydd, ond hefyd i Lywodraeth Cymru wrth sicrhau gwell canlyniadau ym maes cyfiawnder. Rydym hefyd o'r farn fod y broses hon yn bwysig er mwyn bod yn barod am unrhyw swyddogaethau datganoli cyfiawnder yn y dyfodol, pan fyddai dull o'r fath yn hanfodol.

Rydym yn cyhoeddi symiau sylweddol o wybodaeth fel rhan o'n cyllideb ddrafft ond rydym yn cydnabod bod mwy y gallwn ei wneud bob amser i wella tryloywder, fel y cydnabyddir yn ein Cynllun Gwella'r Gyllideb blynyddol. Rydym hefyd yn cydnabod pwynt y Pwyllgor ei bod yn ddefnyddiol i Lywodraeth Cymru allu deall yn llawnach faint o'i gwariant ei hun sy'n mynd tuag at gefnogi'r gwaith o ddarparu cyfiawnder. Fel rhan o'r rhaglen trawsnewid cyfiawnder barhaus, byddwn yn archwilio'r ffyrdd y gallwn wella lefel yr wybodaeth a ddarparwn am wariant cyfiawnder.

Argymhelliad 5. Dylai'r rhaglen waith ar gyfiawnder gynnwys camau mesuradwy a rhaglenni penodol ar gyfer cyflawni, gyda chostau llawn.

Rydym wedi nodi'r argymhelliad hwn a byddwn yn ei gadw mewn cof yng nghyd-destun paratoi'r cyhoeddiad cyfiawnder y cyfeirir ato uchod, a'i fonitro yn y dyfodol.

Argymhelliad 7: Dylai Llywodraeth Cymru ddarparu dadansoddiad manwl o'r cyllid ar gyfer gwasanaethau cynghori a dylai werthuso canlyniadau yn erbyn gwariant ar wasanaethau cynghori fel rhan o'i hadroddiad blynyddol ar gyfiawnder.

Mae ymrwymiad Llywodraeth Cymru i gefnogi gwasanaethau cynghori yn cael ei gynnal drwy'r Gronfa Gynghori Sengl. Cytunwn â'r Pwyllgor ei bod yn bwysig gwerthuso effeithiolrwydd y gwariant a wneir drwy'r gronfa hon, a bwriadwn gomisiynu ymchwil annibynnol i adolygu ei heffeithiolrwydd fel model cyflawni. Bydd yr ymchwil yn canolbwyntio ar ystyried a yw'r Gronfa yn cyflawni ei hamcanion allweddol, gan gynnwys a yw'n:

- annog gwell cydweithio ymhlith darparwyr i wella effeithlonrwydd y gwaith o gynllunio a darparu gwasanaethau;
- hyrwyddo mynediad cynnar at wasanaethau cynghori i grwpiau sy'n agored i niwed;
- sicrhau bod pobl sy'n cael cyngor yn cael cyfle i ddatblygu gwydnwch yn wyneb problemau lles cymdeithasol yn y dyfodol.

Bydd yr adolygiad hwn hefyd yn ystyried canfyddiadau'r Comisiwn ar Gyfiawnder yng Nghymru, a holodd a allai dull un gronfa, sy'n seiliedig ar fodel cyflenwi partneriaethau cydweithredol, fod yn rhwystr i ddarparwyr cyngor arbenigol gael gafael ar gyllid Llywodraeth Cymru; a bydd hefyd, wrth gwrs, yn ystyried effeithiau'r pandemig. Disgwylir i'r gwaith hwn ddechrau ym mis Ebrill a chyflwyno adroddiad yn yr hydref er mwyn llywio penderfyniadau ariannu yn y dyfodol, a nodwn hefyd argymhelliad y Pwyllgor y dylai canlyniad y gwerthusiad hwnnw fod yn rhan o adroddiad blynyddol Llywodraeth Cymru.

Argymhelliad 8: Er mwyn rhoi rhywfaint o ddata sylfaenol i ni, byddai'n ddefnyddiol pe gallai Llywodraeth Cymru ddarparu manylion, ar gyfer y flwyddyn ariannol gyfredol:

- a. nifer y staff cyfwerth ag amser llawn y mae'n eu cyflogi gyda rôl gyfreithiol;**
- b. nifer y cyfreithwyr drafftio deddfwriaeth sylfaenol cyfwerth ag amser llawn y mae'n eu cyflogi;**
- c. nifer y cyfreithwyr adrannol cyfwerth ag amser llawn sy'n gyflogedig ac, o'r rheini, faint sy'n drafftio cyfarwyddiadau polisi ar gyfer Biliau neu is-ddeddfwriaeth ddrafft;**
- d. faint o staff cyfwerth ag amser llawn sydd wedi bod yn rhan o'r gwaith o ddrafftio is-ddeddfwriaeth sy'n ymwneud â rheoliadau ymadael â'r UE a'r coronafeirws;**
- e. faint o staff cyfwerth ag amser llawn eraill, arbenigol neu fel arall, sy'n ymwneud â pharatoi cynigion deddfwriaethol;**
- f. barn ar sut mae'r wybodaeth a ddarperir mewn perthynas ag e uchod yn cymharu â blynyddoedd ariannol blaenorol;**
- g. unrhyw ddata sylfaenol eraill y byddai Llywodraeth Cymru yn credu fyddai'n ddefnyddiol.**

Argymhelliad 9: Byddai'n ddefnyddiol pe gallai'r Cwnsler Cyffredinol nodi faint o adnoddau a ddyrennir ar hyn o bryd i ymdrin â drafftio deddfwriaeth sy'n ymwneud â rheoliadau ymadael â'r UE a'r coronafeirws.

Fel yr eglurais yn fy llythyr dyddiedig 22 Chwefror, mae'r gwaith o gyflawni'r rhaglen ddeddfwriaethol yn elfen o waith y Llywodraeth gyfan. O ganlyniad, nid oes dyraniad adnoddau ar wahân ar gyfer y gweithgaredd hwnnw: yn hytrach dyrennir adnoddau ar sail portffolio. Nid yw'r Llywodraeth yn cadw cofnodion o nifer yr holl staff neu staff cyfwerth ag amser llawn sy'n gweithio ar ddeddfwriaeth, ac o gofio bod llawer o staff yn gweithio ar ddeddfwriaeth fel rhan o rôl ehangach, ni fyddai hyn yn adlewyrchiad dibynadwy o'r adnoddau a ddyrennir i ddeddfwriaeth beth bynnag.

Argymhelliad 10: Yn ogystal â darparu'r wybodaeth y gofynnwyd amdani yn ein llythyr at Brif Weinidog Cymru ar 10 Rhagfyr 2021, byddem yn ddiolchgar pe gallai'r Cwnsler Cyffredinol fanylu ar yr adnoddau y mae'n bwriadu eu dyrannu a'r rhaglenni y bydd yn eu cyflwyno yn y flwyddyn ariannol nesaf a'r blynyddoedd ariannol dilynol, er mwyn sicrhau bod gan Lywodraeth Cymru ddigon o adnoddau i gyflawni rhaglen ddeddfwriaethol Llywodraeth Cymru ac i fynd i'r afael â'r heriau y mae'n eu nodi.

Nodais yn fy llythyr dyddiedig 22 Chwefror y camau y mae'r Llywodraeth yn eu cymryd i sicrhau ein bod yn rheoli'r pwysau ar ein gallu i ddeddfu.

Yn gywir

Mick Antoniw AS/MS

Y Cwnsler Cyffredinol a Gweinidog y Cyfansoddiad
Counsel General and Minister for the Constitution

28 Chwefror 2022

Annwyl Vaughan a Jane,

Ers i adroddiad y Pwyllgor, Cyfeiriad Newydd ar gyfer Gyrrwyr Cerbydau Nwyddau Trwm, gael ei gyhoeddi, mae Alltudion ar Waith wedi cysylltu â mi i ddweud bod gan lawer o'r bobl o Afghanistan a ddaeth i Gymru yn 2021 brofiad o yrru cerbydau mawr iawn, yn aml oherwydd cyfnod o wasanaeth milwrol. Mae Alltudion ar Waith wedi dweud wrthyf y byddai llawer o'r bobl sydd â'r profiad hwn yn awyddus i ddod yn Yrrwyr Cerbydau Nwyddau Trwm yma yng Nghymru. Maent hefyd yn cyfeirio at ddarparu hyfforddiant am ddim i gael trwyddedau Cerbydau Nwyddau Trwm, sef rhywbeth sy'n cael ei ddarparu yn Lloegr gan Lywodraeth y DU.

Mae'n ymddangos y gallai recriwtio'r bobl sy'n cyrraedd o Afghanistan fel gyrrwyr Cerbydau Nwyddau Trwm helpu i liniaru'r prinder gyrrwyr sy'n ein hwynebu ar hyn o bryd. A fyddai modd i chi roi gwybod i mi ynglŷn â'r canlynol:

- A yw Llywodraeth Cymru wedi ystyried hyrwyddo'r [rhaglen brentisiaeth gyrrwyr Cerbydau Nwyddau Trwm](#) yn uniongyrchol ymysg ffoaduriaid yng Nghymru, gan gynnwys y rhai a ddaeth o Afghanistan y llynedd?
- Mae gwefan Llywodraeth y DU yn disgrifio [Bwt-camps Sgiliau Cerbydau Nwyddau Trwm](#) fel cyrsiau hyfforddi am ddim yn Lloegr. A allwch egluro a oes modd i ffoaduriaid yng Nghymru gael mynediad at y rhain, ac a fydddech yn ystyried eu cefnogi i gael mynediad at yr hyfforddiant naill ai drwy drafnidiaeth i gwrs yn Lloegr neu drwy gynnal cwrs tebyg yng Nghymru?

Anfonaf gopi o'r llythyr hwn at Jenny Rathbone AS yn rhinwedd ei swydd fel Cadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol ac at Delyth Jewell AS yn rhinwedd ei swydd fel Cadeirydd y Pwyllgor Diwylliant, Cyfathrebu, y Gymraeg, Chwaraeon a Chysylltiadau Rhyngwladol.

Cofion cynnes,

Paul Davies MS

Chair: Economy, Trade and Rural Affairs Committee

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu Saesneg | We welcome correspondence in Welsh or English.

Hannah Blythyn AS/MS

Y Dirprwy Weinidog Partneriaeth Gymdeithasol
Deputy Minister for Social Partnership

Jenny Rathbone AS

Cadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

2 Mawrth 2022

Annwyl Jenny,

Diolch yn fawr am adroddiad y Pwyllgor yn dilyn craffu ar Gyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru ar gyfer 2022-23, sy'n amlinellu chwe argymhelliad i Lywodraeth Cymru.

Hoffem ddiolch i aelodau'r Pwyllgor am eu hadroddiad. Amgaeaf ymateb Llywodraeth Cymru i'r argymhellion hyn cyn y bleidlais ar y Gyllideb Derfynol ar 8 Mawrth.

Yn gywir,

Jane Hutt AS/MS

Y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol
Minister for Social Justice

Hannah Blythyn

Y Dirprwy Weinidog Partneriaeth Gymdeithasol
Deputy Minister for Social Partnership

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Jane.Hutt@llyw.cymru
Correspondence.Jane.Hutt@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 92
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Ymateb Llywodraeth Cymru i adroddiad y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol ar Gyllideb Ddrafft 2022-23

Argymhelliad 1

Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn adolygu'r Asesiad Effaith Integredig Strategol gyda'r bwriad o gyhoeddi cyfrif manylach o sut mae penderfyniadau'r Gyllideb Ddrafft yn effeithio ar wahanol grwpiau, a bod Asesiad Effaith Integredig Strategol wedi'i ddiweddarau yn cael ei osod gerbron y Senedd o leiaf ddau ddiwrnod cyn y ddadl ar y Gyllideb Derfynol sydd wedi'i threfnu ar gyfer

Ymateb: Derbyn

Ers cyhoeddi'r gyllideb ddrafft rydym wedi cyhoeddi crynodeb helaeth o holl dystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidogion i bwyllgorau craffu'r Senedd ar ddyraniadau ymhob Prif Grŵp Gwariant yn cynnwys bron i 400 o dudalennau yn darparu cyfrif manylach o'r ffordd mae penderfyniadau'r Gyllideb Ddrafft wedi effeithio ar wahanol grwpiau.

Mae hyn yn adeiladu ar y symiau sylweddol o wybodaeth sydd eisoes wedi'i chyhoeddi fel rhan o'n Cyllideb Ddrafft gydag effaith penderfyniadau gwario wedi'i hamlinellu fel rhan o'r prif naratifau ym mhenodau pedwar a chwech, a ategir gan yr Asesiad Effaith Integredig Strategol yn Atodiad D. Mae'r Asesiad hwn yn amlinellu'r dystiolaeth gyd-destunol sydd wedi ategu ein penderfyniadau gwario, gan gynnwys effaith y pandemig ar blant a phobl ifanc.

Mae Atodiad D hefyd yn cynnwys astudiaethau achos manylach ar effeithiau penderfyniadau gwario penodol. Rydym hefyd wedi cyhoeddi Adroddiad y Prif Economegydd, dadansoddiad dosbarthiadol o wariant cyhoeddus datganoledig a Chynllun Cyllid Seilwaith newydd o dan ein Strategaeth Buddsoddi yn Seilwaith Cymru newydd.

Hefyd rydym yn parhau i fod yn ymrwymedig i adolygu'n barhaus ein dull o asesu effeithiau penderfyniadau cyllidebol fel rhan o'r Cynllun Gwella'r Gyllideb blynyddol, gan gynnwys adolygu ein Hasesiad Effaith Integredig Strategol. Caiff yr wybodaeth ddiweddaraf am y gwaith hwn ei chyhoeddi ochr yn ochr â Chyllideb Ddrafft 2023-24. Am y rhesymau a roddir yma, ni chredwn fod angen cyhoeddi diweddariad pellach i'r Asesiad.

Goblygiadau Ariannol: Dim

Argymhelliad 2

Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn galluogi cyrff cyhoeddus, preifat a thrydydd sector eraill i elwa ar ei gwaith, a'r data a gesglir, drwy ymrwymo i bolisi data ffynhonnell agored ar gyfer gwaith yr Uned Tystiolaeth a Data Cydraddoldeb.

Ymateb: Derbyn

Prif nod yr Unedau Tystiolaeth Cydraddoldeb, Hil ac Anabledd newydd yw gwella argaeledd, ansawdd, defnyddioldeb a hygyrchedd data ar gydraddoldebau i randdeiliaid eraill, yn ogystal â Llywodraeth Cymru. Mae hyn yn cynnwys sicrhau bod data ar gael, lle bynnag y bo modd, drwy ffynhonnell data agored i eraill ei defnyddio.

Yn unol â safonau ansawdd a phrotocolau cyhoeddi Ymchwil Gymdeithasol ac Ystadegol Llywodraeth Cymru, bydd yr Unedau Tystiolaeth Cydraddoldeb, Hil ac Anabledd yn cyhoeddi unrhyw dystiolaeth a gaiff ei chynhyrchu ganddynt.

Mae cydgynhyrchu a chydweithio â rhanddeiliaid o wahanol sectorau hefyd yn elfennau allweddol o'r ffordd y bydd yr Unedau Tystiolaeth Cydraddoldeb, Hil ac Anabledd newydd yn cynllunio, yn cyflawni ac yn lledaenu eu gwaith.

Goblygiadau Ariannol:

Nid oes unrhyw oblygiadau ariannol ychwanegol yn gysylltiedig â'r argymhelliad hwn. Caiff gwaith yr Unedau Tystiolaeth Cydraddoldeb, Hil ac Anabledd sy'n berthnasol i gyrff eraill yn y sector cyhoeddus, y sector preifat a'r trydydd sector ei gyflawni allan o gyllideb gytûn yr Uned. Mae hyn yn cynnwys cyllid i edrych ar brosesau dosbarthu priodol a hygyrch.

Argymhelliad 3

Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn darparu rhagor o fanylion ynghylch sut y bydd yn ariannu'r gwaith o weithredu'r Adolygiad o Gydraddoldeb Rhwng y Rhywiau cyn y ddadl ar y Gyllideb Derfynol sydd wedi'i threfnu ar gyfer

Ymateb: Derbyn

Mae ein cynllun Hyrwyddo Cydraddoldeb rhwng y Rhywiau yng Nghymru yn gam cyntaf tuag at gyflawni gweledigaeth hirdymor cydraddoldeb rhwng y rhywiau ledled Cymru, ac mae'n nodi sut y byddwn yn gweithredu argymhellion yr Adolygiad o Gydraddoldeb Rhwng y Rhywiau. Cyhoeddwyd y cynllun hwnnw ym mis Mawrth 2020.

Er bod y gwaith o weithredu rhai o argymhellion y cynllun wedi bod yn arafach nag yr oeddem yn ei obeithio oherwydd effaith COVID-19, mae gwaith yn mynd rhagddo'n dda bellach i fynd i'r afael â chamau gweithredu â blaenoriaeth, ailadeiladu momentwm a chymryd camau breision i'w rhoi ar waith. Mae rhai o'r argymhellion allweddol eisoes wedi cael eu cyflawni.

Ddiwedd 2021 cytunodd y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol y dylai is-grŵp i'r grŵp Cryfhau a Hyrwyddo Cydraddoldeb a Hawliau Dynol gael ei gynnull er mwyn sicrhau bod y cynllun yn cael ei oruchwylio mewn ffordd benodol a manwl. Cynhaliodd y grŵp ei gyfarfod cyntaf ar 2 Chwefror 2022. Mae wedi pennu tair blaenoriaeth ar gyfer y 12 mis cyntaf o weithredu a bydd yn canolbwyntio ar ofal, trais yn erbyn menywod ac iechyd menywod.

Cafodd y Cynllun ei gyhoeddi cyn COVID-19 ac felly nid yw'n cyfeirio at effaith barhaus na gwaethybol yr ymateb i'r pandemig ar gydraddoldeb rhwng y rhywiau.

Felly, rydym wedi comisiynu Canolfan Dystiolaeth COVID-19 Cymru a Sefydliad Ymchwil Iechyd a Meddygol Bangor i nodi ymarfer arloesol, rhyngwladol a all gael ei gynnwys mewn fersiwn ddiwygiedig o'r Cynllun Hyrwyddo Cydraddoldeb rhwng y Rhywiau yng Nghymru er mwyn sicrhau ei fod yn ymateb yn briodol i effaith COVID-19 ar gydraddoldeb rhwng y rhywiau.

Caiff gwaith Canolfan Dystiolaeth COVID-19 ei ystyried ochr yn ochr ag adolygiad mewnol o hynt y cynllun a dadansoddiad o brofiadau gwirioneddol menywod yng Nghymru drwy gydol y pandemig, a gyflawnir gan WEN Cymru ac a gwblheir erbyn mis Mawrth 2022.

Defnyddir pob darn o dystiolaeth i gyfrannu at fersiwn ddiwygiedig o'r Cynllun, a gaiff ei ddiweddarau i adlewyrchu effaith pandemig COVID-19 yng Nghymru a gyhoeddir yn ddiweddarach eleni.

Fodd bynnag, nid ydym wedi gadael i'r gwaith diweddarau hwn lesteirio camau gweithredu ac mae ein Rhaglen Lywodraethu yn amlinellu nifer o ymrwymadau sy'n blaenoriaethu elfennau allweddol o'r Cynllun.

- Rydym wedi ymrwymo i ariannu gofal plant ar gyfer rhagor o rieni sydd mewn addysg a hyfforddiant a'r rhai sydd ar gyrion gwaith.
- Rydym wedi ymrwymo i weithio mewn partneriaeth gymdeithasol er mwyn cau'r bwloch cyflog ar sail rhywedd, ethnigrwydd ac anabledd erbyn 2050.
- Rydym yn sefydlu Uned Tystiolaeth Cydraddoldeb a fydd yn cynnig adnodd pwrpasol i gefnogi gwelliannau i dystiolaeth ar ryw a rhywedd.
- Rydym wedi ymrwymo i gwotâu rhywedd yn y gyfraith fel rhan o'r gwaith o gefnogi diwygiadau ehangach i'r Senedd.

- Gwnaethom gyhoeddi ein Cynllun Gweithredu Strategol ar gyfer Urddas Mislif at ddiben ymgynghoriad ym mis Hydref a byddwn yn cyhoeddi'r fersiwn derfynol yn ddiweddarach eleni.
- Rydym wedi ymrwymo i atgyfnerthu'r Strategaeth ar Drais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol er mwyn cynnwys ffocws ar drais yn erbyn menywod ar y stryd ac yn y gweithle yn ogystal â'r cartref er mwyn sicrhau mai Cymru yw'r lle mwyaf diogel yn Ewrop i fod yn fenyw.

Goblygiadau Ariannol: Nid oes unrhyw oblygiadau ariannol ychwanegol yn gysylltiedig â'r argymhelliad hwn. Fel y mae adroddiad y pwyllgor yn ei nodi, mae'r Gyllideb ddrafft yn cynnwys nifer o ymrwymadau gwariant sydd wedi'u cynllunio i wella cydraddoldeb rhwng y rhywiau ac mae'r gwaith a amlinellir uchod wedi'i gynnwys yn y gyllideb bresennol.

Argymhelliad 4

Mewn ymateb i gyfraddau chwyddiant cynyddol, y mae Banc Lloegr yn disgwyl y byddant yn gorfod ymdopi â hwy yn ystod y misoedd nesaf, dylai Llywodraeth Cymru barhau i adolygu dyraniadau a gynlluniwyd i helpu i liniaru tlogi (megis y Gronfa Cymorth Dewisol a'r Gronfa Gyngori Sengl) ar gyfer y tlogi a'r mwyaf difreintiedig yn ein cymdeithas a dylai flaenoriaethu a/neu ailflaenoriaethu cyllid

Ymateb: Derbyn

Gan adeiladu ar y camau rydym eisoes wedi'u cymryd o fewn ein Cyllideb Ddrafft ar gyfer 2022-23 i ymateb i effeithiau economaidd datblygol chwyddiant cynyddol, yn ddiweddar gwnaethom gyhoeddi pecyn costau byw gwerth mwy na £330m ar gyfer 2021-22 i 2022-23 gyda rhagor o fanylion yn ein hail gyllideb atodol ar gyfer 2021-22 a Chyllideb Derfynol 2022-23.

Roedd hyn yn cynnwys £15m arall ar gyfer y Gronfa Cymorth Dewisol yn 2022-23. Bydd y cyllid hwn yn ehangu'r hyblygrwydd ychwanegol sydd ar gael i alluogi pobl i gael mwy o gymorth yn fwy rheolaidd tan fis Mawrth 2023, sy'n helpu pobl i dalu costau hanfodol, gan gynnwys bwyd, tanwydd a dillad.

Ynghyd â hyn rydym wedi dyrannu £1.7m yn 2022-23 ar gyfer y Gronfa Gyngori Sengl er mwyn cynnal adnoddau cyngori ar fudd-daliadau ychwanegol am flwyddyn arall a chefnogi'r gwaith o rannu ffyrdd o fanteisio i'r eithaf ar incwm fel bod rhagor o bobl yn cael gwybodaeth a chyngor o'r radd flaenaf ynghylch y cymorth sydd ar gael a sut i'w gael.

Byddwn hefyd yn cydnabod bod y darlun hwn yn un sy'n newid. Wrth i filiau cartrefi a thaliadau Yswiriant Gwladol gynyddu, ynghyd â'r effeithiau cysylltiedig ar gadwyni

cyflenwi a chostau nwyddau yn dechrau cael effaith o fis Ebrill, byddwn yn parhau i fonitro'r effeithiau hyn yn ofalus.

Goblygiadau Ariannol:

Caiff arian ei drosglwyddo o gronfeydd wrth gefn yn ystod 2021-22 a 2022-23 er mwyn ariannu'r pecynnau cymorth a amlinellir uchod.

Argymhelliad 5

Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU yn cydweithio i ddod o hyd i ateb pragmatig lle nad yw Cymru ar ei cholled yn ariannol ac sy'n galluogi'r cynllun peilot Incwm Sylfaenol i ddigwydd. Rydym yn annog y ddwy lywodraeth i wneud hyn ar ran y bobl ifanc sydd wedi bod mewn gofal, gan mai eu helpu hwy yw diben y cynllun peilot yn y pen draw.

Ymateb: Derbyn

Mae Llywodraeth y DU wedi cadarnhau y byddai unrhyw daliad i dalu costau pob dydd yn cael ei ystyried yn incwm at ddibenion Credyd Cynhwysol ac na fyddai'n cael ei ddiystyried. Mae hyn yn golygu y bydd cyllid Llywodraeth Cymru yn disodli cyllid Llywodraeth y DU. Mae'r lefel o daliadau a gyhoeddwyd gan y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol ar 16 Chwefror wedi'i phennu fel ei bod yn cyfateb yn fras i'r cyflog byw gwirioneddol, ac mae wedi'i phennu i sicrhau nad yw cyfranogwyr yn waeth eu byd o ystyried y trywydd y mae Llywodraeth y DU yn ei ddilyn.

Mae'r Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol nawr wedi ysgrifennu at y Gwir Anrhydeddus Dr Thérèse Coffey AS, yr Ysgrifennydd Gwladol dros Waith a Phensiynau, a John Glenn AS, Ysgrifennydd Economaidd i'r Trysorlys, er mwyn gofyn yn ffurfiol i Lywodraeth y DU roi'r systemau angenrheidiol ar waith i alluogi trethu wrth y ffynhonnell erbyn ein dyddiad dechrau bwriadedig, sef 1 Gorffennaf 2022.

Nid ydym wedi cael ymateb ffurfiol gan Lywodraeth y DU eto ynghylch llythyr y Gweinidog, ond mae swyddogion yn gweithio gyda chydweithwyr yn Nhrysorlys Cymru i ddechrau trafod â CThEM sut y gall y system dreth bwrpasol hon gael ei rhoi ar waith, a chadarnhau a fyddai i daliadau incwm sylfaenol unrhyw gyfraniadau Yswiriant Gwladol.

Goblygiadau Ariannol: Nid oes unrhyw oblygiadau ariannol

Argymhelliad 6

Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn comisiynu gwaith ymchwil a chyngor annibynnol, arbenigol i wella sut rydym yn mesur effeithiolrwydd ac effaith y mesurau gwariant ataliol. Dylai'r gwaith hwn dynnu ar arfer gorau ac enghreifftiau rhyngwladol a dylai ddod i ben cyn i broses y Gyllideb ar gyfer 2023-24 ddechrau ym mis Rhagfyr eleni.

Ymateb: Derbyn mewn Egwyddor

Drwy ein Grŵp Cyngori ar Wella ac Asesu Effaith y Gyllideb diwygiedig, byddwn yn ymgysylltu â rhanddeiliaid allweddol ar wella prosesau cyllidebol a threthi sy'n gyson â chyflawni'r Cynllun Gwella'r Gyllideb a oedd eisoes yn amlinellu'r camau rydym yn bwriadu eu cymryd i wella'r ffordd y caiff adnoddau eu defnyddio i gefnogi newid mewn gweithgareddau ataliol.

Ar hyn o bryd rydym yn ymgysylltu ag arbenigwyr rhyngwladol a gwledydd eraill er mwyn nodi arfer orau mewn meysydd gwella'r broses gyllidebol ehangach. Yn y cyd-destun hwn byddwn yn ystyried yr achos dros ddefnyddio cyngor arbenigol wedi'i gomisiynu sy'n adlewyrchu'r angen i ystyried y pwynt priodol pan all dull o'r fath fod o'r budd mwyaf yn erbyn costau gwneud hynny.

Caiff yr wybodaeth ddiweddaraf am y gwaith o gyflawni'r Cynllun Gwella'r Gyllideb ei chyhoeddi ochr yn ochr â Chyllideb Ddrafft 2023-24.

Goblygiadau Ariannol: Defnyddir cyllidebau presennol i dalu costau

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Yn rhinwedd paragraff(au) vii o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Eitem 8

22 February 2022

Race Council Cymru response to the UK Government's Consultation on proposals to reform the Human Rights Act 1998.

Q1: The proposed changes set out in the Consultation represent a constitutional matter with implications for the exercise of legislative and executive competence in Wales because they raise serious concerns for human rights and devolution. Although the consultation doesn't explicitly state how the specific legislative and socio-economic interests of the devolved governments will be impacted, the fact is that the UK Parliament retains the power to legislate on any topic and has exclusive competence (subject to EU law) to legislate for Wales in relation to all the reserved matters including areas such as policing, justice, social security, and most areas of commercial/business law. The proposed changes raise significant issues regarding accessibility to the courts, the rule of law and the role of the Courts in the application of the law relating to human rights. This is because they seek to reduce the expectation that UK courts follow the case law of the European Court of Human Rights in Strasbourg. According to the Public Law Project, "The Government's view is that section 3 has led to a move "too far towards judicial amendment of legislation which can contradict, or be otherwise incompatible with, the express will of Parliament." ([para 233](#)). The proposed changes could therefore considerably weaken human rights protections in Wales and put the UK at risk of breaching its international obligations if it is not upholding Convention rights to the standard that Strasbourg has deemed necessary.

The consultation claims to be founded upon values considered fundamental within British society and indigenous traditions, but no reference has been made to the consideration and inclusion of customary Welsh values, such as linguistic rights, consistent with our progressive legislation in Wales. This raises questions around how some of the key principles and protections in the Human Rights Act such as our *fundamental* rights will be impacted if the Bill was to be passed. It is important to recognise that what makes fundamental rights fundamental is the fact that they reflect deeply and widely shared understandings that transcend parochial domestic considerations.

Q2: The proposals set out in the Programme for Government have potentially far-reaching consequences for existing Welsh legislation, policies and future human rights commitments and therefore must be more sensitive to issues of devolution. According to Public Law: Text, Cases, and Materials - [Page 235](#), "The Government's programme would have to respect the different political and legal traditions within all of the countries of the UK to command public confidence. It would also, as a technical matter, involve reconsideration of the scheme of the devolution Acts, which limit the powers of the devolved legislatures and governments expressly by reference to respect for 'Convention rights'3." While we saw the Welsh parliament reject the Nationality and Borders Bill earlier this week, it's important to note that Wales is not independent of Westminster and while the Senedd can pass primary and secondary laws in Wales, "reserved" matters remain the responsibility of Westminster. The UK Parliament can still legislate in devolved areas, but, under the Sewel Convention, does "not normally" do so without the explicit consent of the relevant devolved body.

In effect, if the Bill is deemed as a "reserved matter" and subsequently passed, irrespective of the Senedd Cymru's current stance, there is a possibility that Wales *may* be subjected to the potential implications of the Nationalities and Borders Bill. The Bill seeks to give arbitrary rights to take away citizenship from individuals and would remove the obligation on the Secretary of State to give notice of deprivation of citizenship orders in certain circumstances, including in the interests of national security, foreign relations, and the public interest. As a result, if passed, there may be potential changes in deportation numbers, especially the potential increase in foreign national offender removals, which will create additional transport costs for government departments.

The Police, Crime and Sentencing legislation is also equally concerning because it seeks to provide substantial restrictions on the freedom to protest which would curb non-violent protest in a way that is inconsistent with our human rights. The creation in Clause 59 of a new statutory offence of “intentionally or recklessly causing public nuisance” is broadly drafted and risks criminalising some forms of peaceful protest, leading to fines or custodial sentences. It is important to note that Wales has adopted legislation which increases human rights protections by incorporating a duty to have due regard, within devolved functions, to the UN Convention on the Rights of the Child (2011 Measure referred to previously). If there are renewed calls for the UK to withdraw from the European Convention on Human Rights, *we* recommend that Wales should pledge to sign up to the Convention within the areas of policy responsibility devolved to Welsh Government.

Q3: The equalities impact on individuals with particular protected characteristics, including asylum seekers and refugees, ethnic minority communities and the Gypsy, Roma and Traveller community will be far-reaching and could pose adverse impacts on their wellbeing and mental health (which is protected by Article 8 ECHR). According to the Legislative Scrutiny: Nationality and Borders Bill (Parts 1, 2 and 4) – Asylum & Home Office Decision-Making, “As of September 2021, there were 67,547 individuals waiting an initial decision on their asylum application, of which approximately 65%, had been waiting for an initial decision longer than 6 months.” It is important to note that whilst awaiting decisions Asylum Seekers are prohibited from working or commencing the family reunification process and cannot access the entitlements guaranteed in the Refugee Convention. Adversely, there may also be additional costs for those who would be subject to a stricter deportation approach than the present one; with potential costs for the families of those who may face stricter deportation rules.

Furthermore, the Bill is set to dramatically reduce the rights of GRT people to exercise their nomadic culture, by making trespass a criminal offence and increasing the powers of the police to seize property where individuals reside. This criminalises individuals by making them liable to three months in prison or a fine of £2,500. Moreover, the Bill amends the Criminal Justice and Public Order Act 1994 by broadening the ‘list of harms’ that can lead to an order to leave the site, as well as increases the period for which persons cannot return to the site, from three to twelve months. The impact on the Gypsy, Roma and Traveller community can be further highlighted through the Bill’s aim to reduce the number of vehicles permitted on the land from six to one, effectively criminalising the ability for the GRT community to congregate. Egregiously, the bill risks leaving these minority groups even more excluded and will affect Welsh equality policies, support for refugees and asylum seekers, community cohesion and many other matters.

Yours sincerely,

Nkechi Allen Dawson

Nkechi Allen Dawson
Lead Policy Officer, Race Council Cymru

Evidence to Committee

Equality and Social Justice Committee: UK Government Human Rights Act Reform

Evidence details

Nature of Enquiry: Letter regarding the UK Government Consultation on proposals to reform the Human Rights Act 1998

Source of Evidence: Senedd Cymru

Date: 08 February 2022

For more information please contact

Ruth Coombs

Equality and Human Rights Commission
Room 3.18 / 1.19, The Maltings, East Tyndall Street,

Cardiff, CF24 EZ

Contact number: 029 2044 7710

Wales@equalityhumanrights.com

About the Commission

1. The Equality and Human Rights Commission ('the Commission') is Great Britain's national equality body and has been awarded an 'A' status as a National Human Rights Institution (NHRI) by the United Nations.
2. Our job is to help make Wales and Britain fairer. We do this by safeguarding and enforcing the laws that protect people's rights to fairness, dignity and respect. The Commission has been given powers to advise Governments and Parliaments across England, Scotland and Wales on the equality and human rights implications of legislation and policy. We can also publish information or provide advice on any matter related to equality, diversity and human rights.
3. We are here to offer our expert advice to support the work of the Equality and Social Justice Committee to ensure equality and human rights considerations are at the heart of the Sixth Senedd.

How we have approached this request

4. Our response is informed by legal and policy analysis of the three questions asked by the Committee, in the short time available to respond.
5. We have submitted our response on 8 February 2022, and thank the Committee for the opportunity to do so.

Evidence

To what extent do the proposed changes set out in the Consultation represent a constitutional matter with implications for the exercise of legislative and executive competence in Wales?

6. The proposed changes set out in the consultation represent a constitutional matter with implications for the exercise of legislative and executive competence in Wales because it is currently unclear whether the European Convention on Human Rights (ECHR) will continue to be incorporated expressly into domestic law under the proposed Bill of Rights, as it is currently under the Human Rights Act 1998 (HRA). The HRA is the principle, but by no means the only way, that ECHR rights are given effect in UK law.
7. Compliance with the ECHR is safeguarded by the Government of Wales Act 2006 (2006 Act) in two principal ways:
 - a. The power of the Welsh Government and the Senedd under the Government of Wales Act 2006 is limited by reference to the “Convention rights”. These are given the same meaning as under the HRA, which means that they are defined by reference to the ECHR but they do not include all of the ECHR rights and all of the Protocols (Article 13 for instance is omitted) (HRA s.1).
 - b. Observing and implementing obligations under the ECHR is devolved (Schedule 7A para 10(3)). This obligation applies to all ECHR rights “as they have effect for the time being in relation to the United Kingdom”.

8. The UK Government consultation proposes that the HRA will be “replaced” by a Bill of Rights. The Consultation does not, however, explain what if any status the ECHR would have under a Bill of Rights. The proposal appears to be that the “Convention rights” would be replaced by domestic rights drawing on the text of the ECHR. That seems to suggest that the ECHR would not be directly incorporated into UK law by express reference, but whether this would result in a change to the substantive rights in domestic law remains unclear.
9. Such a change would of necessity involve a change to the devolved competences of the Welsh Government and the Senedd. As noted above, these are currently defined by reference to the ECHR as given effect by the HRA. It is presumably the UK Government’s intention that competence would henceforth be defined by reference to the Bill of Rights. It is possible however that the 2006 Act could be amended to refer to the ECHR directly, in which case the amendment would be principally a formal one.
10. If however the competence of the Welsh institutions was changed so that it depended on the scope of the Bill of Rights, this might affect the breadth and nature of such competences materially.

11. A large part of the consultation document is directed at achieving greater autonomy for domestic courts and Parliament to interpret the rights set out in the Bill of Rights and loosening the authority of the European Court of Human Rights (ECtHR) within the UK's legal system. For example, the UK Government proposes to make clear that UK courts are not bound to follow judgments of the ECtHR and seeks to identify ways to legislate to restrict the development and application of the ECtHR's case law on positive obligations and on the protection of the right to privacy against press intrusion. This is significant because the ECtHR pronounces authoritatively on the meaning of the ECHR (ECHR, Articles 19, 31(1) and 46(1)). Therefore, if the domestic protection of rights is narrower than that required by the case law of the ECtHR, that would not fully reflect the UK's obligations under the ECHR. This would be a material change to the 2006 Act which, as explained above, is presently tightly connected to the ECHR through the HRA.
12. The precise impact on the legislative or governmental competences in Wales is difficult to predict. However, in general terms:
- a. If the Bill of Rights does not fully implement the case law of the ECtHR, then the protection of human rights in Wales would be reduced .
 - b. Where the ECHR rights set out prohibitions on the conduct of public bodies then, in theory, if the Bill of Rights was interpreted in a more limited manner, the competence of the Welsh institutions would be widened. However, where the ECHR rights set out positive obligations on public bodies to protect rights, a narrower interpretation of such rights under a Bill of Rights would result in the Welsh institutions not having the power to implement such duties, as they currently have.

- c. The enactment of a Bill of Rights could also result in certain enhancements of rights protections (and corresponding reduction in the power of the Welsh Government) if additional rights were included in the Bill of Rights. At present the only additional right suggested by the UK Government is the right of jury trial. In theory, however, additional rights, such as to protect the Welsh language or marriage of same-sex couples (the ECHR only extends to civil partnerships), could be included.

13. Notably, the consultation states that the proposed Bill of Rights will seek to recognise differences in the application and implementation of a human rights framework according to the needs and preferences of the nations of the UK. Question 19 is:

“How can the Bill of Rights best reflect the different interests, histories and legal traditions of all parts of the UK, while retaining the key principles that underlie a Bill of Rights for the whole UK?”

This provides an opportunity for the specific interests of the nations of the UK to be reflected in any Bill of Rights. However, it is the Commission’s position that the Bill of Rights must protect rights at least to the same extent as the ECHR and that there must not be any reduction or diminution in rights protection. There is a need for a consistent set of basic rights to be protected across the UK. This should be a good minimum standard and no lower than those in the ECHR, but with the scope to increase and protect human rights further than the current standard.

14. A further point relates to the UK Government's proposal to introduce a requirement for claims under the Bill of Rights to surmount an additional hurdle of showing that the victim has suffered "significant disadvantage". It is notable that the 2006 Act sets out a separate cause of action for persons who claim to be victims of infringements of their ECHR rights as against the Welsh institutions (s.81). The UK Government has not suggested that the proposed additional hurdle would also be introduced to the 2006 Act. Similarly, the UK Government proposes statutory guidance on the award of damages under a Bill of Rights but has not proposed any similar statutory guidance to damages awards for breach of incorporated ECHR rights under the 2006 Act. The creation of differences such as these between claims under a Bill of Rights and claims under the devolution legislation for conduct that is contrary to the Bill of Rights would be anomalous and arbitrary. It could lead to forum shopping on the part of litigants to avoid the hurdles imposed on claims brought directly under the Bill of Rights. Forum shopping is the practice of choosing the court or jurisdiction that has the most favourable rules or laws for the position being advocated.
15. It would not however appear appropriate for a "significant disadvantage" threshold to be imposed on claims under the 2006 Act given that the ECHR defines the scope of devolved competence and such a hurdle would thus prevent the courts ensuring that the Welsh institutions act *intra vires* where that threshold is not met. (In effect, the competence of the Welsh institutions would be altered to include **non-compliance** with the ECHR **that does not cause significant disadvantage**). This could result in the introduction of limits on the ability of persons to challenge infringements of their ECHR rights, which would appear to have constitutional implications relating to the scope of devolved competence.

What are the potential implications for existing Welsh legislation, policies and future human rights commitments set out in the Programme for Government?

16. We consider that there are areas in the Welsh Government Programme for Government and the Co-operation Agreement 2021, for which the proposals for Human Rights (HRA) reform may have implications. The Senedd Committee may wish to seek legal clarification of these points.
17. These include proposed incorporation of the United Nations Convention for the Elimination of all forms of Discrimination against Women (CEDAW) and the United Nations Convention of the Rights of Disabled People (UNCRPD) into Welsh law.
18. There are potential implications for constitution and justice in Wales. These include:
- a. Establishing an independent, standing commission to consider the constitutional future for Wales
 - b. Pursuing the case for the devolution of policing and justice
 - c. Developing a set of Codes of Welsh law
19. Additionally, there are a number of other commitments and activities proposed in both the Programme for Government and the Co-operation Agreement that touch on human rights, such as:
- a. Establishing a national care service
 - b. The Disability Task Force
 - c. Implementation of the Race Equality Action Plan
 - d. Implementation of the LGBTQ+ Action Plan

However, in our view human rights actions in these areas are not likely to be touched upon by the HRA proposals.

What do you consider to be the equalities impacts on individuals with particular protected characteristics, including asylum seekers and refugees, ethnic minority communities and the Gypsy, Roma and Traveller community?

20. The potential impact on people with protected characteristics of the UK Government consultation on the HRA must be seen in the wider context of public perception of human rights and the practical barriers to their enforcement.
21. There is considerable public scepticism and lack of understanding about the operation of human rights. Our research has found that greater knowledge of human rights tends to correlate with greater levels of support for them,¹ and is also likely to strengthen people's ability to enjoy their rights and seek redress when they are breached. Government, public authorities, schools, civil society, and the media have important roles to play in building public understanding of human rights.
22. In particular, Government, public authorities and the media should ensure they communicate clearly and accurately about human rights, from a position of respect for the rule of law and principles of human rights, reinforcing the universal values which human rights embody, and avoiding the perpetuation of misconceptions.²

¹ EHRC and ComRes (May 2018), Human Rights Audiences and Messaging, pp 9-10; published summary at: EHRC (September 2018) [Talking about human rights: how to identify and engage a range of audiences](#), p7

² EHRC and ComRes, [Talking about Human Rights](#). Our report provides practical advice to help public bodies, NGOs and others communicate about human rights in a way that effectively builds understanding of their importance.

23. It is necessary to address existing practical barriers to the enforcement of human rights, some of which have impacted disproportionately on people with particular protected characteristics. These include reductions in legal aid provision, advice deserts and cost regimes for HRA judicial review cases. It is also necessary to assess the specific impact of the proposals on protected characteristics, and take steps to mitigate any obstacles to the enforcement of rights affecting particular groups.
24. The Legal Aid, Sentencing and Punishment of Offenders Act 2012 affected access to justice in England and Wales, including by weakening people's ability to enforce their human rights.
25. Removal of legal aid provision in many family law and immigration cases affects those seeking redress for violations of the right to respect for family life under the European Convention on Human Rights (ECHR) Article 8.
26. Removal of provision in education cases has affected those seeking redress for breaches of the right to education protected by ECHR Protocol 1, Article 2.
27. People with certain protected characteristics have been particularly affected including disabled people, women, children and people from ethnic minorities. The Commission on Justice in Wales emphasised that this had particular negative impact in Wales where there are areas with no access to legal aid practitioners all.³
28. Our briefing to the UK Parliament on the Nationality and Borders Bill highlighted the particular difficulties that people with certain protected characteristics (including people with a mental or physical disability, women and LGBT people) may face when engaging with certain legal

³ See: EHRC (September 2018), [Response of the Equality and Human Rights Commission to the Post-Implementation Review of the Legal Aid, Sentencing and Punishment of Offenders Act 2012](#) and Commission on Justice in Wales (24 October 2019), [Justice in Wales for the People of Wales](#), p. 10

processes relating to asylum and immigration.⁴ Any procedural changes relating to human rights claims could raise similar concerns, which would need to be understood and mitigated.

Other sources of evidence the Committee may wish to consider

Human Rights Tracker

29. Our [human rights tracker](#) is one of the world's first online tools for monitoring human rights compliance. It is a searchable online tool to track how well the Welsh and UK Governments are acting on the most recent recommendations made to the UK by the UN treaty bodies and the Universal Periodic Review (UPR).

⁴ See: EHRC (July 2021), [Bill Briefing: Nationality and Borders Bill, House of Commons – Second Reading](#), p. 3-4

Is Wales Fairer?

30. [Is Wales Fairer?](#) is the most comprehensive review of how Wales is performing on equality and human rights across all areas of life, including; education, work, living standards, health, justice and security and participation in society.
31. This is the Welsh supplement to our statutory report on equality and human rights progress in Great Britain, [Is Britain Fairer?](#)
32. We have also recently produced a follow-up “[How Coronavirus has affected equality and human rights](#)” report which summarises evidence to help us understand the effects of the coronavirus (COVID-19) pandemic on different groups in society.

Scottish Government
Riaghaltas na h-Alba
gov.scot

Llywodraeth Cymru Welsh Government

Cabinet Secretary for Social Justice, Housing & Local
Government

Shona Robison MSP

Minister for Equalities and Older People

Christina McKelvie MSP

Minister for Social Justice

Jane Hutt MS

Counsel General and Minister for the
Constitution

Mick Antoniw MS

Rt Hon Dominic Raab MP

Lord Chancellor, Secretary of State
for Justice, and Deputy Prime Minister

01 March 2022

Dear Dominic

Yesterday the Minister for Equalities and Older People in the Scottish Government, the Minister for Social Justice in the Welsh Government, and the Counsel General for Wales met to discuss our shared concerns regarding the UK Government's intention to replace the Human Rights Act with a "modern Bill of Rights".

Whilst we will each submit individual responses to your consultation before your deadline of the 8th March, and we have each had the opportunity to set out our respective positions in separate meetings with you on the 10th and 23rd of February, we feel it is important to re-iterate to you in writing our grave and deep-seated concerns in relation to both the current proposals and the UK Government's longer-term direction of travel.

As you know, the Human Rights Act plays a critically important role in protecting fundamental rights and freedoms across the whole of the United Kingdom. It has performed that function extremely successfully for more than two decades and it has done so in a way that has not only directly benefitted a great many individual members of society but has been instrumental in ensuring that our public institutions carry out their work in ways that embrace and embed positive action to respect, protect and fulfil human rights.

As the substantial body of human rights case law resulting from the Act has demonstrated, the practical effects have been far-reaching.

The Act has enabled vitally important issues to be addressed across the whole of our society. The achievements made possible by the Act encompass everything from action on gender equality to the protection of free speech and the right to protest. It has repeatedly demonstrated its worth by enabling individuals and communities to directly challenge failings on the part of powerful public authorities, including (for example) by assisting the families of service personnel to obtain justice when their rights were breached by the UK Government. The Act has been instrumental in helping to secure equality for LGBTQ+ people and it has ensured that scandals involving medical malpractice and the abuse of vulnerable patients could be publicly exposed. Amongst the headline cases in which the Human Rights Act has been of central importance have been the fight for justice following the Hillsborough disaster and the successful challenge brought by the victims of the sex offender John Worboys in the face of serious failings by the Metropolitan Police.

There can therefore be no question that the Human Rights Act has served our society well, and that it provides safeguards and protection which are essential to individuals and communities throughout the UK. The Act has also delivered, again and again, on the original promise to “bring human rights home” by enabling individuals whose rights have been breached to obtain a legally-enforceable remedy from the UK’s own courts, without the lengthy delays and expense involved when application has to be made to the European Court of Human Rights in Strasbourg.

We note that your own Independent Human Rights Act Review, whose report you published simultaneously with the current proposals for a “Bill of Rights”, itself concluded that there is no good case for making significant changes to the Act as it currently exists. Both the Scottish and Welsh governments provided the Review Panel with detailed submissions, and it also received extensive and highly-persuasive evidence from some of the United Kingdom’s most eminent legal experts, including both practitioners and academics. It is disappointing, if not perhaps surprising, that you should have decided to simply disregard that weight of evidence and expertise and to press ahead regardless with what amounts in practice to an ideologically-motivated attack on the freedoms and liberties protected by the Human Rights Act.

Our disappointment is further compounded by the fact that the current consultation exercise is tainted by claims and assertions which are not only unsubstantiated but potentially misleading. For example, in our view it is entirely wrong to suggest that the existence of legally-enforceable human rights protections has led to a decline in personal responsibility or that the vindication of human rights is somehow in conflict with the public interest. Nor is there any credible evidence which supports the claim that requiring public authorities to treat individual members of the public with dignity and respect, and in accordance with their fundamental and inalienable human rights, has led to “legal uncertainty, confusion and risk aversion for those delivering public services on the frontline”. On the contrary, all of the evidence points instead to a positive impact which has supported improved standards of service and enabled the exposure of harmful and deficient practice. It is similarly incorrect to claim that “public protection [has been] put at risk by the exponential expansion of rights” or that the ability of members of the public to challenge bad decision-making in the courts has somehow led to a “democratic deficit”. The existing mechanisms of the Human Rights Act are designed precisely to protect democratic dialogue and they do so in a way that respects parliamentary sovereignty.

We would, additionally, take particular issue with the claim in the consultation paper that “judicial activism” has led the UK’s courts to exceed the limits of their proper powers. Again, there is no credible evidence to support this assertion.

The truth, instead, is that the courts are invariably very careful to conduct themselves in a manner which accords proper respect to the legitimate constitutional roles of both Westminster and the devolved legislatures, and of the respective UK and devolved governments. Of course, it is correct to say that the Human Rights Act has empowered the courts to closely and critically examine the proportionality of government decisions and policies. Indeed, this is one of the core strengths of the Act and it is a feature that has repeatedly proven its value over the last two decades. But this is a very different matter from the unwarranted claims which have been made about excessive “judicial activism”. It is unfortunate, to say the least, that the consultation paper should seek to call into question the independence and impartiality of the courts in this way.

Such concerns have a wider currency and go beyond the immediate context of public policy in the United Kingdom. It is therefore particularly regrettable that both the intention and the effect of the UK Government’s current agenda appears to be directed at distancing the United Kingdom from its long-standing and historic commitment to promoting human rights and the rule of law at the international level.

There is no doubt in our minds that the trajectory now being followed by the UK Government is one which will ultimately result in the United Kingdom’s detachment, incrementally and by stealth, from its obligations as a member state of the Council of Europe. It is certainly difficult to read proposals, such as those for the replacement of section 2 of the Human Rights Act, as anything other than an exercise in narrow parochialism, informed by an opportunistic and entirely unnecessary antipathy to European institutions. Our own respective positions, by contrast, are informed by a resolute belief in the importance of international co-operation and by a clear recognition of the importance of remaining a full member of the Council of Europe. We would therefore urge you to reflect carefully on the damage which the UK Government’s proposals risk causing not just to the United Kingdom’s own international standing and reputation but to the integrity and coherence of international human rights mechanisms more generally.

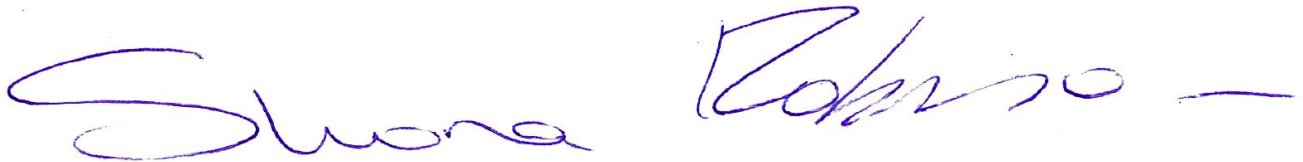
For all of these reasons, the Scottish and Welsh Governments are very clear that under the current constitutional settlement the interests of the peoples of Scotland and Wales are best protected by retaining the Human Rights Act in its current form. The proposals for a “modern Bill of Rights” which have been put forward by the UK Government are therefore both unwelcome and unnecessary. Furthermore, as the Human Rights Act is fundamental to each of the devolution settlements of the UK, it would be a matter of the gravest concern if the UK Government was to contemplate acting in this area without the agreement of all of the UK’s national legislatures.

We would, in consequence, once again urge you to listen very carefully to the views the democratically-elected governments of Scotland and Wales and also to the very strong, and consistent, support for the Human Rights Act which has been conveyed by voices from across the whole of UK civil society. It will clearly now be important for the UK Government to pay close attention to the responses generated by the current consultation, and for it also to revisit the wide-ranging and well-informed evidence already submitted to the Independent Human Rights Act Review.

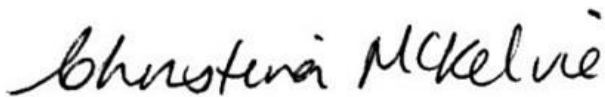
Our specific request to you would then be that you undertake to change direction while it is still possible to do so, by abandoning the current proposals and by re-committing not just to the retention of the existing Human Rights Act but to guaranteeing full compliance by the United Kingdom with the obligations which it has undertaken to fulfil as a State Party to the European Convention on Human Rights and as a member of the Council of Europe.

We are copying this letter to the First Minister of Scotland, the First Minister of Wales, the First Minister and Deputy First Minister of Northern Ireland, the Secretary of State for Scotland, the Secretary of State for Wales, the Deputy First Minister of Scotland, the Cabinet Secretary for Justice and Veterans in the Scottish Government, the Clerk of the Equalities, Human Rights and Civil Justice Committee in the Scottish Parliament, and the Clerk of the Equality and Social Justice Committee in the Senedd.

Yours sincerely,

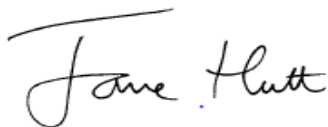
Shona Robison MSP
Cabinet Secretary for Social Justice, Housing & Local Government
Scottish Government

Christina McKelvie MSP
Minister for Equalities and Older People
Scottish Government

Mick Antoniw MS
Counsel General and Minister for the Constitution
Welsh Government

Jane Hutt MS
Minister for Social Justice
Welsh Government